

662.

901/97

**ERITYISLUOKKAKOKEMUKSET -
seitsemän erilaista kokemusta koulunkäynnistä**

”Se sano vaan, että tästä pojasta ei oo koulunkävijäksi...”

Ahti Sanaksenaho

**Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma
Luokanopettajien aikuiskoulutus
Chydenius-Instituutti
Jyväskylän yliopisto
Syksy 1997**

TIIVISTELMÄ

Sanaksenaho, A. 1997. Erityisluokkakokemukset - seitsemän erilaista kokemusta koulunkäynnistä. ”Se sano vaan, että tästä pojasta ei oo koulunkävijäksi...” Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Chydenius-Instituutti Luokanopettajien aikuiskoulutus. 70 s.

Tutkimus selvittää erityisluokkasiirron/erityisluokalla aloittamisen vaikutuksia erityisoppilaaseen. Tutkimuksen tarkoituksena on analysoida seitsemän oppilaan erityisluokkasiirron kokemuksia vanhempien kokemana. Kolme oppilaista aloitti koulunkäyntinsä suoraan erityisluokalta ja neljä on yleisopetuksesta erityisopetukseen siirrettyjä oppilaita. Tutkimuksen oppilaiden ikäjakauma on 7-15-vuotta.

Tutkimus on kvalitatiivinen tapaustutkimus ja tutkimusotteena käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Haastatteluissa pyrittiin selvittämään oppilaan tilaa ennen erityisluokkasiirtoa/aloittamista erityisopetuksessa, kokemuksia erityisopetuksessa sekä tarkastelemaan erityisopetuksen tuloksia.

Kaikki tutkimuksessa mukana olleet kokemukset poikkesivat toisistaan. Kaikkien yhteinen kokemus kuitenkin oli, että erityisopetuksesta on oppilaille ollut hyötyä ja lisäksi siirto erityisopetukseen on helpottanut oppilaan tilaa, sillä tilanne yleisopetuksessa oli tullut kestävämmäksi. Koulunsa erityisopetuksessa aloittaneiden oppilaiden vanhempien kokemus erityisopetuksen onnistumisesta oli positiivinen. Koulunkäynnin aikana vanhemmat olivat huomanneet oppilaan kuuluvan taitojensa ja kykyjensä puolesta erityisluokalle. Vanhemmat kokivat erityisopetuksen työskentelytavat onnistuneiksi ja korostivat erityisopetuksen yksilöllistä merkitystä. Vanhemmat toivoivat kylläkin erityisopetuksen ja yleisopetuksen lähentymistä, mutta ehdottomasti lasten tarpeista lähtevänä.

Avainsanat: erityisluokkasiirto, erityisluokka, erityisopetus.

1 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHTA	1
2 ERITYISOPETUS	4
2.1 Erityisopetuksen järjestäminen peruskoulussa	4
2.2 Osa-aikainen ja täysiaikainen erityisopetus	4
2.3 Oppilaan ottaminen tai siirtäminen erityisluokalle	5
2.4 Erityisopetuksen yleiset periaatteet	6
2.5 Erityisopetuksen tavoitteet	8
2.6 Mukautetun erityisopetuksen opetussuunnitelma	9
2.7 EMU-oppilaan ominaispiirteitä	10
2.8 Koulun ja kasvattajan ihmiskäsitys	14
3 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN	18
3.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehtävät	18
3.2 Tutkimuskohde	19
3.3 Tutkimusmenetelmä	20
3.4 Aineiston keruu	23
3.5 Tutkimuksen luotettavuus	24
4 ERITYISLUOKKAKOKEMUKSET - seitsemän erilaista kokemusta koulunkäynnistä	26
4.1 Pekka	
4.2 Tero	
4.3 Antti	
4.4 Tomi	
4.5 Jari	
4.6 Riina	
4.7 Veijo	
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	60
LÄHTEET	65
LIITTEET	69

1 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHTA

Lapsi Suomessa on jo ennen syntymäänsä maailman parhaan tukijärjestelmän piirissä. Lapsen syntymää odottava perhe saa yhteiskuntamme järjestämään neuvolapalvelua, jonka aikana lapsen tilaa tarkkaillaan monipuolisesti. Lapsen kehityksestä ja kasvusta pystytään kertomaan luotettavasti erilaisten menetelmien, testien ja mittausten avulla. Syntymän jälkeen neuvolatoiminta on säännöllistä ja perhe saa tukea, tietoa ja opastusta lapsen kaikenpuolisesta kehityksestä ja sen tukemisesta. Mahdollisiin kehityksen häiriöihin pystytään puuttumaan ja tutkimaan jo ensimmäistä elinpäivistä lähtien.

Lapsen kehityksen seuraamisessa on ennen kouluikää erilaisia kiinnekohtia, joihin neuvolatoiminnassa kiinnitetään huomiota. Milloin on aika lapsen kehityksen lainalaisuuksien toteutumiseen, se tiedetään hyvin tarkasti. Kouluiän lähestyessä lapselle tehdään koulunkäynnin kannalta merkittävä selvitys koulukypsyydestä. Tuossa tarkastuksessa selvitetään mahdollisia esteitä koulunkäynnin aloittamiselle. Mikäli tarkastus osoittaa, että lapsella ei ole kaikin puolin edellytyksiä selviytyä koulunkäynnistä, viimeistään tuolloin tehdään suunnitelmia lapsen kouluunmenon tukemisesta. Lapsi on yleensä ollut jonkin päivähoitomuodon piirissä. Hänen on ollut mahdollista käydä esikoulua, jossa lapsen kehitystä on pystytty seuraamaan ja tukemaan varhaiskasvatuksen keinoin. Kouluunmenon strateginen ikä, seitsemän vuotta, usein erottelee lapset joko koulukypsiksi normaaliopetukseen tai koululykkäys nähdään tarpeelliseksi. Peruskoulu ja sen eri muodot antavat lapselle myös mahdollisuuden aloittaa koulunkäynti erityisopetuksessa. Se prosessi mikä käydään lapsen koulunkäynnin alkaessa erityisopetuksessa tai erityisopetukseen siirrossa, on tämän tutkimuksen päällimmäisin kysymys. Tutkimus on suoritettu mukautetussa peruskouluopetuksessa.

Hautamäki (1992) määrittelee erityisopetuksen ja erityispedagogiikan kahdella toisiinsa liittyvällä lauseella: kyse on yhtäältä siitä, miten opetuksen yleiset tavoitteet toteutetaan erityisin keinoin, ja toisaalta siten, miten yleiset kehitykselliset tapahtumat toteutuvat yksilöllisesti. Määritelmän ensimmäinen osa liittyy kouluun. On tietty järjestelmä, jolla on tietyt tavoitteet ja tehtävät sekä resursseja tavoitella asetettuja tavoitteita. Keinoina ovat opettamisen erilaiset muodot ja metodit, oppikirjat ja muut oppimateriaalit, erityiskoulu-

tetut opettajat, koko opetusjärjestelmä. (Hautamäki 1992, 48-49.) Erityisopetus nähdään oppilaslähtöisenä tapana vaikuttaa yksilön elämäntilanteeseen painottaen kohteen ominaisuuksia.

Erityisopetuksen keinoista osa on jollain tavalla ”erityisiä”, niissä poiketaan siitä, mikä on tavanomaista ja yleisesti käsitetty normaaliksi. Osa keinoista kutsutaan erityisopetuksen muodoiksi. Vaikka erityisopetus on vain yksi osa erityisistä keinoista, se on vuosien kuluessa kehittynyt omalaatuiseksi ja tunnustetuksi koulun osaksi. (Kivirauma 1989, 87-121.)

Koulun perusidea on, että lapset oppivat ajattelemaan ja hallitsemaan eri oppiaineissa tarvittavia tietoja ja taitoja. Lapset oppivat ne omilla tavoillaan ja käyttäen hyväksi oman kehonsa ominaisuuksia, erityisesti hermojärjestelmän joustavuutta sekä kompensoiden erilaiset vauriot ja vaikeudet jollakin tavalla. (Hautamäki 1993, 7.) Lapset siis ratkaisevat yleiset kehitystehtävät ja psyykkisten toimintojen kehittymisen vaatimukset yksilöllisin keinoin.

Monet tieteet tutkivat näitä yksilöllisiä keinoja ja pyrkivät kiteyttämään tuloksensa kehityksen lainmukaisuuksiksi tai opetuksen perusteiksi. Osa niistä tulkitaan ainedidaktisessa tutkimuksessa oppiaineiden omaksumisen tasojen ja vaiheiden kautta. (Hautamäki 1994 10-11.) Kuitenkin yleisesti on kyse oppilaiden erilaisista tavoista yksilöllisesti omaksua ne tiedot ja taidot sekä kehittää niitä kykyjä, johon on mahdollisuus ja joita myös henkilö itse, perhe, toiset ihmiset, koulu ja työelämää edellyttävät.

Erityisopetuksen perusteet on kirjoitettu Suomen koululainsäädäntöön. Yleisin, mutta samalla keskeisin on ilmaistu peruskoululain kolmannessa pykälässä. Tuon pykälän mukaan peruskoulun kasvatus ja opetus on järjestettävä oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti. (Pkl 3 § 1 mom.) Säädös on koulua ja opettajia sitova, se on säädetty oppilaiden etujen varmistamiseksi ja sitä tulee noudattaa kaikessa koulutoimen järjestämisessä. Pykälä on lainsäätäjän ilmaisema koulutuspoliittinen kannanotto. Tällaisen ideaalin ja säädöksen välillä oleva suhde voidaan ilmaista ihmiskuvan tai -ihanteen käsitteellä. (Sarjala 1995, 9-15.)

Koululaitos on Suomessa sitoutunut tasoittamaan sosiaalisen taustan vaikutuksia tai ainakin ottamaan ne huomioon silloin, kun ne vaikuttavat koulunkäyntiin. Yhteiskunnan ylläpitämän koululaitoksen tulee toimia oikeudenmukaisten ja yhdenvertaisten koulutusmahdollisuuksien turvaajana ja laadun takaajana. Tämä seuraa peruskoulun kokonaisuoluonteesta yhtenäisenä kouluna, joka on tarkoitettu kaikille nuorille riippumatta siitä, missä oppilas asuu tai mitkä ovat muut koulutettavuuteen liittyvät tekijät. Näihin muihin tekijöihin kuuluvat myös yksilön vammaisuus tai muu sellainen ominaisuus, jonka takia lapsen erityiset tarpeet on otettava huomioon. Koulu on tarkoitettu kaikille ja sen tulee tarjota laadullisesti korkeatasoista palvelua, opetusta ja kasvatusta siten, että kaikki lapset voisivat saavuttaa sen osaamisen ja tietämisen, mikä on tarpeen tai mahdollista. (Sarjala 1995, 16-19.).

Tutkimuksen ensisijaisena tarkoituksena on selvittää vanhempien kokemuksia lastensa erityisopetussirroista. Tutkimus on kokemukseen perustuva haastattelututkimus, jonka lähtökohtana on oppilaan asema yleisopetuksessa tai ennen koulunalkua, koulutyö yleisopetuksessa ja siirto erityisopetukseen sekä vanhempien käsitykset erityisopetuksessa oppilaan menestymisestä sekä tulevaisuuden näkymät oppioikeuden jälkeen.

Tutkimuksen tarkoituksena on myös selvittää erityisopetuksen laadullinen taso sekä tarkastella ja määritellä koulun ja kasvattajan omaksuma ihmiskäsitys. Tarkoituksena on myös tarkastella kehittämiskysymyksiä sekä yleis- että erityisopetukselle koskien lähinnä oppilaan asemaa ja psykologis-fyysistä olotilaa. Samalla johtopäätöksiä voidaan vetää myös opetussuunnitelmallisiin näkökulmiin.

2 ERITYISOPETUS

2.1 Erityisopetuksen järjestäminen peruskoulussa

Koululainsäädännön perustana on Suomen Hallitusmuoto, jonka 13. pykälän mukaan ”Jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Oppivelvollisuudesta säädetään lailla. Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin peruskouluopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä”.

Peruskoululain (476/1983) mukaan jokainen Suomen kansalainen on oppivelvollinen. Oppivelvollisuus on täytetty, kun oppivelvollinen on käynyt peruskoulun tai muutoin suorittanut vastaavan oppimäärän. Oppivelvollisuuden suorittaminen alkaa tavallisesti 7-vuotiaana ja kestää yleensä yhdeksän vuotta. Vammaisten lasten oppivelvollisuuden suorittaminen voi alkaa 6-vuotiaana ja kestää yksitoista vuotta, jolloin peruskoulussa voi olla enintään kaksivuotinen esiaste. Laki ei siis määrää, että vammaisten lasten on käytävä koulua yksitoista vuotta, vaan antaa mahdollisuuden edetä nopeamminkin oppilaan lahjakkuuden ja edellytysten mukaan. Vastaavasti laki antaa mahdollisuuden erityisestä syystä jatkaa koulunkäyntiä pidempään kuin edellä on mainittu.

Peruskouluasetuksen (718/1984, muutos 1174/1992) 40 §:n mukaan erityisopetuksessa on opetus ja tarvittaessa oppimäärät mukautettava oppilaiden oppimisedellytysten mukaisesti. Tämä merkitsee sitä, että oppimääriä voidaan tarvittaessa mukauttaa koko opetussuunnitelman tai vain jonkin oppiaineen oppimäärän osalta.

2.2 Osa-aikainen ja täysiaikainen erityisopetus

Kouluhallituksen suosituksen mukaan ryhmämuotoinen erityisopetus tulisi järjestää pääsääntöisesti erityisluokilla, jotka hallinnollisesti kuuluvat peruskoulun ala-asteen ja yläasteen koulujen yhteyteen. (Kouluhallituksen yleiskirje Y 17/1985 20.03.1985.) Osa-

aikaisella erityisopetuksella tarkoitetaan erityisopettajan antamaa yksilö- tai pienryhmäopetusta, jota annetaan yleisopetuksen lomassa tai sen kanssa samanaikaisesti. Erityisopetuksen määrä tällöin vaihtelee yleisimmin 1-3 viikkotuntiin ja oppilasryhmän koko 1-5-oppilaaseen. Osa-aikaisen erityisopetuksen kohderyhmänä ovat lukemis- ja kirjoittamishäiriöiset, puhehäiriöiset sekä matematiikan oppimisvaikeuksiset. Opetus tapahtuu erityisopetusta varten suunnittelussa ja varustetussa eli klinikassa sekä perusopetusryhmissä samanaikaisopetuksena. Samanaikaisopetuksessa erityisopettaja työskentelee yleensä yhdessä luokka- tai aineenopettajan kanssa samassa tilassa. (Ahvenainen & Moberg 1982, 68.)

Mikäli osa-aikaisella erityisopetuksella ei saavuteta riittäviä tuloksia, on poikkeavalle oppilaalle järjestettävä oppimismahdollisuus erityisluokassa, erityiskoulussa tai joissakin tapauksissa laitoksissa. Luokkamuotoista täysiaikaista yleisopetuksesta erillään olevaa erityisopetusta järjestetään peruskoulussa älyllisessä kehityksessään viivästyneille ja lievästi vajaamieleisille lapsille mukautetun opetuksen luokilla ja kouluissa. (Ahvenainen & Moberg 1982, 71.)

2.3 Oppilaan ottaminen tai siirtäminen erityisluokalle

Oppilaan ottamisesta ja siirtämisestä erityisopetukseen on peruskoululaissa annettu ohjeet, joiden mukaan erityisluokalle voidaan ottaa tai siirtää oppilas, joka vammautumisen tai kehityksessä viivästyneen vuoksi ei suoriudu tai tunne-elämän häiriön tai muun syyn vuoksi ei sopeudu peruskoulun muuhun luokkaan. Oppilaan ottamisesta ja siirtämisestä päättää koululautakunta. (PL 36 a §.) Koululautakunnalle kuuluva tehtävä voidaan kuitenkin johtosäännössä määrätä kunnan muun samankielisen toimielimen tai viranhaltijan tehtäväksi. (PL 21 a§, 25.01.1991/171.) Tämä tarkoittaa sitä, että koulu- tai sivistystoimenjohtaja voi tehdä päätöksen, mikäli huoltaja ei vastusta oppilaan ottamista tai siirtämistä erityisopetukseen. Päätöksestä tulee aina neuvotella oppilaan huoltajan kanssa, ja ”milloin se ilman kohtuutonta vaikeutta on mahdollista, on ennen päätöksen tekemistä suoritettava oppilaan psykologinen ja tarvittaessa lääketieteellinen tutkimus sekä sosiaalinen selvitys oppilaasta ja hänen kasvuympäristöstään”. Mikäli oppilaan huoltaja vastus-

taa oppilaan ottamista tai siirtämistä koskevaa päätöstä, on asia alistettava lääninhallituksen vahvistettavaksi. (PL 36 a §, 25.01. 1991/171.)

Oppilas voi aloittaa koulunkäyntinsä suoraan luokkamuotoisessa erityisopetuksessa oppivelvolliseksi tultuaan tai voi siirtyä erityisopetukseen koulunkäynnin jatkuessa muilta luokilta. Keräsen (1994) tutkimuksen mukaan suurin osa mukautetun opetuksen oppilaisista aloitti koulunkäyntinsä yleisopetuksessa. Oppilaille kertyi useita opetusmuodonsiirtoja yhdestä viiteen kappaletta ennen mukautettuun opetukseen siirtymistä.

Siirtopäätöstä tehtäessä tulisi tarkkaan harkita siirron ajoitusta. Kulmalan (1991) mukaan yli puolet haastatelluista oppilaista oli pitänyt mukautettuun erityisluokkaan siirtoa kielteisenä kokemuksena. Erityisesti yläasteella tapahtuvat siirrot Haaviston ja Rinnevuoren (1993) mukaan oppilaat kokivat vaikeiksi, vaikka oppilaiden koulumenestys oli siirron jälkeen parantunut.

Majasen ja Remsun (1995) tutkimuksessa haastateltiin opettajien lisäksi yläasteen oppilaita. Oppilaiden mielestä erityisopetuksesta oli ollut hyötyä. Opetus oli ollut yksilöllistä ja opetusympäristö oli ollut rauhallinen, jolloin keskittyminen oli ollut helpompaa. Jahnukaisen (1994a) tutkimuksen mukaan entiset tarkkailuluokan oppilaat kokivat erityisluokan ilmapiirin läheisemmäksi. Laitinen (1992) tutki työtyytyväisyyttä ennen ja jälkeen tarkkailuluokkasiirtoa saaden tulokseksi yksilöllisyyden merkittävän korostamisen. Hänisen (1994) tutkimuksessa kaksi apukoululaista kuvailee saamaansa koulutusta ja sen merkitystä myöhempään elämään. Opetussuunnitelman tavoitteet olivat täyttyneet molempien kohdalla ja molemmat olivat tyytyväisiä opettajiin ja kouluun.

Tehtyjen tutkimusten pohjalta voidaan sanoa, että erityisopetuksessa käyneiden oppilaiden mielestä opetuksesta on ollut hyötyä. Koulunkäynti on ollut helpompaa, opetus on ollut kiireettömämpää ja yksilöllisyys on otettu huomioon opetusta järjestettäessä.

2.4 Erityisopetuksen yleiset periaatteet

Lahdeksen (1982, 30-32) mukaan erityiskasvatukselle on tyypillistä vuorovaikutteisuus, tahallisuus ja tavoitteellisuus. Erityispedagogiikka etsii tavoitteet ja metodit pääasiallisesti

tutkimuskohteen mukaan. (Tuunainen 1982, 308.) ”Erityisyys” erityiskasvatuksessa voi määräytyä erityisopetuksen tavoitteista, menetelmistä, opetusvälineistä, opetushenkilökunnasta ja opetuksen organisoinnista. (Moberg 1990, 241.) Smith ja Neisworth (1975, 13) määrittelevät erityiskasvatuksen toiminnaksi, jolla pyritään vaikuttamaan olosuhteisiin, jotka aiheuttavat vaikeuksia opinnoissa tai sosiaalisessa sopeutumisessa. Runsas (1991b, 35) taas puolestaan selventää erityiskasvatuksen tavoitteellisuutta; pedagogisesti poikkeavaa henkilöä tuetaan kehittymään kognitiivisesti, emotionaalisesti, sosiaalisesti ja fyysisesti yksilölliset tekijät huomioimalla.

Erityisopetuksen yleisiksi periaatteiksi on Kauffmanin (1993, 257-258) mukaan muotoutuneet seuraavat:

1. Tietyt oppilaat eroavat pedagogisesti niin paljon oppilas enemmistöstä, että erityisopetusta tarvitaan täyttämään näiden oppilaiden tarpeita.
2. Kaikki opettajat eivät voi/osaa opettaa kaikkia oppilaita. Opettajilta, jotka opettavat poikkeavia oppilaita, vaaditaan erityiskoulutusta. Optimaalisen oppimismahdollisuuden tarjoaminen poikkeavalle normaaliluokassa on vaikeaa.
3. Jotta erityisopetusta voidaan antaa, vaatii se sekä oppilaiden että resurssien identifioimista.
4. Opetusta, jota annetaan erillään yleisopetuksesta, nähdään tärkeänä yksilöllisen opetuksen tehokkuus ja tällä järjestelyllä tuotetaan tarkoituksenmukaista opetusta muille oppilaille luokassa.
5. Tasa-arvoiset opiskelumahdollisuudet poikkeaville oppilaille vaativat sekä integroitua että segregoitua opetusta. Merkityksellistä on opetuksen laatu, ei opetuksen organisointi.

Erityisopetuksen suunnittelun ja toteutuksen lähtökohtina ovat oppilaan kognitiivisen, sosio-emotionaalisen ja motorisen kehityksen oppimisedellytykset sekä oppimistyylit, yleiset kognitiiviseen ja sosioemotionaaliseen kasvuun ja kehitykseen liittyvät lainalaisuudet sekä oppimiseen ja oppimisprosessiin liittyvät oppimispsykologiset ja opetuksen didaktiset periaatteet. (Viikeri 1994, 50.)

2.5 Erityisopetuksen tavoitteet

Moberg (1982, 67) määrittelee erityisopetuksen yleisiksi tavoitteiksi seuraavat tekijät: oppioikeus, normaalisuus, tehokkuus, kokonaiskuntoutus sekä ennaltaehkäisy. Oppioikeuden Moberg näkee kuuluvan koko oppivelvollisuusikäluokalle. Normaalisuuden tavoitteena on järjestää erityisopetus mahdollisimman pitkälle yleisen koululaitoksen puitteissa, jossa integraatiolla on merkittävä osuus. Tehokkuus vaatimuksella pyritään edistämään oppilaan kehitystä asetettujen kasvatustavoitteiden suunnassa. Kokonaiskuntoutus tarkoittaa tavoitteena yhteistyötä oppilaan kehitystä tukevassa toiminnassa. Ennaltaehkäisyllä pyritään mahdollisimman varhaiseen oppimisongelmien ja -vaikeuksien toteamiseen.

Yleisopetuksen ja erityisopetuksen tavoitteet on johdettu edellisen pohjalta opetussuunnitelman perusteiksi. Erityisesti opetussuunnitelman perusteet korostavat erilaisuuden kunnioittamista. Se korostaa myös erilaisten oppimismenetelmien avulla yksilöllisten oppimisedellytysten turvaamista. Lisäksi korostetaan lapsen kasvun ja kehittymisen kannalta vähiten rajoittavan ympäristön merkitystä, jolloin kysymys ei ole pelkästään joko-tai-ajattelusta, vaan tarkoituksenmukaisesta kouluratkaisun löytymisestä. (Viikeri 1994, 12.)

Erityisopetuksen tarpeen määrittelyn yhteydessä oppilaalle suoritetaan monipuolinen arviointi. Erityisopetuksen tavoitteiksi voidaan määritellä myös oppilaan siirron tai tukitoimien yhteydessä tehtävä kartoitus oppilaan mahdollisuuksista joko tukitoimina yleisopetuksessa tai kokonaisvaltaisena erityisopetuksena. Tulosten perusteella päätetään: millaista tukea oppilaan oppiminen omassa yleisopetuksen ryhmässä edellyttää, millaista tukea oppiminen edellyttää luokan ulkopuolella sekä millaisia muita erityisopetusmuotoja oppilaan oppiminen ja toisaalta opetuksellisten perusoikeuksien toteutuminen edellyttävät. Erityisopetuksen tavoitteena on ottaa huomioon oppilas kokonaisuutena eikä eri oppiaineiksi pilkottuna oppijana. (Viikeri 1994, 30.)

2.6 Mukautetun erityisopetuksen opetussuunnitelma

Kaikki peruskoulun opetussuunnitelmat rakentuvat koulukasvatuksen yleistavoitteiden pohjalta. Koulukasvatus pyrkii oppilaan kokonaisvaltaiseen kehittämiseen. Mukautettu opetussuunnitelma on tarkoitettu käytettäväksi erityisluokkamuotoisessa peruskouluopetuksessa, jossa oppilaiden lievä kehitysvammaisuus, henkisen kehityksen viivästyminen, muu erityinen syy tai oppilaiden erityistarpeet edellyttävät niin suurta opetuksen eriyttämistä, ettei eriyttäminen peruskoulun yleisopetuksen opetussuunnitelman puitteissa ole mahdollista. Mukautettua opetussuunnitelmaa käytetään pääsääntöisesti erityisluokkamuotoisessa opetuksessa, mutta sitä sovelletaan myös peruskoulun yleisopetuksessa silloin, kun yleisopetuksen opetusryhmiin on yhdistetty edellä tarkoitettuja oppilaita.

Mukautetussa opetuksessa käyvän oppilasjoukon keskeisin ominaisuus, joka vaatii opetussuunnitelman mukauttamista, on kuitenkin henkisen kehityksen viivästyminen ja siihen liittyvät oppimis- ja sopeutumisvaikeudet. Pelkkä älykkyys ei ilmaise opetuksen eriyttämisen määrää ja laatua. Sellaisille oppilaille, joiden älylliset oppimisedellytykset ovat varsin normaaleja, mutta heillä on spesifisiä oppimisvaikeuksia, mukautettu opetus saattaa soveltua hyvin. Opetussuunnitelmien laadinnassa on lähdetty siitä, että ala-asteella opetussuunnitelma vastaisi oppilaan keskimääräistä esioperationaalisen ajattelun tasoa ja yläasteella konkreettisten operaatioiden tasoa. Oppilaiden älyllisten tason vaihtelevuus sekä muut opetusryhmän heterogeennisuutta lisäävät piirteet mm. luonteenpiirteet ja erilaiset lisävammat vaativat kuitenkin opettajalta kykyä opetuksen eriyttämiseen. Eriyttämisessä on pyritty siihen, että oppisisällöt määrältään ja vaikeudeltaan vastaavat mukautetussa opetuksessa olevien oppilaiden keskimääräisiä oppimisedellytyksiä. Oppisisältöjä on selvimminkin mukautettu nk. välineaineissa (äidinkieli, matematiikka ja vieraat kielet) sekä käytännön aineissa (käsityö, tekstiilityö ja tekninen työ) ja oppilaanohjauksessa.

Mukautetussa opetuksessa on huolehdittava siitä, että yhteys yleisopetuksen opetussuunnitelmaan säilyy. Tämän tärkeyden ymmärtää niiden oppilaiden kohdalla, jotka mahdollisesti myöhemmin siirtyvät erityisluokalta yleisopetukseen. (Peruskoulun mukautetun opetussuunnitelman perusteet 1986, 8-13.)

Opetussuunnitelma on koulutyön suunnittelun, arvioinnin ja järjestämisen perusta. Sen laatiminen edellyttää, että koulun toimintoja harkitaan, asetetaan tärkeysjärjestykseen ja tehdään valintoja. Erityisopetuksen opetussuunnitelmissa tärkeintä on ottaa huomioon oppilaiden yksilölliset oppimisedellytykset ja kehityserot sekä rakentaa yksilölliset oppimisprosessit tietoja, taitoja ja oppimiskokemuksia tarjoaviksi kokonaisuuksiksi. Tarvittaessa voidaan oppilaille laatia myös henkilökohtainen opetussuunnitelma.

Jokainen oppilas on psyykkinen, fyysinen ja sosiaalinen kokonaisuus, johon vaikuttavat niin perimä kuin kasvuympäristökin. Fyysisen ja psyykkisen kehittymisen, kypsymisen ja oppimisen erot heijastuvat kognitiivisten kykyjen ja motivoitumisen eroina. Oppilaiden yksilölliset erot ovat opetuksen suunnittelun ja järjestämisen perustana. Tämän vuoksi opetus ei ilman eriyttämistoimenpiteitä välity oppilaalle kokonaisvaltaisena kehityksenä, jossa oppimisedellytykset, harrastuneisuus ja oppilaan vahvuudet liittyvät yhteen oppimista tukevaksi kokonaisuudeksi. Eriyttäminen tulee perustua oppilaiden erilaisuuden kunnioittamiseen eikä tavoitteeseen muodostaa homogeenisiä opetusryhmiä. Yksilöllistäminen on analyysia lapsesta, hänen toimintatavoistaan ja ympäristöstään. Kun opetus ja sen osat suunnitellaan oppilaskohtaisesti, voidaan puhua opetuksen henkilökohtaistamisesta. (Viikeri 1994, 36-43.)

2.7 EMU-oppilaan erityispiirteitä

Yleisenä ja keskeisenä piirteenä EMU-oppilaiden oppimisessa on Peruskoulun mukaute-
tun opetussuunnitelman (1986) mukaan oppimisen hitaus. Oppilailla on erityisesti vaikeuksia abstraktisessa ajattelussa eivätkä he opi satunnaisesti samassa määrin kuin yleisope-
tuksen oppilaat. Lisäksi oppilailla on erittäin suuret yksilöiden väliset erot oppimisessa ja myös saman yksilön eri suoritusten välillä on suurta epätasaisuutta. Koulua aloittava mu-
kautetun opetuksen oppilas on keskimäärin noin 1,5-2 vuotta yleisestä kehityksestä jäl-
jessä keskeisten saavutustensa osalta. Ylemmillä luokilla ero ikätovereihin kouluosaavu-
tuksissa vielä kasvaa. Yhdeksänvuotiaana oppilas on keskimäärin 2,5 vuotta ja yksitoista-
vuotiaana noin 3 vuotta ikätovereitaan jäljessä. EMU-oppilas toimii suurimman osan
kouluvuosistaan konkreettisen ajattelun tasolla. Käsitteellisen ajattelun tason, joka nor-
maalisti kehittyy noin 12-vuotiaana, oppilas parhaimmassakin tapauksessa saavuttaa

vasta yläasteen viimeisten luokkien aikana. Edellisten ongelmien lisäksi oppilaalla voi olla myös muita oppimista vaikeuttavia tekijöitä kuten erityisiä oppimisvaikeuksia, hahmottamisvaikeuksia, aivotoiminnan häiriöitä, sopeutumis- ja käyttäytymishäiriöitä, persoonallisuuden kehitykseen liittyviä häiriöitä sekä erilaisia fyysisiä vammoja.

Älykkyydeltään mukautetun opetuksen oppilaat ovat ikäryhmän keskitasoa alemmalla tasolla. Oppilaista 80 % sijoittuu älykkyydosamäärien 60-80 välille. Vaikka hajonta koko oppilasryhmän henkisessä iässä on varsin pieni, on älykkyydosamäärien hajonta yksittäisen oppilasryhmän sisällä varsin suuri.

Sosiaalisessa kehityksessä mukautetun opetuksen oppilaalla esiintyy kypsymättömyyttä ja viivästyneisyyttä. Yleensä häiriöitä esiintyy kontaktikyvyyn puutteena, käyttäytymisen joustamattomuutena, minä-käsityksen epärealistisuutena sekä vietti- ja tunne-elämän viivästyneisyytenä. Koulutyön vaativuus voi aiheuttaa epäonnistumisen ja kykenemättömyyden tunteita. Mikäli tunne-elämän asioita ei hoideta, voi tilanne johtaa koulumotiivaation laskuun ja koulutyöhön kohdistuvaan kielteisyyteen. Huomattavaa kuitenkin on, etteivät oppilaan mahdolliset sosiaalisen kehityksen ongelmat välttämättä millään tavalla ole yhteydessä älylliseen kehitykseen, sillä korkea älykkyystaso ei välttämättä ole takeena hyvälle sosiaaliselle sopeutumiselle.

Motoristen taitojen osalla mukautetun opetuksen oppilas on lähimpänä normaalia kehitystä. Lihasvoima sekä käsien koordinaatio ovat kehittyneet suhteellisesti parhaiten, mutta reaktionopeudessa, sorminäppäryydessä sekä visuo-motorisissa suorituksissa mukautetun opetuksen oppilaat ovat normaalia heikompia.

Kielellinen kehitys seuraa normaalia kielellistä kehitystä. Vaiheiden järjestys on sama, samat, mutta kehitys on viivästynyt riippuen oppilaan henkisten toimintojen vajavuuden asteesta. Uuden tiedon omaksuminen on suoraan yhteydessä kielelliseen kehitykseen. Abstraktien kielellisten käsitteiden oppimisessa älykkyydellä on merkittävä osuus ja tästä erityisestä syystä mukautetun opetuksen oppilaalla esiintyy kielellistä jälkeenjääneisyyttä.

Matemaattiset tehtävät ovat abstraktisuutensa vuoksi mukautetun opetuksen oppilaalle yleensä vaikeita. Tämä johtuu lähinnä yleisestä keskimääräisestä kehitystasosta, mutta myös siitä, että käsitteenmuodostus ja ongelman ratkaisukyky on puutteellista. Tämä taas on seurausta matematiikan symbolisesta ajattelutavasta. (Peruskoulun mukautetun opetussuunnitelman perusteet 1986,15-17.)

Koulusuorituksiltaan erilaiset oppilaat voidaan jakaa Poikosen (1981) mukaan seuraavasti: kouluvalmiudeltaan erilainen oppilas, lahjakas oppilas, heikkolahjainen oppilas, oppilas, jolla on luki- tai muita erityisvaikeuksia, keskittymätön oppilas, koulutyöhön motivoitumaton oppilas, koulutyöstä paljon poissaoleva oppilas. Käyttäytymiseltään erilaiset oppilaat jaetaan seuraavasti: käytöshäiriöinen oppilas ja ahdistunut oppilas.

Ensiluokkalaisten joukossa on oppilaita, jotka ovat leikkiasenteisia ja leikkivaiheisia. Heitä koulutyö ei kiinnosta tai se on fyysisesti liian raskasta. Nämä oppilaat ovat usein luokkansa nuorimpia, loppuvuotena syntyneitä. Näin pelkkä ikätekijäkin saattaa, oppilaiden normaalilahjakkuudesta huolimatta, vaikuttaa koulunkäyntiedellytyksiin. Kouluvalmiuden puuttumisessa tai puutteellisuudessa on useimmiten kysymys oppilaan tunne-elämän ja asenteiden kypsymättömyydestä, jonka vuoksi lapsi ei koe koulunkäyntiä tärkeäksi tai kokee sen raskaaksi. Näistä syistä hän ei myöskään paneudu koulutyöhön edellytystensä mukaisesti ja tulokset jäävät heikonlaisiksi tai heikommiksi kuin mihin oppilaalla olisi edellytyksiä. Oleellista on, että koulukypsyyden tai -kypsymättömyyden vaikutukset eivät rajoitu vain koulunkäynnin alkuvaiheeseen tai -opetukseen, vaan se saattaa näkyä yleisenä kypsymättömyytenä koko oppilaan kouluajan estäen häntä työskentelemästä koko kapasiteetillaan ja heikentäen hänen työnsä tuloksia.

Koulussa lahjakkaat oppilaat tavallisesti koetaan vaivattomina ja helppoina oppilaina. Koulunkäynnin osoittautuessa helpoksi ja vaatiessa vähän voimavaroja, voi seurauksena olla oppilaan turhautuminen koulunkäyntiin. Tämä saattaa ilmetä koulutyöhön kohdistuvana välinpitämättömyytenä, jopa koulunkäynnin laiminlyömisinä. Lahjakkuudesta huolimatta voi tällainen oppilas menestyä edellä mainituista syistä koulussa heikosti.

Heikkolahjaiselle oppilaalle on tyypillistä, että hänen edistymisensä useimmissa oppiaineissa on kaiken aikaa ollut hidasta. Ns. teoreettiset aineet tuottavat hänelle useimmiten ja eniten vaikeuksia. Lukuunottamatta mekaanista ja ulkoluvunomaista taitoa, matematiikka tuottaa heikkolahjaiselle oppilaalle käsitteellisyytensä vuoksi vaikeuksia. Samoin ovat vaikeita abstraktit sisällöt myös muissa oppiaineissa, esim. kielioppi ja maantieteelliset käsitteet. Usein myös ainekirjoitukset ovat sisällöltään niukkoja. Sen sijaan tällainen oppilas voi olla näppärä käsistään tai hyvä urheilija.

Oppilas, joka ei ole normaalilla tavalla oppinut alkuopetusvaiheessa sujuvaa lukemisen taitoa tai jolle oikeinkirjoitus tuottaa vaikeuksia, saattaa kohdata koulutyössään ongelmia, joiden korjaamiseen eivät yleisopetuksen tukikeinot riitä. Syy luki-häiriöihin voi olla monilaatuinen, esim. opetus on saattanut olla liian nopeatempoista, jonka vuoksi hän ei ole oppinut riittävässä määrin hallitsemaan lukemisen eikä kirjoittamisen tekniikkaa. Oppilaalla voi olla auditiivia tai visuaalisia hahmotusvaikeuksia, joiden vuoksi lukeminen on hidasta ja vaikeaa ja samalla oikeinkirjoituksessa tulee runsaasti virheitä.

Eräs merkittävimmistä aikamme oppilaan ongelmista on lyhytjänteisyys ja keskittymättömyys. Keskittymättömyyden syynä voivat olla oppilaan sisäinen jännittyneisyys, tiedostamattomat tunne-elämän ongelmat, jotka purkautuvat keskittymisvaikeuksina. Keskittymättömyyden syynä voi olla myös jokin lievä aivoitoiminnan häiriö, josta käytetään mm. nimitystä MBD.

Koulutyöhön motivoitumaton oppilas on suhtautuu koulunkäyntiin vastahakoisesti tai passiivisesti. Tällaisen oppilaan koulumenestys on usein heikko. Syyt koulumotivaation puuttumiseen ovat monenlaisia. Yleisenä piirteenä voidaan pitää sitä, että oppilas ei koe koulutyötä itselleen tärkeäksi tai merkitykselliseksi vaan pitää sitä pakollisena toimintana, johon hänen on osallistuttava. Mahdolliset jatkuvat epäonnistumiset koulutyössä ovat vieneet heikosti menestyvältä mielenkiinnon opiskeluun ja synnyttäneet korvaamisreaktioita: epäonnistumisen välttämistä ja kiinnostuksen suuntaamista palkitsevimpiin toimiin. Yhtenä syynä koulumotivaation puuttumiseen on pidettävä sitä, että heikosti motivoituneella oppilaalla ei ole koulutyöhön kiinnekohtia eikä tunnesuhteita tovereihinsa tai

opettajaansa. Opetettavat asiat eivät tämän vuoksi kosketa tai kiinnosta häntä millään tavalla.

Koulutyöstä paljon poissa oleva oppilas menettää helposti otteen koulunkäyntiin. Tavallisimmin oppilaitten poissaolot koulusta johtuvat lyhyt- tai pitkäaikaisesta sairaudesta. Lisäksi oppilaiden poissaolojen syinä ovat pääasiassa koulupelko ja koulupinnaus. Koulupelko naamioituu usein vatsakivuksi, pahoinvoinniksi, joiden takana on ahdistusoire. Koulupinnaus puolestaan on yhteydessä epäsosiaaliseen käyttäytymiseen yleensä, johon kuuluu koulussa kurinpidolliset ongelmat.

Käyttäytymishäiriöinen oppilas aiheuttaa häiriöitä jatkuvasti oppitunneilla ja niiden ulkopuolella. Käytöshäiriöiden taustalla on oppilaan elämäntilanteen heijastumia, mutta myös huomion tavoittelua. Kuitenkin jatkuvat käytöshäiriöt johtuvat häiriintyneestä normikehityksestä. Oppilas ei ole missään aikaisemmassa kehitysvaiheessaan oppinut noudattamaan sääntöjä eikä myöskään kokemaan syyllisyyttä niiden noudattamatta jättämisestä.

Päinvastoin kuin käytöshäiriöinen oppilas, ahdistunut oppilas jää koulussa helposti vähälle huomiolle. Ahdistunut oppilas pyrkii suorittamaan tehtävänsä tunnontarkasti ja on monesti huolestunut koulumenestyksestään. Ahdistunut oppilas on tyyppikavaltaan totinen, ylittunnollinen, epävarma, pelokas ja jännittynyt. Jos ahdistuneen oppilaan kuvaan kuuluu vielä heikosti menestyminen koulutyössä, on hänen vaikea selvittää koulunkäynnin paineesta ilman jatkuvaa tukea. (Poikonen et al 1981, 3-23.)

2.8 Koulun ja kasvattajan ihmiskäsitys

Hirsjärven (1982) mukaan kasvattajan käsitykset kasvatustoimintansa kohteesta, lapsesta ja lapsen perusluontoisista ominaisuuksista, on tärkeä käytännön kasvatustoimintaan vaikuttava tekijä. Kasvattajan ihmiskäsityksen Hirsjärvi (1982, 5) sitoo kulttuuriseen, yhteiskunnalliseen ja jopa globaaliin kontekstiin: ”Kasvattajan ihmiskäsitys ei ole koskaan irrallaan sen yhteiskunnan yleisestä ihmiskäsityksestä, jossa kasvattaja elää eikä yhteisön ihmiskäsitys taas ole irrallaan kulttuurispesifisestä laajemmasta ihmiskäsityksestä. Vieläpä

on ajateltavissa, että koko ihmiskunta omaa jonkin yhteisen, hyvin yleisen ihmistä karakterisoivan käsityksen.”

Peruskoulun opetus- ja kasvatustoiminnan pohjana on myönteinen ihmiskäsitys. Oppilas on kohdattava uteliaana, oppimishaluisena ja aktiivisena. Kasvun ja opiskelun kannustaminen on tärkeää terveen itsetunnon kehittymiseksi ja tasapainoisen persoonan aikaansaamiseksi. Koulun arvoperustan selkeyttämisellä ja tiedostamisella on oma merkittävä tehtävänsä, on otettava huomioon ihmisen suhde itseensä, toisiin ihmisiin, työhön, yhteiskuntaan, uskontoon, kulttuuriin ja luontoon. Nuorten maailmankuvan kokonaisuudessaan on tärkeä lähtökohta suunniteltaessa kasvatusta ja opetustyötä. (POP 1994, 12.)

Peruskoulumme ei nojaa tietoisesti yhteen selkeästi määriteltyyn ihmiskäsitykseen, sillä opetussuunnitelmat ovat syntyneet eri poliittisten ja muiden tahojen kompromisseina, mistä seuraa, että kasvatustavoitteet on tehty yleisluontoisiksi ja väljiksi. Tästä puolestaan on seurannut se, että yksittäisellä opettajalla on ollut mahdollisuus rakentaa omaa ihmiskäsitystään ja sen painotuksia opetustyössä. (Ehnquist 1993, 52.)

Aaltola (1991) selittää ihmiskäsityksen perusteita filosofisesta näkökulmasta. Hän sijoittaa ”kasvatuksellisen ihmiskäsityksen” koulu-yhteiskuntasuhteeseen ja korostaa ihmisen sisäisen sosiaalisuuden merkitystä, joka tarjoaa lähtökohdan kasvatukselle. Tämä tilanne antaa hänen mielestään mahdollisuuden kytkeä tarkastelu humanistisen ihmiskäsityksen jäsentelyyn. Ihmisen sisäinen sosiaalisuus tarkoittaa sitä, että ”ihmisen kasvu ja kasvatus tarvitsee toisia ihmisiä, ihmisten välistä yhteyttä”. (Aaltola 1991, 3.) Tästä seuraa mm. se, että kouluyhteisön laadulla on tärkeä merkitys.

Millaista ihmiskäsitystä kohden olemme menossa? Patrikainen ja Myller (1995) katsovat tulevaisuuden ihmisen kasvatustavoitteeksi ”globaalin, holistisen ihmisen”. Koulutuksen ja kasvatuksen eräänä päämääränä on ohjata oppilaita tulevaisuuden maailmaan, jonka olemuksesta emme voi varmuudella sanoa, millainen se on. Useiden tutkijoiden mielestä muutoksen vauhti tulee olemaan rajua. Koko yhteiskunta tulee monimutkaistumaan ja elämä muuttuu yhä ongelmallisemmaksi. Tästä johtuen yksilön asioiden hallinta käy yhä

vaikeammaksi ja epävarmemmaksi. Epävarmuus lisääntyy taloudessa ja sosiaalisella sektorilla ja erityisesti ekologisen katastrofin uhka kasvaa. (Patrikainen 1997, 62.)

Miller (1988) on nähnyt opetuksen pirstaleisuuden eräänä länsimaisen koulutuksen keskeisenä piirteenä. Opetus on jaettu oppiaineisiin ja oppiaineet edelleen alueisiin. Tästä on ollut seurauksena kompetenssiperusteinen opetus. Oppilas voi oppia irrallisia taitoja, mutta hän ei kykene käyttämään tietojaan tehokkaasti elämään liittyvissä ongelmatilanteissa. Irrallisten asioiden ymmärtäminen on tietojen näennäishallintaa, mikäli kokonaisvaltainen holistinen näkemys segmenttien yhteen kuulumisesta puuttuu. (Miller 1988, 17-23.)

Holistisen kasvatuksen perusajatus on yhteyksien löytämisessä ja ymmärtämisessä. On löydettävä yhteys lineaarisen ajattelun ja intuition välillä, mielen ja kehon välillä, tiedon osa-alueiden välillä, yksilön ja yhteisön välillä ja tietoisien ja tiedostamattoman välillä. Holistisen kasvatuseriaatteen mukaan oppilaat tutkivat kytkeitä niin, että he ovat tietoisia niistä ja saavuttavat taitoja, joiden avulla he pystyvät luomaan yhteyksiä sinne, missä se on tarkoituksenmukaista. (Miller 1988, 24-27.)

Holistisen kasvatusajattelun mukaan ihmistä on tarkasteltava kokonaisuutena, johon vaikuttaa koko hänen siihenastinen elämänsä. (Lehtovaara 1994, 134.) Rauhalan mukaan ihmisen kokonaisuus todellistuu kolmena olemassaolon ulottuvuutena. Näitä ulottuvuuksia ovat organismi, situationaalisuus ja tajunnallisuus. (Rauhala 1987, 145.) Ihmisen olemassaolo organismina tarkoittaa kehollisuutta, eli fysiologista eksistenssiä. Se sisältää ihmisen kehon kaikkine toimintoineen, eikä siihen liity mitään abstraktia ulottuvuutta. (Rauhala 1989, 32-33.) Situaatio puolestaan käsittää kaikki ne ympäristöön kuuluvat asiat, joihin yksilö on yhteydessä. Näitä ovat toiset ihmiset, kulttuurit, maantieteelliset olosuhteet, arvot, normit, eli hänen koko elämäntilanteensa. Rauhalan mukaan ”situaationaalisuus ihmisen olemassaolon perusmuotona tarkoittaa sitä, että hänen reaalitilanteensa on aina välttämättömästi situaation rakenteisiin kietoutuneisuutta”. (Rauhala 1987, 142.) Kauppi määrittelee asian ”minä on maailmassa, maailman voisi ajatella ilman minää, mutta se on maailma ainostaan minälle”. (Kauppi 1989, 25.)

Kolmannen ihmisen olemassaolon ulottuvuuden tajunnallisuuden Rauhala katsoo sisältävän ihmisen henkiset prosessit, inhimillisen kokemisen kokonaisuuden. Tajunnallisuuden perusrakenne on mieli eli noema, jonka ilmenemisessä ja organisoitumisessa tajunnallisuus tulee olmassaolevaksi. Mielen kohde voi olla konkreettinen (esim. tuoli), ideaalinen (esim. isänmaallisuus) tai epätodellinen (esim. hallusinaatio jostakin). (Rauhala 1981, 4.) Mielen avulla ihminen ymmärtää asiat ja ilmiöt joksikin, esimerkiksi kyyneleet jonkin tunteen ilmaukseksi. Tällöin mieli saa merkityksen. (Rauhala 1989, 29.) Tajunnallisuus on se olemassaolon ulottuvuus, jonka avulla ihminen tulkitsee nykyisyyttä, menneisyyttä ja tulevaisuutta. Tajunnallisuuden avulla ihminen ymmärtää oman tajunnallisuutensa. Nämä piirteet ovat vain ihmisajille tyypillisiä, eivätkä esimerkiksi eläimet omaa vastaavaa tajunnallisuuden astetta. (Rauhala 1989, 29.)

Tajunta on olemassa vain kokemuksen kautta. Kokemisen lähtökohtana on henkilön tilanteessa oleva asia, fakta. Ihmisen tajunta vastaanottaa tilanteessa olevasta asiasta hermoston välityksellä sisällöllisen aineksen. Se, miten ihminen käsittelee vastaanottamaansa sisältöainesta, riippuu ihmisen tajuntaan aikaisemmin vastaanotetuista sisällöistä. Uusi vastaanotettu sisältöaines jää tajuntaan ja vaikuttaa puolestaan seuraavien kokemusten tulkitsemiseen. (Rauhala 1984, 291; Lehtovaara 1994, 157.) Tämä ihmisen kokemustautta ratkaisee sen, miten ihminen kussakin kohtaamassaan tilanteessa toimii. Kokemusmaailmaltaan ihminen on siis oman elämänsä tuote. Tajunnan ansiosta myös ihmisen kokemus tilanteesta on ainutkertainen, sillä siihen sisältyy tilanteen subjektiivinen tulkinta. (Rauhala 1976, 141-142.)

Ihmisen olemuksen tahot eivät ole toisistaan irrallisia, vaan ihminen on kokonaisuus. Tämän vuoksi ihmisen kohtaamisessa on otettava huomioon kaikki olemassaolon ulottuvuudet. Ihmisen todellista olemusta ei voida löytää tutkimalla pelkästään yhtä olemuspuolta (vrt. Lehtovaara 1994, 113, 134). Kasvava mieltää olemassaolonsa suotuisaksi tai epäsuotuisaksi tajunnan kautta kokemansa maailman mukaan. (Mäki-Opas 1993, 137.)

Esiteltyjen ihmiskäsitysten perusteella voidaan sanoa, että peruskoulussa opettajalle tarjoutuu mahdollisuus rakentaa laaja ja monipuolinen hyväksyttävä ihmiskäsitys. Yleisesti voidaan todeta, että ihmiskäsityksen on oltava laajasti yhteisymmärryksessä kotien ihmis-

käsitysten kanssa. Laaja globaali vaatimus lienee kohtuullisinta tämän päivän koulussa. Tästä syystä ihminen on nähtävä osana suuressa kokonaisuudessa, mutta samalla on nähtävä ihminen yksilönä, mistä seuraa yksilöllisten tarpeiden huomioon ottaminen. Riskiä on lähinnä siinä, pystyykö koulu vastaamaan moniarvoisen ihmisyyden malliin. Kasvattajan on kyettävä oppilaslähtöiseen ajatteluun, huomioimalla entistä enemmän oppilaaseen vaikuttavat kokonaisvaltaiset tekijät.

3 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

3.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehtävät

Tutkimuksen tarkoituksena on analysoida seitsemän lapsen erityiskoulusiirtoa tai koulunkäynnin aloittamista erityiskoulussa vanhempien kokemusten perusteella. Tutkimuksessa kuvataan prosessia, joka on syntynyt kulloisenkin oppilaan kohdalla. Samalla on tarkoitus tehdä johtopäätöksiä siirron/aloittamisen onnistumisesta ja tuloksista oppilaan kannalta. Tutkimuksessa mukana olevien kokemuksista ja mielipiteistä muodostetaan kokonaiskuva tutkittavasta aihepiiristä. Tutkimuksessa on mukana myös erityisopettaja, joka on tehnyt lyhyet kuvaukset oppilaista jokaisen haastattelun alkuun. Sisältönä on lähinnä oppilaan koulutilanne sekä mahdolliset koulunkäyntiin liittyvät erikoisuudet.

Tutkimustehtäviksi ovat nousseet seuraavat kysymykset:

1. Millainen oli prosessi ennen erityisluokkasiirtoa/aloittamista?
2. Miten oppilaan tila muuttui erityisopetuksessa?
3. Mitä tuloksia erityisopetuksella on saavutettu?

Näiden kysymysten avulla pyrin rakentamaan kuvan erityisopetuksen merkityksestä kullekin oppilaalle. Haastattelut on pyritty laittamaan järjestykseen siten, että ne kuvaavat mahdollisimman luontevasti erityisopetuksessa olevan oppilaan tilaa. Pekan tapaus kuvaa kokonaisvaltaista ongelmaa aina syntymästä lähtien. Teron tapaus kuvaa tyypillistä kyläkouluongelmaa ja yhteisön paineita. Antin tapaus kuvaa lähtökohtatilanteen muut-

tumista. Tomin tapauksessa on kysymys yhden ongelman heijastumisesta kokonaisvaltaisesti koulutilanteeseen. Jarin tapaus kuvaa koulunkäynnin muuttumista. Riinan tapaus kuvaa koulunkäyntiin liittyvää ahdistusta. Veijon tapaus kuvaa ”hyvin normaalia” erityisluokkasiirtoa. Jokaisen haastattelun lopussa on yhteenveto oppilaan tilasta. Johtopäätöksissä pyritään peilaamaan erityisluokkakokemuksia tyypillisten tapausten valossa, löytämään yhteisiä piirteitä kokemuksille sekä arvioimaan erityisopetuksen onnistumista ja laatua.

3.2 Tutkimuskohde

Suoritin esitutkimuksen huhtikuussa 1997 kahdella kyselylomakkeella. Lähetin lomakkeet kaikille ko. erityiskoulun oppilaiden vanhemmille kaikkiaan kaksikymmentä kappaletta. Puolet kyselylomakkeista oli monivalintaan perustuvia vaihtoehtokysymyksiä ja toinen puoli avoimia kysymyksiä. Vastauksia sain takaisin siten, että monivalintakysymyksiin vastasi neljä ja avoimiin kysymyksiin kaksi tapausta. Totesin kyselylomaketyyppisen aineistonkeruun tuottavan ongelmia jo siinäkin suhteessa, että kohteena olevat tapaukset olivat luonteeltaan hyvin erilaisia ja perustuvat kokemukseen, josta voidaan saada mielekkäämpi aineisto toisenlaisin menetelmin, joten päätin luopua tästä aineistonkeruutavasta. Toiseksi, kyselyllä en päässyt mielestäni sellaisiin tutkimuksellisiin syvyyksiin, joita olin toivonut. Esitutkimus oli siis tarpeellinen koko tutkimuksen saattamiseksi ”sen oikeille raiteille”.

Tämä johti siihen, että ryhdyin valmistelemaan teemahaastatteluun perustuvaa aineistonkeruuta. Haastatteluaineistoa kertyi kaikkiaan 65 konekirjoitusliuskaa (N=7), joten syvyyttä ja sisältöä aineistolle sain, mitä olin toivonutkin.

Tutkimuksen perusjoukkona on seitsemän (N=7) erään erityiskoulun mukautetun opetus suunnitelman mukaan kouluun käyvää oppilasta. Ajankohtana, jolloin tutkimuksen aineisto kerättiin koulussa oli kaksikymmentä kaksi oppilasta. Tutkimuksen perusjoukko valittiin vanhempainillassa kysymällä halukkuutta ao. tutkimukseen. Ehdoksi tutkimukseen osallistumiselle asetin ainoastaan oppilaan iän, jonka tulisi olla 7-15-vuotta. Syyksi ikäjakuman rajoittamiselle hahmottelin aineiston laajuuden. Tällä ikäjakaumalla saisin kohdennettua tutkimuksen ongelmia ja samalla se helpottaisi analyysia. Oppilaat ovat

luokilla 1.,2., 6. (3opp.) ja 7. 2 opp.). Erityisopetuksen kokemus painottuu ala-asteelle, jolloin oppilaiden ongelmat ovat syntyneet. Niiden korjaamista erityisopetuksellisin keinoin on seurattu pitkään. Oppilaista kolme (1.,2., ja yksi 6. luokkalainen) ovat ”erityisopetuksen kasvatteja” eli he ovat aloittaneet koulunsa suoraan erityisopetuksessa. Loput oppilaat on ns. puhtaita erityisopetussiirto-oppilaita. Prosessi on kuitenkin ollut samantyyppinen kaikilla. Erityisopettajan antamalla kuvauksella on tarkoitus tuoda esille erityisopetuksen näkökulma oppilaasta koulussa.

3.4 Tutkimusmenetelmä

Tutkimukseni on kvalitatiivinen tapaustutkimus, jonka kiinnostuksen kohteena on oppilaan selviytyminen peruskoulussa. Kutakin oppilasta tutkitaan yksittäisenä tapauksena vanhempia haastatteleamalla ja hänestä pyritään saamaan perusteellista informaatiota. Alasuutarin (1994) mukaan kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä koostuu niistä käytännöistä ja operaatioista, joiden avulla tuotetaan havaintoja, sekä niistä säännöistä, joiden avulla havaintoja voi edelleen muokata ja tulkita siten, että havaintojen merkitystä voidaan arvioida johtolankoina tutkimuksessa. Mikäli tutkimukselta puuttuu metodi se muuttuu helposti erilaisten tutkijan omien ennakkoluulojen todisteluksi. Samoin metodin tulee olla sopusoinnussa tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen kanssa. (Alasuutari 1994, 71-73.)

Laadullisen tutkimuksen analyysi voidaan jakaa kahteen vaiheeseen: havaintojen pelkistämiseen ja arvoituksen ratkaisemiseen. (Alasuutari 1994, 30.)

Havaintojen pelkistämisen vaiheessa aineistoa tarkasatellaan vain valitusta teoreettis-metodologisesta näkökulmasta. Tällöin kiinnitetään huomiota vain valitulle näkökulmalle olennaisiin asioihin. Havaintojen pelkistämisen toisessa vaiheessa karsitaan havaintojen määrää yhdistämällä erillisiä raakahavaintoja yhdeksi tai harvemmaksi joukoksi. Tämä toteutetaan havaintojen yhteisen piirteen mukaisesti, jolloin yhteinen piirre ilmenee kaikissa joukon havainnoissa. (Alasuutari 1994, 30-31.)

Arvoituksen ratkaisun vaiheessa tehdään saatujen johtolankojen perusteella merkitystulkinta ilmiöstä. Muodostetaan saatujen havaintojen perusteella rakennekokonaisuus. Esim.

kaikilla koehenkilöillä, joilla ilmenee A, B ja C on myös X. Asiayhteyksiä selitetään aikaisempien tutkimuksien ja viitekehysten avulla. (Alasuutari 1994, 35.)

Tutkimustulosten yleistettävyyden vaatimus on olennaista vain tietyn tieteen ihanteen puitteissa. Tämä yleistettävyyden vaatimus sisältää aina esioletuksen siitä, että tutkimustulosten pitäisi päteä myös muissa kuin tutkitussa tapauksessa. Tätä vaatimusta ei tarvitse välttämättä toteuttaa vaan voidaan keskittyä selittämään vain yksittäisilmiötä. (Alasuutari 1994, 206-207.)

Laadullisen tutkimuksen tärkeimpänä tehtävänä onkin selittää tutkittavaa ilmiötä paikallisesti empiirisen aineiston pohjalta. Tutkimustulosten yleisempi merkitys on oma tehtävänsä. Tuloksia tutkimuksista tarkastellaan jollain tavalla esimerkkinä myös yleisemmällä tasolla. (Alasuutari 1994, 215.)

”Tapaustutkimus on luonteva lähestymistapa opetuksen ja oppimisen tutkimuksessa, jossa on kyseessä käytännön ongelmien kokonaisvaltainen tarkastelu ja kuvaus, jota ei voi tehdä irrallaan tietystä yksittäisestä tilanteesta tai tapahtumaketjusta. Tapaustutkimuksen avulla opetusta tai muuta toimintaa kyseisessä tilanteessa voidaan ymmärtää entistä syvällisemmin kaikkien osallistujien kannalta”. (Syrjälä 1994, 11.)

Yin (1983, 23) määrittelee tapaustutkimuksen ”empiiriseksi tutkimukseksi, joka monipuolista ja monilla eri tavoilla hankittua tietoa käyttäen tutkii nykyistä tapahtumaa tai toimivaa ihmistä tietyssä ympäristössä”. Tärkeää Yinin (1983) määritelmässä on se, että tapaustutkimus kohdistuu nykyhetkeen ja että tapahtuu todellisessa tilanteessa, jota tutkija ei voi keinotekoisesti järjestää esimerkiksi kokeelliseksi asetelmaksi.

Kvalitatiivinen tapaustutkimus kohdistuu enemmänkin prosessiin kuin tuotteeseen, koko ympäristöön eikä siitä eristettyihin yksittäisiin muuttujiin, uuden oivaltamiseen eikä aikaisempiin tutkimuksiin pohjaavien näkemysten todentamiseen. (Syrjälä 1994, 13.)

Tapaustutkimus on kokonaisvaltaista kuvausta ilmiön laadusta. Tutkimusmenetelmässä ei niinkään painoteta aikaisempien teorioiden vahvistamista vaan uuden näkökulman löy-

tämistä. Keskeisinä piirteinä ovat yksilöllisyys, kuvailevuus, heuristisuus ja induktiivisuus. Yksilöllisyys on sitä, että tutkimus on tilanne- ja tapaussidonnaista liittyen tutkittavaan ilmiöön. Tapaus on tärkeä siinä mielessä, mitä se paljastaa tutkittavasta kohteesta. Heuristinen tapaustutkimus valaisee lukijan ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä. Induktiivisyydellä tarkoitetaan sitä, että erilaiset yleistykset, käsitteet tai oletukset tulevat esiin tietoa käsiteltäessä eivätkä ennen tiedon keruuta. (Merriam 1988, 7-13.)

Laadullisen tutkimuksen aineiston luonteenomiasin piirre on aineiston moniulotteisuus. Aineistoa voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta. Se on ”moniulotteista kuin elämä itse”, vaikkakaan tämä ei tarkoita sitä, että aineisto koostuisi tilanteista jotka olisivat olemassa vaikkei tutkimusta tehtäisikään. Aineistoa voidaan tuottaa tutkimukselle siten, että tilanteet ovat tutkimusta varten järjestettyjä, mutta aineisto koostuu raporteista antavat mahdollisimman yksityiskohtaista tietoa. Aineistoa ei siis kerätä tietyissä tilanteissa, vaan se koostuu dokumentoituista tilanteista. (Alasuutari 1994, 74-75.)

Kvalitatiivisessa tapaustutkimuksessa aineiston keruu suoritetaan pääasiallisesti haastattelulla. Haastattelu voi olla avoin, strukturoitu tai puolistrukturoitu. Puolistrukturoidussa haastattelussa eli teemahaastattelussa tutkijalla on valmiina aihepiirit, joista hän laatii teema-alueet aineiston keruuta varten. (Hirsjärvi & Hurme 1985, 36.) Tällöin haastattelija lähtee liikkeelle ennalta päättämistään teemoista, mutta ei käytä valmista kysymyssarjaa. (Ahonen 1994, 138.)

Haastatteluissa käy ilmi, että syyt erityisopetukseen ovat yleiset oppimisongelmat yleisopetuksessa. Siirtotapauksissa yleisopetuksen tukitoimet (tukiopetus, osa-aikainen erityisopetus) eivät ole olleet riittäviä yleisopetuksen tahdissa pysymiseksi. Oppilaat ovat ahdistuneet koulunkäynnistä siinä määrin, että on katsottu tutkimusten jälkeen parhaaksi vaihtoehdoksi erityisluokalle siirto. Tutkimuksessa mukanaolevilla ainostaan yhdellä on ollut ”heijausta” yleisopetuksen ja erityisopetuksen välillä eli siirtoja on ollut molempiin suuntiin. Suoraan erityisopetuksessa aloittaneilla oppilailla on ollut selvät syyt erityisluokalla aloittamiseen. Varhaislapsuuden kehitys on osoittanut erityisopetuksen tarpeellisuuden. Ongelmat ovat olleet kokonaisvaltaisia oppimisongelmia.

3.4 Aineiston keruu

Tutkimukseni haastatteluissa käytin kolmea ennaltasuunniteltua teema-aluetta: Lapsen elämäntilanne ja sen tapahtumat ennen erityisluokkasiirtoa, prosessin aikana ja erityisopetuksen piirissä. Haastattelun sisältö määräytyi sen mukaan millaisia kokemuksia vanhemmillä lapsensa koulunkäynnistä oli ja missä vaiheessa erityisluokkasiirto oli tehty.

Suoritin kaikki seitsemän haastattelua kahden päivän aikana 28. ja 29. toukokuuta 1997. Ensimmäisenä päivänä suoritin yhden haastattelusta ja loput kuusi toisena päivänä. Koska suoritin haastattelut nauhoittamalla pystyin kuuntelemaan ensimmäisen haastattelun ennen kuin ryhdyin toisen päivän haastattuihin. Ensimmäisen haastattelun kuunteleminen auttoi seuraavan päivän haastatteluissa suuresti, sillä pystyin viemään keskustelua paremmin eteenpäin ollessani tietoinen jo suoritetun haastattelun perusteella asian etenemisestä. Ensimmäisen, toisen ja seitsemännen haastattelun suoritin kotona, loput suoritin koululla. Haastattelujen kesto oli noin yhden tunnin. Ensimmäisessä haastattelussa oli mukana myös oppilas ja viimeisessä haastattelussa olivat mukana molemmat vanhemmat, muissa tapauksissa yhtä lukuunottamatta haastateltavana oli äiti. Haastattelutilanteet olivat rauhallisia ja vanhemmat olivat varanneet riittävästi aikaa. Kaikki haastateltavat kokivat haastattelutilanteen miellyttäväksi ja kertoivat asiat omasta mielestään vapautuneesti ja avoimesti. Haastattelujen purku suoritettiin sanatarkasti. Purkuun käytin ulkopuolista kirjoitusapua. Aineisto oli purettuna juhannuksena 1997, jonka jälkeen ryhdyin lukemaan koko aineistoa ensimmäisen kerran. Ensihavaintoni oli se, että haastateltavat olivat kertoneet asioistaan laajasti ja tarkkaan pohtien kysymysten sisältöä. Aineistoa kertyi kuusikymmentä viisi liuskaa. Analyysin ensivaiheessa huomasin sen tosiasian minä monet muutkin ovat todenneet, kvalitatiivisen aineiston analysoinnin vaiva on suurempi kuin keruun vaiva. (Mäkelä 1990, 53).

Tutkimushenkilöiltä kysyttiin lapsen varhaiseen kehitykseen liittyvistä tekijöistä, käytännön koulutyöhön liittyvistä asioista, mikäli oppilas on aloittanut yleisopetuksessa, keskusteluista ja palavereista eri tahojen kanssa koulukysymyksistä, tiedonkulusta erityisopetuksessa, erityisopetukseen tutustumisesta, kehittämismielipiteitä, lapsen suhtautumisesta erityisopetukseen ja työskentelystä erityiskoulussa, erityisopetuksen tukitoimenpiteistä sekä tulevaisuuden näkymistä.

Analysointi ja tiedon kerääminen tapahtuvat kvalitatiivisessa tutkimuksessa samanaikaisesti. Analysointi alkaa ensimmäisestä haastattelusta, erilaisista havainnoista ja siihen liittyvistä kirjoitetuista teksteistä. Merriamin (1988) mukaan analysointi on monimutkainen prosessi, jossa liikutaan konkreettisen tiedon ja abstraktien käsitteiden ja tulkinnan välillä. (Merriam 1988, 121, 147.)

3.5 Tutkimuksen luotettavuus

Teemahaastattelun luotettavuuteen vaikuttavia tekijöitä ovat mm. käsite- ja sisältövaliditeetti. Kuinka hyvin tutkija on pystynyt tavoittamaan tutkittavasta ilmiöstä olennaisia piirteitä ja keskeisiä käsitteitä sekä kyennyt laatimaan teemahaastattelua varten tutkimuksen kannalta oleellisia kysymyksiä. (Hirsjärvi & Hurme 1985, 128-130.) Tämän tutkimuksen alkuvaiheessa suoritettu kysely, joka samalla oli esitutkimus, paljasti sen tosiasian, että kyselyllä ei pääse oleellisiin ulottuvuuksiin itse ongelmaa ajatellen. Koska asia perustui kokemukseen, oli luonnollista, että aineiston keräämiseen käytettiin teemahaastattelua. Toisaalta kyselyn ja haastattelun yhdistäminen olisi tuonut lisäkuvausta erityisopetuksen laatukriteereitä kuvattaessa. Lisäksi koin itse olevani ”enemmän läsnä” vanhempien kanssa itse tilanteessa ja samalla jakamassa joskus vaikeakin kokemusta. Myöskin haastateltavien valinnalla on merkitystä tutkimuksen luotettavuuteen. Kohdejoukon tulisi vastata parhaiten myös tutkimuksen ongelmanasettelua. Koska kohdejoukko valittiin vapaaehtoisesti kysymällä asian esittelyn yhteydessä katson, että kohdejoukoksi valikoitui nimenomaan tutkimusongelman kannalta luotettavaa ainesta. Se löytyykö tuloksissa yhteisiä kokemuksellisia piirteitä, on tuskin ennustettavissa kohdejoukon valikoitumisella.

Kvalitatiiviseen aineistoon perustuvan tapaustutkimuksen luotettavuuden arviointi on koko tutkimusprosessia koskeva kysymys. Luotettavuutta ei voida tarkastella erillisenä itse tutkimusprosessista eikä tutkimuksen raportoinnista. (Syrjälä & Numminen 1988, 135-145.)

Kvalitatiivisen tutkimuksen analyysivaiheessa ja luotettavuuden arviointia ei voi yhtä jyrkästi erottaa kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Tutkijan on jatkuvasti pohdittava te-

Kvalitatiivisen tutkimuksen analyysivaiheessa ja luotettavuuden arviointia ei voi yhtä jyrkästi erottaa kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Tutkijan on jatkuvasti pohdittava tekemiään ratkaisuja sekä lisäksi otettava kantaa tutkimuksen luotettavuuteen. (Suoranta & Eskola 1992, 277-280.)

4. ERITYISLUOKKAKOKEMUKSET - seitsemän erilaista kokemusta koulunkäynnistä

4.1 Pekka

Pekka on 14-vuotias poika. Hän on 6. luokalla. Hän on ollut erityisluokalla koko kouluaikinsa. Koulussa Pekka on sopeutuvainen, hyvä toveri toisille oppilaille. Hän on pidetty sekä nuorempien että vanhempien oppilaiden joukossa. Opettajan mielestä Pekan koulunkäynti sujuu mukavasti suuremmista murheista. Hän tekee läksynsä tunnollisesti ja on aktiivinen kaikinpuolin. Pekka tulee jatkamaan erityisluokalla myös ala-asteen jälkeen.

Pekan vauvaikä oli vaikeaa. Ensimmäisistä kuukausista äiti kertoi näin:

Pekka oli kolmen kuukauden ikäinen, kun ensimmäiset kouristukset alakovat. Siihen astihan se oli sitä kuumetta ja itki kovasti ja minä hyppyytin lääkärissä ja lääkärit kahto, että äitissä on vika, mutta hätähän se oli lapsen puolesta, että mikä sillä oikein on. Ja sitten vasta tosissaan otettiin, kun sai ne ensimmäiset kouristukset ja sitten oltiin viis viikkoo Oulussa ja meni kaks viikkoo, ennen ku saatiin hallintaan ne kouristukset.

Pekalle tehtiin kaikki mahdolliset tutkimukset, joiden tuloksista äiti kertoi:

... ja että siinä ei ollu mitään niin ku tolokkaa siinä aivokäyrässä. Ja sen aivokäyrän perusteella lääkärit teki semmosen diagnoosin tai ainakin hän mulle kerto, pyysi sitten sinne keskustelemaan asiasta, että ei anna niin ku suuria toiveita, että ennusteet on tämä, mitä on aikasemmin samanlaisia vastaavia, niin ne on...kävelemättömiä... ja tämmösiä laitoslapsia.

Tutkimusjakson loppupuolella äiti huomasi todellisuuden, josta hän kertoi:

Lääkärin kans palaverissa, ku mä lähin siitä tilanteesta pois ja menin takasin sinne Pekan huoneeseen, niin mulla meni jalat alta. Siis minä konttasin ja märisin, että...sitten mä niin ku oikeestaan tajusin, että niin, että mikä voi olla eessä. Mä mietin, että ni ku yht'äkkiä semmonen romahus tuli. Mutta niin, siitä minä vaan selevisin ja rupesin miettimään sitä asiaa ja sitten alako semmonen taistelu tavallaan... nousi, mä en lähteny sieltä sairaalasta ollenkaan pois, mä en jättänyt Pekkaa ollenkaan. Kuntohoitajat opetti mua kuntouttamaan, mä joka päivä monta kertaa päivässä niitä jumppajuttuja tein ja ... kaikki käsittelyt oli sylissä piti hoitaa ja... tämä oikein sylihoito ja... noudatin hirviän tarkkaan niitä neuvoja ja tosiaan rupesin taistelemaan... ja aina pijin sylissä... ja nukkuinkin Pekka kainalossa (naurua).

Omista tuntemuksistaan Pekan tilaa kohtaan äiti kertoi:

Mä havahuin aina kun kohtausta tuli. Lääkäritkin aina sano, että on se jännä, että äiti se tietää, että nyt tälle lapselle tulee kohtausta. Mä sanoin, että eläpä lähe pois, että kohta tulee kohtausta, mulla oli Pekka sylissä ja... se jäi siihen seisomaan sitten ja tuota seuras, niin se sano niin että, että on se kumma tuo äidin vaisto, ennakoi ja tietää sen, ennen ku hankään näkkee mittään.

Alkuvaikeuksien jälkeen kotitilanne alkoi vakiintua. Lapsen kuntoutus oli kohdallaan. Kuntohoitaja kävi kotona ja neuvolassa seurattiin Pekan kehitystä tarkasti.

Pekan kehitys koko ajan meni kivasti eteenpäin...että ni lääkäritkin yllätty siitä, eihän koskaan ne sataprosenttisesti sano, että näin varmasti tullee tapahtummaan, että tämä lapsi nyt on tämmönen ja tämmönen. Mutta ne ei antanu hirveen suuria toiveita, että ei pety vanhemmatkaan. Kyllä mä sen ymmärsin ja oikeestaan hyvä, hyvä siinä mielessä, että se tuli se itelle se taistelu (hiljaa) ...ja, että onko se tosi niin. Sitä esikoulua sitten ruvettiin miettimään. Pittää oikein palauttaa mieleen, että Pekka menis tänne harjaantumiskouluun.

Ennen varsinaisen koulunkäynnin aloittamista oli epäselvää se, mihin koulumuotoon Pekka menisi, varmistusta haettiin neuvolasta. Koulumuotoa perheessä oli pohdittu paljon. Ero harjaantumiskoulun ja erityiskoulun välillä on suuri. Ratkaisuun vaikuttivat äidin kokemus ja tieto siitä, minkä tasoisia oppilaat harjaantumiskoulussa olivat:

Sitten mä rupesin sitä miettimään, mä olin paljo ollu semmosten ihmisten kanssa tekemisissä, mun sisko oli tuota Vantaalla tämmönessä harjaantumiskoulussa oli ohjaajana, niin hän myös sano niin, että hänestä Pekka ei oo sen tason lapsi. Ja neuvolasta kans sanottiin, he kyllä kans ihmettellee, jos sinne kouluun, sitten rupes tulleen joka puolelta, että ei Pekka sinne kouluun. Ja kyllä se itelläkin oli niin ku semmonen tunne sydämessä... Että, että jos siinä ympärillä on semmonen joukko, joka niin ku tasoltaan on ehkä vähän parempi ku Pekka, niin Pekka ruppee yrittämään.

Perhe päätti hakea Pekalle koululykkäystä ja samalla tehtiin koulukypsyystesti, jolla saatiin varmistus myös koulumuodosta. Pekka aloittaisi esikoulun päiväkodissa.

Me anottiin lykkäystä sitten, mikä tämä nyt on... - koululautakunta... - niin, Pekalle, että ja siinä kerrottiin, että Pekka aloittais esikoulun, että kävis esikoulua sen, ennen kuin menis, että katotaan sen kehitystä sen vuojen aikana, mikä se on se suunta, että mietitään. Ja se saatiin sitten läpi se asia, vaikkakin taistelun kautta, mutta kuiteskin. Ja tuota, se oli oikein hyvä asia. Sittenhän me mentiin perheneuvolaan ja, ja sieltä Pekalle tehtiin niitä testejä, että onko kehitysvammanen vai ei. - Ja nehän oli sitten sillai niin, että ei oo kehitysvammanen, mutta on niin ku hitaammasti kehittyvä.

Perheneuvolan palveluista oli äidin mukaan hyötyä siksi, että niistä saatiin varmistusta ja suuntaa Pekan koulumuodon valinnassa. Perheneuvolassa olivat mukana molemmat vanhemmat. He järjestivät omasta pyynnöstään tapaamisajat. Neuvolakäyntejä kertyi useita, sillä Pekan testit vaivät aikaa. Äidin mielestä neuvottelut olivat asiallisia.

Minusta ne oli kyllä ihan hyviä aina ne palaverit, meillä oli muutenkin silloin kriisiä, vähän näitäkin asioita sitten käytiin läpi ihan noin ohimennen, mutta kuitenkin, että läpikäytiin, sivus siinä samalla kuiteskin, että siinä hoitu monta asiaa kuiteskin samalla. Me käytiin tavallaan Pekan syntymää ja niitä seurauksia ja... ja näitä kaikkia samalla vähän läpi.

Perhe osallistui myös vammaisten lasten vanhemmille tarkoitettulle kurssille. Kurssilla käytiin läpi perheen kriisejä monipuolisesti. Tästä oli äidin mielestä hyötyä jo senkin takia, että joku ulkopuolinen käsittelee tilanteita.

Esikouluvuoden jälkeen Pekka aloitti erityiskoulussa. Koulun aloittamisesta äiti kertoi näin:

Eihän siinä oikeestaan koulun puolelta ollu vaikeuksia, että Pekkahan oli semmoinen arka lapsi silloin, se koulun aloittaminen oli Pekalle ehkä se alaku vaikia...tämmösiä pelekäs varmaan tämmösiä suuria ryhmiä ja opettaja sanokin niin, että Pekka herkästi rupesi itkemään, että...tuntu, että varmaan opettaja oli semmoinen äitihahmo tavallaan, että jos se ei ollu siinä...siinä aamulla heti, niin se tuli se (naurua) hätä sitten...joka on ihan luonnollista.

Pekalle aloittaminen erityiskoulussa tuntui luonnolliselta tilanteelta:

Se oli luonnollinen paikka niin, se oli niin ku mekin aateltiin, että normaali lapsi aloittaa koulunkäynnin. Ja tuota, että se, että Pekka oli arka ja tämmönen vetäytyjä tavallaan tämmöisistä isoista porukoista ja ... tietysti kun uusia asioita ja uusia ihmisiä ympärillä, niin sehän on aivan luonnollistakin aralle lapselle...mutta ihan normaalia koulunkäyntiä ja se, että alussahan Pekalla oli se sama taksikuski, joka oli jo esikoulussakin kulettanut sitä, niin vielä jatkoi...että ne matkat oli heleppoja. Se oli kuitenkin turvallisen tuntuista, ku lapsi lähtee kouluun, ruvetaan opettelemaan lukemaan ja kirjottamaan ja laskemaan, niin olihan se vaikeeta alussa. - Tuota niin...mutta se, että miten ihanaa se oli, että kun mäkin tiesin ja kävin siellä koululla ja mä näin, että miten se opettaja on vieressä ja käjestä pittäin neuvvoo ja opettaa. Niin minusta, että minä ainakin luotin, että minun oli heleppo ite luopua aina siitä lapsesta ja päästää sinne kouluun, ...että mä tiesin, että se saa siellä sen opetuksen. Ja se, että se oli ilman muuta meille itestään selevää, että lähetään siitä lapsen tasosta ja mitä tämä lapsi ...mennään yksillöllisesti sen mukkaan, mitä millonkin se oppii ja sen...oman kehityksen mukkaan. Että mulle ehkä se oli ihan yksinkertainen asia, mutta mummulle ja sukulaisille, mitä me käytiin näitä asioita sitten vuosien varrella, ku tuli... vaatimustaso oli itelläkin vähän liian korkia. Mutta opettaja kävi mejän kanssa juttelemassa täällä ja se oli ihan hyvä juttu. Mummu pyydettiin mukaan ja...

Koulunkäynnin aloittamisesta erityisopetuksessa syntyneestä epätietoisuudesta johtuen opettaja kävi Pekan kotona ja asioita selviteltiin. Epätietoisuutta oli oppimisen laadussa. Vanhemmille selvisi myös mikä merkitys kannustamisella ja kiitoksella koulunkäynnissä oli.

Me oltiin tässä porukalla pöyvän ääressä ja...ja neuvoteltiin näistä asioista...että jotenkin tuntu niin, että Pekalta me vaajitaan sillä lailla liikaa, että...että me takerruttiin semmosiin asioihin, mihin ei oikeestaan tartte... että lapsi tekkee niitä virheitä tai se kertomus, mitä se oppii kirjottamaan, niin mejän mielestä se on...että mitä, eihän tästä saa mittään (naurahdusta)...ja opettaja sinne on kirjottanut, että ”hyvä Pekka”

ja...(naurua)... ja ”hyvä kertomus” ja tällä lailla, että niin...että se meni jonkun ajan päästä opettaja kerto siitä, että mikä tämän homman nimi on perille, että miten se tosiaan on tärkeää se kannustaminen siinä kaikessa...

Tottuminen erityisopetuksen periaatteisiin vei aikansa, kunnes asiat alkoivat jäsentyä kohdalleen.

No opettajan kautta oikeestaan se tuli sitten...että miehelleni varmasti isänä ja ainut poika, niin sitä tuntu, että niin pitäs aina osata ne kaikki ja tehdä sillä lailla, se vei oman aikansa, että me kohdataan ne asiat... Pekan kehityksen ja oppimisen ja kaiken... kaikkien asioitten kannalta aateltuna, että meidän piti sitä vaatimustassoo vähän laskee.

Erityisopetuksen kohtaamiseen koetulla tavalla äiti oli tyytyväinen. Henkilökohtainen kontakti perheen kanssa on ollut oikea menetelmä:

Minä oon aatellu sillai niin, että ehkä ois heti ku lapsi alottaa koulun, niin opettaja ois niitten vanhempien kanssa semmosessa ihan henkilökohtaisessa kontaktissa ja kertos, onko se niin, että luokalle kerralla kaikille vanhemmille? Mutta...mä ainakin koin hyvänä, kun opettaja kävi täällä. Ja siitä asiasta keskusteltiin ihan tuota omalla joukolla. - Niin se, se mennee enempi perille...että onko se sitten niin, että jos kaikki tulee joukolla siihen yhteen tillaan ja kaikille tämä asia, niin se on niin yleisellä tasolla käyvä tätä asiaa...

Kodin ja koulun yhteistyössä äiti näki vanhemmille haasteen. Henkilökohtaisessa kontaktissa vanhemmille annetaan mahdollisuus seurata lapsen koulunkäynnin edistymistä.

Aika ajoittain sitten vois taas tästä asiasta keskustella, ...koska tavallaan vanhemmathan saa ohjeitakin tietyllä lailla opettajalta... että miten voi tehdä näitten asioitten kohalla... -*kotona* - niin...ja sitten vois olla jotakin semmosta jonkun ajan päästä, arviointia siitä, miten on mennyt, että minusta hyvä, että se tavallaan pakottaa vanhemmatkin ajattelemaan näitä asioita syvällisemmin ja ... ja koska tämä elämä kiireen kanssa näyttää siltä, että me jokkainen ollaan niitten omien töittensä kans niin, kuiteskin, että se ei unohu se asia...

Pekan kaverit kotiympäristössä ovat eri kavereita kuin koulussa. Samalta kylältä ei käy erityiskoulussa ketään. Ensimmäiset tutustumiset ympäristöön kulkivat normaalia tietä naapureitten ja kaupan kautta.

Pekalla on tässä nämä lähinaapurit, lapset, joita on kavereina. Koulussa on sitten omat kaverit, koska välimatkaa on 12 kilometriä täältä koululle meiltä, ei oo samat kaverit iltasin. Ja se, että Pekallahan meni pitkään ennen kun sai kavereita, koska se revii oli pieni tässä kotiympäristössä, Pekka oli arka pienenä, ei lähtenykkään mihinkään, et se pysy tässä omalla pihalla ja sitten ensimmäinen käynti naapurissa tuli sitten ja sitten tätä raittia sitten kulki naapuriin ja ommaan kottiin, että mä muistan, ku Pekka

ensimmäisen kerran kävi kaupassa. Ennen ku eka kerran kävi yksinään, tästä on...onko pari kilometriä tuohon kaupalle. Niin tuota, että se uskaltaminen, yksinään vei normaalia pitempään.

Pekka on viettänyt turvallisen varhaislapsuuden johtuen äidin työstä. Äiti on ollut perhepäivähoitajana ja luonnollisesti Pekka on ollut kotihoidossa aina esikouluun saakka. Pekalla on ongelmana puhevika. Kotona toiset lapset ymmärsivät Pekan kieltä ongelmitta. Perheessä pohdittiin sitä, ymmärtävätkö toiset lapset, esikoulun alkaessa ja myöhemmin peruskoulussa Pekan puhetta:

Sitten kun meni esikouluun, me mietittiin sitä, minkälaisia ongelmia sieltä tullee, että muuttuu erilaiset lapset ympärille.. ymmärtääkö nämä uudet lapset Pekan puhetta sitten, kun on uus ympäristö, mutta se oli kauheen yllättävää, keskusteltiin lastentarhanopettajan kanssa Pekan koulukavereitten suhtautumisesta Pekkaan, ku se askarrutti meitä ja ihan hyvinhän sillä meni eikä meille tullu kottiin päin mittään. Kysyttiin sitten että miten näitten uusien lasten kanssa on lähtenyt menemään lastentarhanopettaja kertoi, että niin...Pekka on otettu semmoisesksi lemmikiksi melekein, että kaikki on ihastunu Pekkaan...että sitä ei millään lailla syrjitty, vaan kaikki halus suojella Pekkaa. Että semmonen piirre siellä tuli etteen, että se oli tykätty...että se toi siihen joukkoon semmosen...Pekka on aina ollu semmonen kuitenkin aurinkoinen, hyväluontoinen, ei varmaan haasta riitaa ikkään eikä semmosta...et varmaan Pekan luonteella on oma merkityksensä. Koulusta ei ainakaan kottiin oo tullu koskaan minkäänlaista semmosta...ja mä oon joskus kysynyt opettajalta, niin se on sanonu, että ei oo ollu heijänkään tiedon mukkaan...että eivät ois huomannu.

Koulunkäynnistä erityisopetuksessa, hyvistä puolista ja sen kehittämisestä äiti kertoi:

Sillon kun Pekka alotti, niin sehän oli hyvin pieni ryhmä, ja se oli aivan ihana...niin sitten aina välillä, kun opettajankin kanssa puhuttu, että kun on enemmän oppilaita ja sillä lailla, niin jotenkin näitten kohalla tuntus, että ei hirveen suuria ryhmiä sais olla...koska nämä tarttee kuitenkin erillä lailla ohjausta niin ku niin sanotut normaalit lapset, jotka kehittyä normaalilla tavalla. Että tässähän se pointti näillä justinsa onkin, että kun mennään yksilöllisesti sen lapsen tason mukkaan ja kun se on pieni ryhmä, niin sitä voijaan toteuttaa paremmin opetusta elikkä se on jatkossa sitten siellä tulevaisuudessa, sehän palkitsee, että meidän yhteiskunta saa veronmaksajia, kun se opetus mennee tasokkaasti koko ajan. Sitten voi taas lähtee jatkamaan opiskelua ja ihan erillä lailla, ...jos ne jää siellä kuoppaan sen takia, että ei oo niin hyvät mahdollisuudet opettajalla opettaa yksilöllisesti eli pienet opetusryhmät pitäs säilyttää, koska opetus on parempaa sillon.

Pekka on pitänyt koulunkäynnistä

...ei Pekka koskaan oo tuonut millään lailla negatiivista viestiä koulusta - ei koskaan...

Aina on hyvin menny, ku kyssyy, onko mittään erikoista, ei oo mittään erikoista ja...aina on lähteny tunnollisesti kouluun ja ei oo ikkään sanonu, että en lähe. Ei oo vastaanpannu, ei ikänään. - Tuota, että se on Pekallehan itestään selevyys. Kyllä se joskus sannoo, että tuota olispa viikonloppu tai olispa joku loma tai sillei... - *Sehän on ihan luonnollista* - Niin, niin...mutta ei sillä lailla koskaan. Mutta, ei koulua kohtaan oo millään lailla vastaan.

Alkuaikojen epätietoisuus Pekan koulunkäynnin sisällöistä ja kouluosaavutuksista ovat vaihtuneet selkeään käsitykseen opetuksen tuloksellisuudesta:

No, tuloksiahan näkkee, ku kahtoo Pekkaa ja aattelee sitä, että mistä on lähetty, tuloksiahan on ollut, että eihän vanhemmat ois voinut tähän yksistään päästä, että Pekka lukkee, kirjottaa, joskin tekkee niitä virheitä, mutta niin se ei haittaa, se kuitenkin ymmärrettään, ja kehittyty koko ajan ajan kanssa ja laskee...että kuitenkin sillä hirveesti tapahtuu, hoksaa ja on terävä monessa asiassa...

Äidin mielestä erityisopetuksessa tulisi painottaa seuraavia asioita:

Pekkahan on saanu puheopetusta, sehän on käyny tuota aikoinaan monta vuottakin ja oli tuota tällä foniatriisella osastolla Oulussakin aina jaksottain. Että sen puheopetustahan on tuettu koko ajan, mutta nyt on semmonen vaihe, että puheterapeutti ei pysty kaikkia hoitamaan...ei oo tänä vuonna nytten käynyt sillä puheopetustunneilla. Mutta Pekan opettaja on puheopettaja myös ja on mun käsittääkseni sitten jonkun verran sitten sitä asiaa hoitanut, että ehkä sitten enempi niissä asioissa, missä on heikkoutta selevästi tällä lapsella, ehkä se enempi sitten siihen panostaa, mutta määkin tiian ne resurssit, että (naurua)...niin että pitäs saaha enempi vaan tuntikehyksiä lissää kuule puheopetukseen sun muuhun tämmöseen yksilölliseen opetukseen.

Pekan kohdalla edelleen puheopetuksen painottaminen on äidin mielestä oleellista. Hän kokee hieman syyllisyyttä, että ei ole aivan täysipainoisesti seurannut puheopeusta poikansa kohdalla. Hän kuitenkin luottaa opettajaan, joka hänen mielestään on asioissa ajan tasalla. Erityisopetuksen mahdollisuuksista Pekan kohdalla äiti painottaa lähitulevaisuudessa:

Nyt pitäis panostaa vielä enempi nyt näihin Pekan heikkouksiin sillä lailla, että niitä ruvetas niin ku vahvistamaan. Että semmosia niin ku mulla ois toiveita.

Peruskoulun jälkeistä aikaa perheessä on pohdittu Pekan vahvojen puolten kannalta:

Minä nyt oon aatellu niin, että jos Pekalla ois mahdollisuus sinne ammattikouluun jatkamaan, Pekallahan kuitenkin on kädentaito kuitenkin hyvää...

Tulevaisuuden suunnittelun äiti näkee yhteistyönä opettajan ja Pekan kanssa:

Tietysti nyt vois ruveta miettimään sitä, opettajan kans yhessä, että mitkä on Pekan ne vahvat puolet...et mihin se pystys suuntautummaan. -elikkä sitä ammatinvalinnan ajattelua niin...että mitä Pekka haluais tehdä. Pekkahan on tekniikan ihmemies... aika hyvin hallihtelee tekniikkaa, parempi ku minä... hyvin pienenä jo rupes kaikkia tommosia tietokonneita ja semmosia näpläämään ja...että se tommoset konneen käytöt oppi nopeasti. Ehkä nyt toivos, että opettajan kans ruvettais yhdessä tämmösiin...

Yhteenveto:

Pekan vaikean varhaislapsuuden ajan huomioon ottaen hänen kehityksensä on edennythyvin. Alkuaikojen kriisit perheessä ovat poistuneet pojan kasvamisen myötä. Pelot ja epätietoisuus erityisopetusta kohtaan ovat poistuneet. Vanhemmat ovat hyväksyneet tilanteen ja haluavat olla mukana kaikessa Pekkaa koskevissa asioissa. Peruskoulu sujuu tällä hetkellä ongelmitta. Tulevaisuus askarruttaa kokok perhettä. Pekka on hyötynyt erityisopetuksen palveluista merkittävästi. Hän on saanut apua sekä puheongelmaansa että muihin oppimisvaokeuksiin. Hänen itsetuntonsa on kohdallaan. Hän on löytänyt paikkansa sekä kotona, koulussa että kaveripiirissä.

4.2 Tero

Tero on 15-vuotias poika. Hän on 7. luokalla. Koulunkäyntinsä hän aloitti yleisopetuksessa kyläkoululla yhdysluokassa. Hän siirtyi erityisopetukseen kolmannelle luokalle. Aluksi Tero oli arka ja pelokas aloittaessaan erityisopetuksessa, mutta jo ensimmäisen lukukauden aikana hän vapautui ja muuttui avoimemmaksi ja iloiseksi. Koulunkäynti sujuu hyvin ja hän on löytänyt paikkansa kouluyhteisössä.

Teron varhaislapsuuteen ei äidin mielestä liittynyt mitään erityistä, josta olisi voinut mainita. Normaalia perhe-elämää, johon kuului myös muita lapsia. Ennen kouluikää Tero kävi seurakunnan järjestämässä päiväkerhossa. Päiväkerhokokemuksesta äiti kertoi näin:

...että se oli se ennen koulua niin kerhoaika oli semmosta, että siinä oli sitä kiusaamista ja kerhonojaja käyttäytyi sillai niin, ettei antanu mitään toimia eikä tehdä, että vei sen itseluottamuksen täydellisesti. Siinä on ennen koulua semmonen huomattava näkökanta, mikä ehkä sitten vaikutti monta vuotta vielä eteenpäinkin.

Tero oli poissa päiväkerhosta, koska kerhossa olo ja kerhosta tulo tuottivat suuria ongelmia pojalle. Vanhemmat päättivät lopulta lopettaa kerhon kokonaan.

Kouluunlähdöstä äiti kertoi seuraavasti:

No, se oli semmonen vähän kummajainen se kouluunlähtö ja siinä oli semmonen pojalla jo heti semmonen, että siitä ei tuu mitään ja se oli se

ensimmäinen vuosi niin se oli kyllä taistelua, siellä oltiin opettaja oli opettajana ja minä olin kotona opettajana ja yhtään ei päästy eteenpäin asiassa, että...siinä opeteltiin, että samantien kun oli kirjaimet opittu, niin...poika unohti ne.

Poikansa koulutilannetta tuolloin äiti kuvasi näin:

Se oli erittäin arka ja erittäin huonon itsetunnon omaava, että sillä ei ollut sitä luottamusta, että hän osaa, että se luotti kotona jonkunverran, mutta kouluun mennessä se tuli täydellinen stoppi siihen, ja sitten siinä tuli koulukiusaaminen heti koulun ensimmäisen luokan alussa, jotta siinä tuli sitä valtavaa koulukiusaamista, jolle opettaja kokonaan sulki silmänsä ja se meni niin rajuksi sitten, että sekin varmasti vaikutti siihen sitten, että se ei kertakaikkiaan siitä ei tullu enää mitään sitten.

Ongelmien olemassolo tiedostettiin kotona. Äidin mielestä opettajan suhtautuminen asiaan oli epäoikeudemukainen. Mahdollisuudet pojan koulunkäynnistä äiti kiteytti näin:

No, ei oikeestaan mitään...mutta ku sano vaan, että tästä pojasta ei oo koulunkävijäksi. Se oli ainoa kommentti.

Yhteistyötä koulun ja kodin välillä oli runsaasti, mutta tuloksia ei syntynyt toivotulla tavalla. Opettaja väsyi tilanteeseen lopulta.

Kyllä me oltiin yhteydessä voi sanoa, että kaks - kolmekin kertaa parhaana viikkona, ainakin se kerran viikossa oltiin kouluun päin yhteydessä ja vuoroin...että opettaja soitti ja minä soitin ja me käytiin siellä ja piettiin yhteyttä ja koetettiin selvitellä ja...mutta ku se oli niin kovasti, että me...tuntu vaan, että se on mejän pojassa vika ja vanhemmissa vika...että se ei löytynyt sitä opettajalta sitä näkökantaa, että se ois niin ku koulusta lähettäis et...sillai auttamaan, että vastaantulemaan siinä tilanteessa, että...se vaan opettaja teki kylmäksi, että se ei kertakaikkiaan osaa ja hän ei jaksa ja se lopetti läksyjen antamisen ja...se poika vaan oli siellä koulussa sen oikeestaan sen ensimmäisen vuoden loppuun sitten...

Tero kävi ensimmäisen luokan toiseen kertaan ja toisena lukuvuotena ensimmäinen kuukausi meni hyvin, mutta sitten tuli eteen jälleen ongelmia, joista äiti kertoi näin:

...että kesän jälkeen niin näytti, että se ensimmäinen kuukausi meni hienosti, vaan sitten tuntu, että...ja kuulin sitten siinä aika rajujakin, että se meni niin ku täydellisesti siihen luottamus, että hän osaa mitään. Että hän...se ei kertakaikkiaan enää uskaltanu suutaan avata edes kotona. Että siitä tuli kotonakin semmonen hiljanen ja omissa oloissaan oleva ja semmonen sulkeutunut.

Ennen toisen vuoden joulua opettaja ehdotti perheneuvolassa käyntiä. Äiti vei pojan perheneuvolaan, josta kokemuksesta hän kertoi:

... vaan kyllä me sitten käytiin, vaan kyllä se oli semmonen järkytys pojalle ennen kaikkea se perheneuvolan käynnit... *niin...* - että siitä ei niistä kokeista ollu vastaavaa hyötyä... ne oli vain semmosia, mutta... kyllä minä semmosen yleiskuvan sain sieltä perheneuvolaan sitten, kun me pidettiin aika usein niitä yhteisiä keskusteluja sen psykologin kanssa, että se tuntu, että se niin kuin pelkää sitä tilannetta, että se ei niin ku avaudu siihen ollenkaan.

Perheneuvolakäyntejä oli kerran, jopa kahdesti viikossa. Siitä miten vanhempien mielipiteitä otettiin huomioon äiti kertoi:

No, mun mielestä siinä ei vanhempia kuunneltu kuitenkaan, vaikka sanottiin, että vanhempien mielipide painaa ja vanhempien käsitykset ja ajatukset otetaan huomioon, mutta loppujen lopuksi musta tuntu, että se oli se opettajan mielipide, joka siinä otettiin huomioon.

Äidin mielestä opettajan näkökanta painoi liikaa keskusteluissa, vaikka opettaja oli ollut paikalla vain yhdessä palaverissa.

Mutta se sitten ehkä haittas kuitenkin, että se ois ollu ehkä kuitenkin parempi, että se ei ois ollu niin valtava se opettajan näkökannan esilletuominen, koska se oli niin vahva se opettajan näkökannan kuitenkin siihen oppilaan oppimiseen ja kehittymiseen ja kaikkeen. - Se oli niin negatiivinen...

Äiti näki ongelman myös itse perheneuvolakäynneissä ja varsinaisissa testitulanteissa. Äiti koki, että lasta ei olisi pitänyt jättää yksin testeihin. Näkemystään hän perusteli näin:

...et sen melkein voi sanoa, että raastaen sai sinne viedä mennessään, että se suostu sinne tulemaan. No, senhän tietää, että heti sitten siinä, että eihän se voi onnistua millään - testit ja ne tekemiset siellä ja kun se yksin...mä sanoin, että jos... koetin sitä, että ku se on arka... se on aina ollut semmonen arka ja semmonen...et mä esitin, et mä oisin saanu jäädä sinne, että se ois tuntenut turvallisuutta, että vaikka mä en nyt ois ehkä siinä vieressä ollu, mutta kuitenkin, että se ois tieny, että mä olen siellä, mutta...meille alettiin kylmästi heti sanoon, että tuutte sitten kahden tunnin päästä hakemaan. Että täällä ei oo mitään asiaa olla sitten vanhempien ja lapsi kun kuuli, että äiti joutuu lähteen pois, niin sehän oli menny ja niinhän se sanoki se psykologi, että se meni heti lukkoon. Mutta silti se ei sitä huomioinu eteenpäinkään jatkossakaan, että se ois sitä millään lailla ottanu huomioon, että...mun mielestä se oli yks semmonen suuri puute ja semmonen haittatekijä.

Äiti yritti vielä vaikuttaa perheneuvolan työskentelytapoihin esittämällä kotikäyntejä:

... mutta se tuntu, että se ei passaa muuta kuin siellä perheneuvolassa. Kun mä sanoin, että se kotona vois onnistua, kun tutut ympäristöt, kyllä minä

koetin lapsen kannalta sitä tuoda esille, mutta kyllä minä koin itteni ja ...(naurua)...et ei se oikein menny perille.

Testien perusteella esitettiin erityisluokkasiirtoa. Ennen sitä kuitenkin Tero kävi useampaan kertaan tutkimuksissa keskussairaalassa kevään aikana. Kevään aikana opettaja teki selväksi sen, että erityisluokkasiirtoa tulisi hakea. Vanhemmille ei oltu annettu informaatiota erityiskoulusta:

Joo, se oli vaan, että sitten opettaja teki selväksi, että täällä kyläkoululla, että hän ei sitten kolmannelle luokkalle tuu missään tapauksessa poikaa ottamaan, että hän ei jaksa...ja ainoo, että meidän on sitten vietävä se erityiskouluun. Meille ei ollu selitetty erityiskoulusta, minkälainen on erityiskoulu, minkälainen opetus erityiskoulussa, meillä ei ollu mitään käsitystä erityiskoulusta, - *Eiks kukaan ollu puhunu...* - Ei kukaan, ei edes opettajat, ei psykologit, ei kukaan. Me oltiin aivan pihalla. - Meillä ei ollu mitään muuta ku se vaan, että siellä opetetaan...ja se oli ainoo, mikä kommentti oli sitten, että no, siellä sitten saa omaan tahtiinsa opiskella. Se oli ainoo semmonen kommentti, mikä me sitten saatiin...

Ensimmäinen tutustuminen erityiskouluun tehtiin toukokuussa. Kokemuksesta äiti kertoi näin:

... sillon toukokuussa Teron kanssa sinne erityiskouluun ja ...ja se oli aivan hyvä sillai, että se tuli semmonen positiivinen pojalle se kuva siitä koulusta ja mulle itelleenkin, että tähän on ihan hyvä, että kyllähän tänne kannattaa syksyllä...kyllä se vähän heikkoa oli se kaikki yhteydenotot niin (naurua)...

Miten Tero koki tilanteen ja minkälaisia käsityksiä koetun perusteella jäi, äiti muisteli näin:

No, sillä oli aika valtavat käsitykset siitä koulusta, koska opettaja antoi kyläkoululla ymmärtää, että se on nyt tämä poika menossa sitten erityiskouluun ja siellä sitten annettiin käsitys, että se on semmonen vammasten koulu. Ja se oli ikävintä sitten, kun sitä ruvettiin koko kevät loppu kevätlukukausi niin sitä sitten vammaseksi...että vammanen siirtyy pois täältä, hyvä...tähän tyyliin ja se oli niin kauhee...että hän nyt vammasten kouluun joutuu. Ja se oli niin valtava se pelkotila kuitenkin, vaikka me käytiin siellä tutustumassakin, niin se jäi se joku semmonen mielikuva, että tää on vaan semmonen, että hänestä ei oo enää oppilaaksi ja ihmiseksi, että hän on joku jälkeenjäännyt tai joku tämmönen... (naurua)... ja kyllä se oli sitten se koko kesä se oli semmosta tuskailua sitten, että se vähän väliä, että no miksi hänen pitää ja mitä varten hänen ja se oli semmonen aika kova kesä loppujen lopuksi sitten.

Ensimmäisistä kokemuksista erityisluokalla äiti kertoi:

Minä muistan, ne lähti heti rullaamaan asiat kauheen hyvin. Ja poikahan oli sillai, että sehän ei paljon puhunu eikä se tuonu julki mitään ja opettaja sitä

sitten sano, että kun siinä oli siinä alkuvaiheessa niitä ongelmia siellä vanhalla koululla, että se ei tahtonut siihen porukkaan sopeutua ja sillai...mutta se erityiskoulussakin koki ulkopuoliseksi ja ehkä huonoksi niin ihtensä, että... vaan hyvin pian, yllättävän pian siihen tuli semmonen myönteinen muutos ja poikaa rupes kiinnostaan, se lähti mielellään kouluun ja jopa tuli jo tuomaan kotio, että tämmösiä ja hän osas tämän ja... semmosta mielihyvän tunnetta, että hän nyt pärjäs täällä ja hän osaakin ja ei hän ookaan niin tyhmä ku häntä on pietty...(naurua) ...

Ensimmäinen lukukausi oli tutustumista uuteen ympäristöön ja joululoman jälkeen asiat alkoivat selvästi muuttua:

...mutta niin ku kevätlukukaudella heti joululoman jälkeen niin siihen tuli se kyllä sitten, että se rupes niin ku tekemään ja innostumaan ja sai siihen semmosen otteen ja... rupes jopa puhumaan ja... (naurua)... - Niin, että rupes kertoon, mitä koulussa oli tapahtunut ja kavereista ja opettajista ja kaikesta.

Muutos Teron koulunkäynnissä tapahtui nopeasti. Äidin mielipiteet siirrosta olivat seuraavanlaiset:

Minun mielestä se oli kaikkein...siis se oli kaikkeinärkevin ja kaikkein paras lasta ajatellen tää ensinnäkin tää siirto sinne, et se ois pitäny tehdä oikeestaan jo aikasemmin... kun ois siitä ollu käsitys, niin ois varmaan tehnykin... niin, et jos ois jonkunlaista tietoa ollu, mikä on erityiskoulu ja näin, niin ois varmaan tehnykin, se kun ois lasta rääkänny täällä sitten ja...se oli erittäin myönteinen kaikkiin, että sehän avautui ja se oli...sai kavereita ja siellä ei...nimenomaan kun siellä ei kiusattu, se oli sille hirveen tärkeä, että häntä ei kiusata. Opettaja pitää häntä ja opettaja sanoo, että ”hyvä, sinä osaat” ja - kannusti ja oli semmonen erittäin positiivinen.

Entiseen koulumuotoon verrattuna koulukiusaaminen jäi pois:

Ei kiusattu, että siinä oli semmonen suuri ero just heti, että se oli semmonen merkittävin ehkä se kiusaaminen justiin, koska se oli niin voimakasta ollu täällä aikasemmin.

Millaisena äiti näkee yleisopetuksen ja erityisopetuksen, hän kertoi näin:

Niin, siinä on probleema ja sitä on mietitty suuntaan ja toiseen, että mikä se ois seärkevä ja hyvä ratkasu siihen ja kyllähän se tietenkin semmonen kaikkein tärkein erityisopetuksessa on se just se lapsen huomioiminen ja lapsen sillai, että sen ymmärtäminen, että jokainen on yksilö ja jokainen kehittyy omalla tavallaan, toinen nopeemmin ja joku ei ehkä opi jotakin asiaa juuri ollenkaan...sillai oppii, mutta ei sillon ja toinen on heti valmiina ja hoksaa...että se pitäs pystyä näkemään ne lapset ihmisinä ja yksilöinä, että ne ei oo mitään robotteja, jotka tekee... (naurua)...

Erityisopetuksen työskentelytavoista ja kehittämisestä äidillä on selkeä kuva:

En mä tiiä, mulla on niin positiivinen kokemus siitä, se on heti se opettajien ja semmonen lapsen huomioonottaminen, se on niin valtavan hyvä ja hieno asia siellä, jota mä pidän kyllä suurella arvossa, ja sillai, että lapsi saa kehittyä omalla tavallaan, oppii ja näin, että sitä vaikeustasoa pikkusen nostaa vois, jos tuntuu. Ja sitten, jos ei se pärjää, niin sitten palattas takasin siihen, että kokeiluja nimenomaan, että missä mihin pystyy ja kykenee ja mihin on valmis lapsi lähtemään ja innostumaan.

Teron koulunkäynnistä ja siitä mitä poika kertoo koulusta äiti kuvaili näin:

No, joka päivä voi sanoa, että aina jotakin on ollut sen jälkeen, ku siitä päästiin siitä, että se rupes kertomaan... että ei oikeestaan voi sanoa, ettei oo päivää jotakin asiaa ja yleensä se on aina myönteistä... että harvoin on jotakin ja jos nytkin on ollut jos jotakin, kun murkkuikäinen on, niin totta kai siinä on kaikenlaista sitten isojen poikien kanssa, mutta kuitenkin se, että kun opettajat huomioi sen ja heti, jos jotakin on ongelmaa, niin siitä keskustellaan luokan kanssa yhdessä ja selvitetään ja lyödään kättä päälle ja ollaan kaveria taas ja kaikki on sen jälkeen selvä ja unohdettu ja päästään eteenpäin. Että nää on...semmosia hyviä asioita kaikki.

Koulun ja kodin yhteistyöstä ja tiedottamisesta äiti kertoi:

Mun mielestä se on oikein hyvällä mallilla, että jos on koulussa jotakin, niin siitä kyllä ilmoitetaan kotiin ja minä voin sitten soittaa ja tai käydä ja mä oon aina tervetullu sinne kaikki sillai on hyvin minun tiedossa, että missä mennään, missä oppilas on, onko nyt ongelmia ja miten on opittu ja siis kaikessa...oikeestaan kaikessa, että mä ainakin pidän hyvänä..

Oppimistuloksista äiti on erityisen huojentunut:

No, täytyy sanoa, että se on niin ku yö ja päivä. Se on niin ku yö ja päivä. Että jos ajatellaan sitä alkua, niin se on niin ku ois päivä ruvennu paistamaan, että aurinko tullu pilven takaa, että se oppiminen ja kaikki niin se on tapahtunut ja se on menny niin hyvin sillai tasasesti, että tietenkkin on... että joitakin aina välillä tulee niitä aallonpohjia... - mutta sehän on ihan normaalia ja se vaikuttaa niin moni asia siihenkin, että kotona saattaa olla tällä jotakin tai sitten joku asia on jäänyt, josta ei saa puhuttua tai... sehän on niin moni asia, joka voi vaikuttaa siihen jo pelkästään, että...ne kun aina osais ne hakee ne... (nauria)...

Erityisopetuksen odotuksista äiti kertoi:

No, sanotaan, että mä oon aika luottavainen tyyppi kyllä, että kun mä oon nähny sen, että miten hyvin se toimii ja pelaa, niin mä luotan siihen opettajaan ja kyllä me on keskusteltu opettajien kanssa siitä, kummankin opettajan kanssa siitä,että...ja jos tuntunu, niin me on pystytty siinä ja se on opettaja pystynyt järjestämään sen ja se on menty sillai ja kokeiltu ja...

toiveita on otettu huomioon - toiveita on otettu huomioon ihan kiitettävästi, että ei oo kyllä moitteen sijaa siinä kohdassa ihan kaiken kaikkiaan, että minä oon kyllä aika luottavainen.

Peruskoulun jälkeistä aikaa äiti on pohtinut paljon. Samalla hän ottaa kantaa ympäristön suhtautumiseen erityisopetukseen:

No, ehkä suurin pelkotila on tuossa tuo ammattiin siirtyminen. Ja se, että miten sopeutuu normaaliin tällaisen erityiskoulun jälkeen normaaliin ammattikouluun ja miten siellä tulee sitten muut hyväksyyn, koska mä oon kuullu aika negatiivisia puheita siitä, että miten ammattikoulussa otetaan vastaan erityiskoulusta tullu oppilas. Jos se on myöskin sama, jos se siirtyy takasin johonkin yläasteelle tai mihin tahansa lukioon. Sama tilanne, että vielä nähtävästi siinä ois paljon parantamisen varaa siinä just, että saatas ihmisille ja ennen kaikkea tänne kouluihin, jo sanotaan peruskouluihin näihin niin sanottuihin normaalikouluihin, niin tota, että sitä opetettas, mikä on erityiskoulu ja mikä se on ja että se lapsi ei oo sen huonompi, jos se sinne menee, ettei se oo mikään apukoulu tai tällainen enää, koska mä uskon, että paljon vaikuttaa just, että miten vanhemmat kokee jonkun, että tälläkin kylällä on hirveen negatiivinen asenne meidän pojan koulunkäyntiin, että sitä puhutellaan ihan vammaseksi. Vieläkin, vaikka minä oon oikassut ja minä oon sanonu, että sitä voi mennä, että tervetuloa vaan katsomaan sinne, että siellä on, että käytkä katsomassa, että onko se. Mutta kun se on harjaantumiskoulun kanssa vierekkäin, niin se käsitetään. Niin ei tarvinnu ku yhden kerran täällä yks rouva oli nähny meidän pojan tulevan, se oli suihkusta tullu ja se oli sieltä harjaantumissivestä tullu, niin se oli sitten siellä ja siitä ei sitten käännetty mihinkään, vaikka sanot, että se sieltä tuli, niin se oli sitten päätetty, että se on sieltä. Että me koetetaan vaan piilotella ja uskotella, että meidän pojalla ei oo mitään ongelmia...näin, se on se ihmisten käsitys ja varsinkin tulevaisuudessa, että miten ihmiset reagoi ja miten ne ottaa vastaan tommosen erityiskoulusta tulevan ja miten se ite kokee sen... niin, että onko se niin vahva kuitenkin se itsetunto sitten, että kun se siirtyy tonne ja sieltä sitten, että pystyy sen sitten ottamaan, että jos siellä tulee jotakin, että ottaa sen vastaan. Sitä on ajateltu ja pohdittu ja keskusteltu kotona paljon pojan kanssa siitä, että miten reagoida, ja vanhempi poika ku se oli ammattikoulussa ja siellä oli erityiskoulusta tulleita oppilaita, niin se sano, että se on joskus aika rankkaa niille...että siinä on semmonen...ois semmonen kynnyksen, että missä koulustakin ja erityiskoulusta ja yleensäkin ihmisten mielipiteet... niitä pitäis vähän muokata, että mikä se on.

Yhteenveto:

Teron varhaiset vaiheet kertovat siitä tosiasiaista, että olosuhteilla on merkitystä lapsen tilanteeseen. Perinteiset sosiaalistamistoimenpiteet, kuten lapsiryhmään sosiaalistaminen, eivät toimi silloin, kun on kysymyksessä äärimmäinen tapaus. Tero on tyypillinen kyläkoulun oppilas, joka ei ole saanut tasoistaan opetusta heti ensimmäisesltä luokalta. Hän on tyypitapaus myös koulukiusaamisen kohteeksi. Yleisopetuksen keinoihin ei ole kuulunut varhaisten diagnoosien tekeminen. On ajateltu,

että katsotaan eteenpäin ja selvitetään sitten. Yhtäkkiä tilanne muuttuu ongelmaksi ja opettajan voimavarat tai kyvyt eivät riitä oppilaan auttamiseksi. Teron esimerkki on myös tyyppillinen siinäkin mielessä, että erityisopetus on onnistunut tehtävässään.

4.3 Antti

Antti on 10-vuotias poika. Hän on 2. luokalla. Hän on ollut erityisluokalla koko koulunkäyntinsä ajan. Hän on saanut koululykkäystä yhden vuoden. Koulunkäynti alussa oli hieman takkuista. Antti opetteli koulun tapoja. Ongelmia oli matematiikassa ja äidinkielessä. Kouluruokailu tuotti myös alussa vaikeuksia, mutta ongelmista on selvitty. Tänä päivänä Antti on reipas ja iloinen koululainen. On taitava ja hallitsee monia asioita. Hän jatkaa normaalisti erityisluokalla.

Antin perhe muutti paikkakunnalle, jolloin ryhdyttiin valmistelemaan Antin kouluunlähtöä. Äiti kertoi:

Tää kouluunlähtö ku tuli kysymykseen niin tuli siinä kuusvuotisneuvolatarkastuksessa, ja se silloin mulle järkytys, koska mä pidin Anttia ihan normaalina reippaana iloisena poikana. Tuntu, että se vois oppia ihan mitä vaan. Mutta tässä kuusvuotisneuvolatarkastuksessa sitten kävi ilmi näitten muutamien tämmösten testien kohalla, että Antti esimerkiksi teki peilikirjotusta, ja sitten ei osannu jotakin ristiä tehdä oikein sen neuvolan terveydenhoitajan mallin mukkaan ja se oli silloin niin ku mulle kyllä shokki, kun mä menin sitten kuuntelemaan niitä testituloksia siinä neuvolassa, ja tää sano tää neuvolan terveydenhoitaja, että tästä ei tule koulunkävijää... ettei ikinä, muistan vielä senkin, ettei ikinä. Terveydenhoitaja piti niin huonona näitä Antin tuloksia, että aivan jotain kolme-neljävuotiaan tasoisina ja Antti oli syntynyt keskosena alle kilon painoisena, me kun Oulussa käytiin paljon ja siellä kävi sitten jo tavallaan ilmi, että jo foniatrian poliklinikalla oltiin käyty ja Antti se alko puhumaan esimerkiksi vasta neljävuotiaana ja ... että kyllä mä niin ku tavallaan niin ku osasin odottaakin vaikeuksia, mutta kyllä se oli niin ku järkytys, että voi kauhea, että se ei opi ikinä lukemaan ja kirjottamaan. Mä aattelin, että ”apua” ja tuota, no sitten muuta ku perheneuvolaan ja sitten tehtiin Antille nämä koulukypsyystestit ja ne tuki sitten tätä terveydenhoitajan sanomaa tietoa ja todettiin, että Antin ei kannata ainakaan nyt mennä kouluun ja siinä tuli se kouluun menemiseen vuoden lykkäys. Ja sitten tuota Anttia testattiin jonkun verran uudestaan sitten vuoden kuluttua 8-vuotiaana ja sitten todettiin, että todennäköisesti Antti ei tulisi menestymään tavallisessa koulussa. Ja mulle suositeltiin perheneuvolaan, että siellä oli psykologi, joka tutki Antin, ja sitten tää sosiaalityöntekijä ja niitten kanssa sitten puhuttiin ja neuvoteltiin ja sovittiin, perheneuvolassa puhuttiin siitä, niin kyllä mulla ne pelot sillai hälveni ja tavallaan tuli helpottunut olo, että Antti pääsee kuitenkin hyvin pikkuseen luokkaan, jossa oli kymmenkunta oppilasta vain, niin sillä tavalla on paremmat mahdollisuudet siellä oppia jottain sitten. Että siellä perheneuvolassa käyntien yhteydessä se helpotti se pelko ja kauhu ja tuli tunne, että...että varmaan se poikakin siellä oppiikin. Ja tuota, että se oli lähinnä se se ensimmäisen kerran kun kuuli, että sitä ei voi tavalliseen

kouluun panna, niin se järkytys oli, mutta kyllä se sitten, kun sitä tilannetta vuoden siinä kelasi ja mietti, niin sen sillai hyväksykin ja alkoi näkemään, että se oli paras mahdollinen ratkaisu Antille.

Perheneuvolakäyntejä äiti pitää asiallisina. Sieltä hän sai apua kysymyksiin, joista hän oli ollut huolissaan. Äitiä askarrutti mm. se muuttaako Antin koulumuoto mitenkään perheen elämää. Äidillä oli ennakkoon tietoa vanhasta apukoulusta. Hän sai vastauksen siihen, millainen nykyaikainen erityiskoulu oikein oli.

Mulla on yks serkku, joka kävi tän entisaikasen, jota sanottiin apukouluksi. Hän kävi tämän apukoulun läpi ja oppi lukemaan ja kävi ammattikoulunkin. Sen alun säikähyksen jälkeeen niin ku selvis, että niin se on semmonen koulu, että siellä kyllä opetetaan ja jos ei sitten opi ihan kaikkea, niin kumminkin oppii selviytyväksi elämässä.

Antilla on nuorempi sisko, joka aloitti koulunkäynnin yhtä aikaa Antin kanssa. Perheneuvolassa oli keskusteltu koulunkäyntiin liittyvistä asioista äidin mielestä hyvin ja Antille oli kerrottu koulunkäynnin aloittamisesta tarkasti.

Kyllä musta kulki hirveen hyvin sillä tavalla, että piettiin semmosia yhteisiä alaveria siellä perheneuvolassa ja sillä tavalla puhuttiin Antille, että ku sisko lähti sitten yhtä aikaa kouluun, niin se, että ne ei esimerkiksi mene samaan luokkaan, mitä ne piti niin ku aluksi itsestään selvänä. Vaan... että ne mennee kahteen ihan erilaiseen kouluun, ja sitten esimerkiksi tulee erilaiset kirjat ja tulee eri määrät läksyjä ja tehtäviä ja ne on erilaisia, kaikkeen tämmöseen siellä just perheneuvolassa hirveen hyvin valmennettiin ja puhuttiin valmiiks Antille tämä ja siskolle myös...

Antti aloitti reippain mielin koulunkäynnin. Äitiä askarruttivat kysymykset Antin edistymisestä. Käynti koululla opettajan kutsumana rauhoitti kuitenkin tilannetta ja auttoi pääsemään lähemmäksi Antin koulunkäyntiä.

... toisaalta ootti hirveesti, että se lapsi lähtis edistymmään ja toisaalta taas pelekäskin, että jos ei mittään tapahukaan... sitä itekseen tavallaan mietin, mutta opettaja kyllä ...se kutsu koululle seuraamaan tunteja ja kahtomaan, että minkälaista se on...mikä sitten tuota niin tavallaan rauhoitti ja tavallaan teki levottomaksi, ku näki, että herra ihme, sillä on kymmenen erilaista... ja jokkainen tekkee omia tehtäviään omaa tahtiaan. Ja mä ajattelin, että miten sillä kestää hermot... (naurua)...

Antin koulutyö sujui ja hän sai uusia kavereita. Hän kertoi kotona avoimesti koulupäivän tapahtumista.

Hirveen paljon Antilla on kavereita, että se on ilmeisesti kaikkien kanssa... ja Antti on semmonen mukava sosiaalinen poika ja hirveen avoin. Kyllä sillä kavereita on ja hirveesti puhuu aina kavereista ja mitä ne on tehny koulupäivän aikana ja kaikkia juttuja... ja sitten ihan vapaa-aikana käy kylässä ja yhdessä käyvät uimassa ja kaikkea tämmöstä sopivat aina. Et ne on paljon tekemisissä koulun ulkopuolellakin.

Koulukiusaamista ei Antin kohdalla ole ilmennyt, mutta kotipihalla asiat ovat olleet toisin. Tilanteesta äiti kertoi näin:

Mutta tämmönen on sitten, että sisko ja Antti on pihalla tietenkin paljon yhdessä muitten lasten kanssa, niin sitten pihapiirissä asuu vuotta nuorempi, joka tietää, että Antti käy erityiskoulua, et kyllä se hämmensi Anttia aluksi, ne alako ilikkumaan että ”vammanen”... Että Anttia ei oma luokka eikä se oma koulu kiusaa, mutta nää niin sanotut ”normaalit” lapset...sitten kiusaavat ja silloin eka luokalla Antti tuli kysymäänkin, että ”äiti, että olenko minä vammanen?” Minä kysyin, että minkä ihmeen takia se tuommosta kysyy. Mie sitten puhun Antin kanssa ja sanoin, että jätä ommaan arvoonsa se, että sillä itellä on jotakin ongelmia sillä työllä, että kun sen pittää sua noin mollata ja puhuin sitten Antin ympäri siitä, että anna olla...

Sosiaalista painetta Antin koulunkäyntiä kohtaan, erityisesti siitä syystä, että hän käy erityiskoulua on ilmennyt kotiympäristössä siinä määrin, että naapurit ovat jopa kieltäneet leikkimästä lapsiaan Antin kanssa.

Koulunkäynti erityisopetuksessa on sujunut äidin kertoman mukaan hyvin. Äiti näkee eron erityisopetuksen ja yleisopetuksen välillä. Erityisopetus leimaa oppilaita ja ympäristö ajattelee asioista vanhanaikaisella tavalla. Tilanteen helpottamiseksi erityisopetuksen tulisi olla avoimempaa.

Se on minusta sujunu niin hirveen hyvin, että vois tämä koulu olla enempi tämmönen avoimena oleminen, että jotenkin sillai kun muut ei tiedä, esimerkiksi että käytävän toisella puolella on näitä tavallisen koulun oppilaita, kumminkin semmosta jonkinlaista ennakkoluuloa on. Ja tämmönen, jotenkin tämmönen avoimempi ja semmonen, että se tulis 4. paremmin tunnetuksi ja jotenkin tämmönen ”leimautuminen”, sehän on vanhanaikasta, mutta kun se sattuu omalle kohdalle niin..., kun mä sanoin äidilleni, silloin ku todettiin, että Antti ei meekään nyt vielä kouluun, et se menee vasta sit vuoden kuluttua... ja että todennäköisesti se menee erityiskouluun... se haukko henkeä ”Aaa-aaa, voi ei... älä vain anna sen tapahtua, että...”

Erityisopetuksen tulisi äidin mielestä olla avoimempaa koko ympäristön suuntaan. Opetusta tulisi tehdä julkisemmaksi, jotta ennakkoluuloista päästäisiin. Yleensäkin tiedon puute vaivaa eniten.

Tämmönen, että ei olis enää tämmönen kuva, että tää on joku apukoulu taikka sitten tämmönen etenkin elokuvista tai jostakin tulee tämmönen oikein hankalien oppilaitten luokka ja ... se mielletään jotenkin väärin tämä koko koulu... että se on se tiedon puute... että se on tieto mikä ihmisillä on väärä, ja se minusta aiheuttaa kaikki nämä ongelmat. Ei siinä muuta sitten oo.

Antti on innostunut koulunkäynnistä. Äiti kertoi näin:

Joo, se tulee aina ... se pulppuaa tarinoita, ku se pääsee kotia. Se kertoo heti kaikki tärkeet jutut ja... jos opettaja on unohtanu jotakin, niin se... (naurua)... hirviänä selittää... Et kyllä sillä näitä juttuja koulusta piisaa ja... kaikki kertoo heti, mitä ruokaa on ollu ja oliko se pahaa ja ... et sillä on kyllä kaikki jutut aina selvänä, ne tulee kyllä ku tuutista...

Antin oppimistuloksista äiti kertoi:

Mun täytyy sanoa, että mä olin aivan hämmästyny, että Antti oppi lukemaan... ja se oppi laskemaan taikka toisin päin, se oppi ensin laskemaan ja sitten lukemaan... ja kirjottammaankin, että koko ajan... Nythän Antti on vielä tämä, ettei se mitään kaunokirjotusta tee, että se on pikkusen jälessä, jos aattelee ikää..., että tää käsiala on pikkusen semmonen kömpelö, mutta et kumminkin Antti kirjottaa ihan suht'koht oikein, ettei tuu paljon oikeinkirjotusvirheitä tosiaankin kaikki nää perustaidot... se osaa laskee yhteen ja vähentää ja ... ja ne sujuu siltä ja se on aika nokkelakin.

Erityisopetukseen kokonaisuutena äiti suhtautui positiivisesti. Antin kokonaistilanteen parantamiseksi äidillä oli selkeä kanta:

Antillahan on näitä virheääntämisiä ja se mua harmitti, että silloin ennen koulunkäyntiä Antti sai käyvä puheterapeutilla, mutta sitten kun alotti koulun... et kyllähän Antin opettaja ihan hyvä puheopettajakin on, että en sitä tarkota, et se tyssäsi se puheterapialla käynti... että se on hyvä, että Antin opettaja on puheopettaja, että hän osaa kiinnittää tämmöseen huomiota ja suhtautua sillä tavalla... ja sitten Antti ku on kauheen herkkä lapsi, Antillahan oli myös tämä änkytyskin... niin opettaja sai sen änkytyksenkin pois, että se oli ihan hyvä. Mutta se ois semmonen kyllä, että tarttis tähän kumminkin tueksi vielä puheterapeutin ihan...et se tulee aina ilmi, se on sitten semmonen kiusaamisen... paikka helposti tulee siitä.

Äiti näkee Antin tulevaisuuden valoisana. Hän on osannut arvioida pojan mahdollisuudet ja kykenee käsittelemään asioita realistisesti:

Kyllä mulla on semmonen hirveen valosa kuva kumminkin siitä, että Antti on niin kauheen elämää pursuava ja ilonen ja se on mahtava sosiaalinen tyyppi, että en mä usko, että Antille tulee hirveesti vaikeuksia, vaikka se ei nyt varmasti mihinkään yliopistoon ikinä menekään opiskelemaan niin tuota... (naurua)...en mä nää mittään, että Antilla semmosia suurempia hankaluuksia...että tää oli mulle hirveen tärkeä, että ja semmonen niin ku ihmettelyn paikka ja helepotuksesta sai huokasta, kun tuota Antti oppi lukemaan ja mä tajusin, että hyvänen aika, että Anttihan ei olekaan... ei se ole tyhmä... Niin, että se oli itellekin vähän semmonen epä tieto, voi kauhea, että minkähanlaisen lapsen sitä on tässä... et mä oon syyllinen tähän, ku oon tämmösen lapsen maailmaan saattanu, että on vaan vaikeuksia eessä, niin en mä nyt ennää sillai aattele ollenkaan.

Äidin mielestä Antti ja perhe on saanut koulusta paljon tukea koko koulunkäynnin ymmärtämiseen ja ideaan lapsen tilan huomioonottamisessa. Omia kokemuksiaan hän kuvasi näin:

On, valtavan paljon. Että sanotaan, että omasta lapsuudesta muistan, että mua säälistää vieläkin, jos mä muistelen muutamaa mun koulukaveria, silloin että neljännelle luokalle lähetettiin, niin ei osannu lukea eikä kirjoittaa, silloin ei autettu sillä lailla aivan oman onnensa nojjaan. Ja ne ei voinnu mitään sitten ylemmillä luokillaakaan oppia, kun tuota niitä ei tuettu siinä. Että siinä mielessä mä oon hirveen ilonen ja onnellinen siitä, että Antilla oli nyt mä piän sitä, että se oli mahdollisuus, se oli onni ja aarre Antille, että se pääsi tänne erityiskouluun. Kyllä mä tajuan sen itte hirveen kirkkaasti, että se ei ikinä olis selvinny tavallisessa luokassa. Se ois tullu just tällöinen surullinen tapaus, joita mä muistelen joistakin koulukavereistani.

Yhteenveto:

Antin kokonaistilanne on hyvä. Erityisopetuksesta hän on saanut parhaan mahdollisen tuen itselleen. Hän tarvitsee pienen opetusryhmän ja yksilöllisen opetuksen edut itselleen. Puheopetuksen määrää lisäämällä saadaan vähemmän hänen artikulaatio-ongelmansa.

4.4 Tomi

Tomi on 7-vuotias poika. Hän on 1. luokalla. Tomin alkuvaiheet koulussa ovat olleet positiiviset. Hän on sopeutunut vuoden aikana hyvin luokkaansa. Hän on kasvanut koululaiseksi lukuvuoden aikana. Hän on kiinnostunut koulunkäynnistä ja valmiudet ovat kehittyneet.

Tomien varhaislapsuudessa kaikki meni normaalisti. Noin kahden ja puolenvuoden iässä huomattiin, että pojan puhe oli vähäistä. Neuvolassa ei asiaan kiinnitetty mitään suurempaa huomiota, koska katsottiin, että ei vielä ole syytä huoleen. Tomi aloitti päiväkodissa pienessä integroidussa ryhmässä käymisen. Ajateltiin, että lisäämällä sosiaalisia kontakteja tilanne paranisi. Päiväkodissa puheongelmat eivät vähentyneet ja perhe sai lähetteen foniatrian osastolle. Äiti kertoi tilanteesta näin:

Sillä tuli tällöisiä itkukohtauksia, ku kukkaan ei sitä ymmärtäny tai se ei ymmärtäny, mitä mä sille sanoin. Se alotti siellä päiväkotiryhmässä ja sitten sieltä kanssa huomattiin, että siinä on tosiaan paljonkin vajetta siinä puhheen tuottamisessa. Me saatiin lähete Oyksiin... *Te menitte foniatrikselle siellä...* - Joo. Sitten se sai sinne meleko pian sitten sen kuntoutusjakson ensimmäisen...kahen viikon jakson ja siellä me kulettiin tähän koulun alakuun asti.

Aluksi epäiltiin Tomin kuulossa olevan jotain vialla, mutta tutkimuksissa ei tällaista todettu:

...sitä, että sen pittää nostaa vaikka käsi, ku siinä kuuluu ääni vaikka vasemmalta, niin nostat vasemman käjen. Tomi ei sitä ymmärtäny, että mitä siinä pittää tehdä, niin siihen laitettiin sitten semmoset isot kaiuttimet, mihin se sitten kääntyi, ku ääni kuulu. Kyllä siinä oli aika...

Tutkimusjakson jälkeen Tomille määrättiin puheterapiaa ja jatko päiväkodin integroidussa ryhmässä aina koulun alkamiseen saakka. Seuraava vaihe oli keskussairaalatutkimukset, joista äidillä oli ristiriitaisia ajatuksia:

Mentiin testiin. Oykseen...siellä foniatriksen puolella ja siellä oli psykologi ja puheterapeutti. Ja se oli jännä, että kun täällä oli hirven hyvin yhteistyö puheterapeutin kanssa, niin siellä se puheterapeutti sano, että hänellä ei oo Tomin kanssa minkäänlaista kontaktia, Tomilla ei oo yhtään keskittymiskykyä. Täällä taas sanottiin, että se oikein hyvin keskittyy tehtäviin. Et se oli kaikki kauhean ristiriitaisia, mitä sieltä tuli. Ja sitten samaten se psykologi sano sitten, että jos hän sanoo Tomille näin, että paljon on kaks leipää ja sun pittää ottaa esimerkiksi kolme leipää siihen lissää, niin montako leipää sulla on. Niin Tomi oli sitten sille vastannu kaikki, että ”sata”, ”tuhat”, ihan mitä sattuu. Ja se oli siitä hirviän tärkeä sitten psykologista, ku se oli vastannu niin mitä sattuu. Sitten taas päiväkodissa ne oli ihmetelly, ku mä sen lausunnon näytin, että ei se heillä ikkään vastaa tuolla lailla. Kaikki oli siellä ihan erilaisia tuloksia. Mutta viihty muuten siellä osastolla, että jäi sinne yöksi. Se oli sen kolme viikkoakin yksin siellä yöt, viikot ja... - *No, te saitte sieltä lausunnon sitten...* - Joo, ja ne ehotti... siinä oli vielä sillä lailla, että ne kahto, että Tomi on aika lailla niinkö kehitysvamman tasolla. Että ne mielti, mutta sitten ne sano, että kuitenkin tälle EMU-puolelle alottaa. Päiväkodissa ne sano kans, et on parempi alottaa tässä emussa.

Tutkimusjakson aikana käydyissä keskusteluissa ja palavereissa ilmeni äidin kokemana seuraavaa:

No, justinsa tämä, että jos mä sanoin, että ei Tomi oo mulle ikkään vastannu tuolla lailla ja ... ne sitten vaan kahto toisiaan... että kyllä siinä... minusta se oli vähän ylimielinen se psykologi, että semmonen kuva mun mieleen jäi...

Kuluneen vuoden aikana Tomi on oppinut ärrän ja puheterapia on lopetettu. Ongelmia on sanojen taivutuksissa. Äiti kertoi näin:

Sille nyt ärrä tuli tämän vuoden aikana, että se nyt joululta lopetti puheterapian, että ärrä tuli. Mutta on vielä joitakin sanojen taivutuksia, mutta en mä nyt tiiä, ossaako meistä kukkaan aina niin puhua täydellisesti... mutta että ymmärtää. Se siinä oli kauheinta minustakin sillo, ku se oli pieni, että ku se ei ymmärtäny. Varmaan sille itelle oli hirveää, kun kukkaan ei sitä ymmärtäny.

Erityisluokalla aloittaminen ei äidille ollut mikään kauhistuttava kokemus. Koululautakunnan päätöksen jälkeen opettaja oli soittanut äidille:

Opettaja soitti mulle sitten, että sultako on tulossa poika ja sitten se tunsu minut entuuvestaan... niin me tultiin sitten tutustuun tänne kouluun, ja mä en ollu Tomille puhunu mittään, että minkälainen se luokka, että... musta oli ehkä parempikin sillai. Minä vaan kerroin, että siellä sitten opetellaan hittaamassa tahdissa, mut ei sillä ollu mittään. Sillä on koulu menny tosi hyvin.

Äidille ei oltu kerrottu mitään erityisopetuksesta ennen kuin koulussa:

Täällä koulussa sain tietää, mutta en mittään Oyksista tai ... ei mulla ollu minkäänlaista käsitystä, että siinä on nuin monta luokkaa samassa... Minä olin aatellu, että se on kokonaan tässä päässä (tarkoittaa koulurakennusta), et sekin oli positiivinen yllätys, että se oli tuolla. - *Se olikin tuolla toisten joukossa...* Niin..

Ensitapaamisesta opettajan kanssa äiti kertoi näin:

Mulla jäi vaan se mieleen, että ne käy ommaa tahtia sitä koulua, että miten ne ite siinä edistyy. Ja sitten jos ne jossakin aineessa vahvempia, niin sitten sitä niinkö...niitä tavallaan rohkaistaan siinä enempi. Ja sitten se, että opettaja sanokin, että ne liikkuu sitten paljon ja tekkee retkiä paljon ja ... tämä oli erilaisempaa.

Tomin koulunkäynti on sujunut hyvin. Äiti kertoi tämän hetkisestä tilanteesta näin:

Hyvin... (naurua)... ihan totta, että se oli mulle niin hirviä järkytys, että Tomi muuttu hirveesti ja joulun jälkeeseen, siit on ollu opettajan kans puhetta... se on kasvanu isoksi pojaksi. Se oli semmonen aina, että ”äiti, äiti, äiti...”, mut en mää tiä, oliko sillä vaikutusta, ku meille tuli marraskuussa, vauva, niin ei joutanu passaan, että sillä on kyllä ollu passajia sillä pojalla, et ei oo mittään tarvinnu ehkä tehä, ehkä vähän liiankin helepolla. Että nyt ossaa itekin sen myöntää, mutta ennen oli kauhistus jos joku sano, että sitä on hemmoteltu hirviästi... (naurua)...

Tomi on saanut koulusta kavereita sekä erityisopetuksen että yleisopetuksen oppilaista. Mitään kiusaamiseen tai syrjintään liittyvää ei äiti ole havainnut. Erityisopetuksen kehittämisestä äiti kertoi näin:

No mun mielestä oli se siinä... tai mitenkähän mä sen sanoisin... Mä olin toivonu, että ne olis jonkun verran esimerkiksi tavallisten normaaliryhmien kanssa, liikunta tai kuvaamataito ja musiikki. Niin tämmösissä ne pystys olemaan. Minusta oli niin hassua, että ne on näitten isojen kanssa liikuntatunneillakin, että miten ne sitten näitä pelejä joitakin oppii. Toinen oli sitten se, että täällähän on erikseen ne juhulat. Että nämä olin toivonut, että kun tää on samassa rakennuksessa tää koulu, t ois kiva ku ne ois ne

juhlatkin, joulujuhlat ja kevätjuhlat, ois sitten yhteiset. Mitä se haittaa, jos on erilaisia... Sitä mä en oo niinkö ymmärrä.

Tomi viihtyy koulussa hyvin. Oppimisesta äiti kertoi näin:

Se on aina täynnä puhtia, ku se tulee kottiin. Se on ainakin oppinut lukemaan. Se lukkee kummatkin kirjaimet, jo joulun jälkehen. Tosi hyvä laskeen ja aina se on ollu kauheen sosiaalinen. Mutta sitten sille on ehkä tullu semmosta vastuuntuntoa omista tehtävistä, mitä sen pittää tehdä. Että sillä oli heleposti, että ”lue sinä äiti tuo tehtävä”, ”tee sinä se” alussa ku se alotti koulun. Mutta ei se enää, että hän ossaa lukea itekin sen tehtävän. Siitä on tullut paljon reippaampi tosiaan.

Ympäristön suhtautumisesta Tomin koulunkäyntiin erityisopetuksessa äiti kertoi näin:

Kyllä minun vanhemmista, niistä tuntu, että on se kumma, ettei voi ite päättää mihin kouluun haluaa lapsensa laittaa, että... ne assuu sivukylällä, että mehän voitais muuttaa sinne ja se kulukis siellä, ku se on pieni koulu. Mutta en mä nyt tiiä, siellä ku on yhdistetty ykkös-kakkoset ja kolmosneloset ja ... niille se oli kova paikka, vaikka äiti kävikin täällä tutustuun, mutta jotenkin sillä oli sitten... en mää ossaa sanoa... se ei siitä oo puhunu mulle sitten... se vaan aatteli, että kun siellä oli niin monenikäsiä ja -kokosia. Niin, se oli sille jotenkin järkytys, että kyllä se taas kysy, että no eikö sitä voi panna tavalliseen luokkaan ja...

Äiti suhtautuu erityisopetukseen seuraavasti:

Mua se ei haittaa ja mä oon ollu hirviän tyytyväinen, että Tomi on ite tykänny olla. Kyllä mä silloin, ku me ruvettiin siellä Oyksissa kulukeen, niin en mä osannu aavistaakaan, että siinä tulis tämmönen... silloin se tuntu vaikeammalta, mutta ei se enää. Mä varmaan kasvoin itekin ihmisenä siinä, musta tuntuu...

Tomien tulevaisuuteen äiti suhtautuu näin:

Mä oon saanu sitä viestiä, että Sami pitäis siirtää tavalliseen luokkaan. Mutta tuli vaan mieleen, että mua häiritse kans se ”mukautettu”, nämä nimet, EMU ja EHA, kummassakin. Että nyten niihin on jotenkin tottunut, että... niitten kautta voi tulla sitä vammaisuuden sanomista.

Yhteenveto:

Puheongelmasta pääseminen on Tomin pitkäaikaisen kuntoutuksen tavoite. Hän hyötyy erityisopetuksen pienestä ryhmästä. Hän tulee olemaan erityisopetuksen ”kasvatti”. Mahdollisuutena on myös integraatio, mikä on osittain äidinkin mielipide.

4.5 Jari

Jari on 15-vuotias poika. Hän on 6. luokalla. Hän on muuttanut paikkakunnalle ja ympäristö on ollut hänelle ja perheelle uusi. Jari on sopeutunut kuitenkin hyvin, johtuen siitä, että asuinpaikkakunta on rauhallinen ja suhteellisen pieni. Koulussa on mennyt paremmin aikaisempaan verrattuna ja tulevaisuus näyttää hyvältä.

Koulunkäynnin alkaessa Jari oli ollut aivan tavallinen koululainen. Koulun aloittamista hän oli odottanut innolla. Isä kertoi asiasta näin:

Sillon, kun poika oli menossa kouluun, niin se odotti sitä todella suuresti ja se oli joka aamu innolla lähtemässä, se ootti sitä todella suuresti.

Koulunkäynnin edetessä Jarin tilanne muuttui:

No, koulunkäynti alkoi ihan hyvin, hyvin pysy mukana, mutta kun päästiin sitä syksyä sitten pitemmälle ja se opiskeluvauhti kiihtyi ja kiihtyi siitä niin se rupes jäämään tietyissä asioissa jälkeen. Ja sitten jo ennen vuodenvaihetta eli silloin ennen joulua niin se oli sitten jo monessa asiassa jäänyt jälkeen.

Ongelmia ilmaantui runsaasti ottaen huomioon, että koulua oli käyty vasta vajaa puoli vuotta. Isä kertoi:

No eri toten motoriiikan puolella elikkä tota kädentaito, kirjottamisasioissa ja lukemisessa, ja kun tuli tiettyjä asioita, että mitkä hän koki itelleen ongelmalliseksi, niin se tyssä ja jäi sitä pyörittämään, ja sillä aikaa muut pääs etenemään niissä asioissa eteenpäin. Ja sitten kun se huomasi, että se jää jälkeen ite, siitä tuli semmosta, että se rupes tuntumaan, että ei jaksanu itekään yrittää siinä samassa tahdissa.

Kouluhaluttomuus alkoi lisääntyä:

... ei ollu enää samalla lailla halukas lähteen aamuisin kouluun, ku mitä se oli silloin aikasemmin.

Koulusta ei otettu kotiin mitään yhteyttä. Vanhemmat olivat havainneet asian itse:

Enemmän tuli semmosta ku lähestyttiin joulua, niin tuli semmosta levottomuutta ja ... ja semmosta rupes suhtautumaan asioihin sillei negatiivisesti.

Joulun jälkeen asiaan alettiin kiinnittää huomiota ja koulun puoleltakin lähestyttiin:

Joulun jälkeen mentiin eteenpäin siinä ja sitten tota asiaan ruvettiin kiinnittämään huomiota, koulun puolelta ruvettiin puhumaan siitä asiasta... opettaja sano, että hän yrittää painottaa sitten Jarille näitä asioita ja käy enemmän Jarin kanssa yhdessä läpi niitä asioita. Mutta se oli jo siinä vaiheessa se tilanne oli päässy jo niin pahaksi, että se sillä puolen vuoden

jaksolla pilattiin tavallaan se eka vuosi. Ja siitähän seurasi sitten, että sovittiin koulun kanssa, että se käy ykkösen sitten uuvestaan.

Yleisopetuksen tukitoimenpiteistä isä kertoi näin:

Erityisopetustahan sille yritettiin antaa, mutta asiat oli jo vaikuttanut sitten tähän poitsuun niin paljon, että tuntuu, että se jaksanu enää ruveta ottaan itelleen sisään sitä... se koki sen itelleen niin raskaaksi koko koulunkäynnin.

Toisen vuoden syksyllä oltiin ensimmäisen kerran yhteydessä perheneuvolaan:

Testattiin silloin kun aloitettiin se ykkösluokka uuvestaan, eli lähettiin tavallaan niin kun ihan alusta taas uuvestaan. Silloin käytiin perheneuvolassa, tehtiin testit kaikki. Silloin sovittiin myös siitä asiasta, että se siirtyy tänne erityiskoulun puolelle, että se saa takasin luottamuksen omaan itseensä, mitä oli silloin.. Se toinen vuosi aloitettiin sitten, joo se aloitettiin ensiksi yleisopetuksella ja sitten se tota noin niin muutaman viikon päästä niin siirrettiin sitten erityisopetuksen puolelle...

Koulun puolelta lähestyttiin ja kerrottiin erityisopetussiirto mahdollisuudesta. Tämän jälkeen vanhemmat veivät pojan uudestaan perheneuvolaan:

No siinä oli silleen, että koulun puolelta otettiin yhteyttä ja pohdittiin tämmöstä mahdollisuutta. Sen jälkeen menttiin tänne perheneuvolaan ja siellä käytiin sitten läpi näitä testejä, ja sitten niitten testien tuloksesta sitten niin vejettiin sillai yhteinen johtopäätös, että näin se on parempi, että siirretään se erityispuolelle.

Erityisluokkasiirto tehtiin täydessä yksimielisyydessä. Päätöstä isä perusteli näin:

Kyllä. - Ihan ehtomasti, koska sen näki siitä itekin, että jotain sille asialle pitää tehdä. Se että kun rupes tosiaan tulemaan sitä ylivilkkautta siinä sitten, samoin oli sitä levottomuutta koulunkäyntiä kohtaan, ja sitten kun kuultiin, että erityiskoulun puolella nämä ryhmät on niin paljon pienempiä, jolloin pystytään keskittymään siihen yhteen oppilaaseen paremmin, niin se oli ainoa meidän mielestä oikea vaihtoehto.

Koko prosessin ajan perhe oli tietoinen asioitten eteenpäin menemisestä ja siitä mistä oli kysymys Jarin tulevaisuuden suhteen:

Se oli enemmän kun ajan tasalla. Me saatiin kaikki informaatio sieltä kyllä. Et kaikki semmonen kerrottiin sieltä, mitä tarkoittaa erityiskoulu, minkälaisia oppilaita siellä on, mistä syystä kukakin on sinne tullu, ei tietystikään nimillä...mutta nämä yleispuitteet niihin asioihin ja siinä sitten sovittiin myös semmosista asioista, että jatketaan niitä testejä siinä sitä mukaan, kun koulu edistyy. Et kyl se oli... se oli todella hieno palvelu.

Kotona puhuttiin erityisopetussirrosta Jarin kanssa. Hän oli koko ajan tietoinen tilanteesta. Vanhemmat olivat rehellisiä ja avoimia, muutos isän mielestä tapahtui todella nopeasti:

Sitten kun tuli tosiaan tää siirtyminen tänne erityiskoulun puolelle, aikansa puhuttiin siitä, kerrattiin yhdessä asiaa ja samoten se kun oli ite niissä palavereissa aina mukana, niin tota hämmästyttävän hyvin se sopeutu siihen, että se ei ajatellakaan sitä asiaa, että hän on nyt jollain tavalla poikkeavampi kuin joku muu..., kun päästiin pienempään ryhmään niin jo parissa viikossa huomattiin, että rupes koulunkäynti maittaan ihan toisella tavalla.

Syyt Jarin erityisluokkasiirron onnistumiseen olivat isän mielestä:

Niin kun sanoit, ettei verrata mihkään muuhun. Sanotaan näin, että oli sellasta paljon läheisempää ja ... tuli sellanen tunne, että todellakin se on tää yksi ihminen, joka sit todellakin tulee huolehtimaan siitä meidän lapsesta. Että se ei ollut sellasta, että jos nyt verrataan kuitenkin tuohon normaalikoulun puolelle, niin siellä kun mennään, niin siellä tavallaan kai katotaan sitä massaa. Tuolla taas sitten erityiskoulun puolella niin siellä katotaan se yksilö.

Muutos Jarissa näkyi koko persoonassa. Isä kertoi seuraavaa:

Se muuttu hirveesti. Siitä tuli sillai oikein kuin päiväsäde sitten, kun sitä on keuhutu... kuinka hyvin se tekee. Se huomaa, että hänet on hyväksytty siellä ja hän osaa ja se oppimistahti Jarilla itellään se kiihty. Ne samat asiat, mitkä sillä oli ollu edellisenä vuotena vaikeita, niin ne lokshti hetkessä sitten paikoilleen ja sen se levottomuus hävis kokonaan ja se tavallaan sitten taas oli paljon avonaisempi ku aikasemmin.

Myös uudet kaverit ottivat Jarin hyvin vastaan:

Sillon se hyväksyttiin tai tavallaan se porukka hyväksyi siellä erityiskoulun puolella Jarin heti. Ja tavallaan sillä oli kaks kaveripiiriä. Oli ne entiset oppilaat ja sit oli nää uudet, keiden kanssa se kävi koulua ja ... hyvin nopeesti se muuttu siihen, että nää erityiskoulun puolen ihmiset oli kaikkein tärkempiä.

Koulukiusaamista ei isän mielestä ole esiintynyt mitenkään laajasti. Kouluvaikeudet alkoivat vähentyä ja koulunkäynti alkoi luistaa entistä paremmin. Isän mielestä erityisopetuksen voima on sopivan kokoisissa opetusryhmissä:

No, ensinnäkin yks tärkeää asia on se, että missään nimessä niin näitten erityiskoulujen niitä ryhmäkokoja ei saa kasvattaa. Eliikkä pysytään siinä pienissä ryhmissä, mitä nyt näilläkin on ollu, että suurin piirtein joku kymmenkunta... kymmenkunta oppilasta korkeintaan ryhmässä, jolloinka opettajalla on mahdollisuus seurata hyvin tarkkaan jokaisen oppilaan kehitystä. Se on yks sellanen tärkeä asia. Sitten tässä viimeisessä

vanhempainillassa samoiten... puhuttu paljon tästä koulun nimestä, että kun siinä lukee se erityiskoulu, mielestäni kaikki nää oppilaat on ihan samanlaisia, että siinä mielessä se on ihan oikein, että tätä erityissanaa ei käytetä. - Että ne on vaan oppimistasoltaan pikkasen toisia hitaampia, mutta muuten aivan samoja ihmisiä, jolloinka sitä leimaantumista, että olet nyt erityispuolella, niin ei tulis. - Että esimerkiksi aikuisten puolella... aikuisten puolella on pystynyt hirveen hyvin puhumaan, että meillä on lapsi siellä.

Perheessä on suhtauduttu Jarin koulumuotoon avoimesti. Asiaa ei piilotella kenellekään. Myös ympäristö on suhtautunut myönteisesti. Näin isä kertoi asiasta:

Erittäin myönteisesti on suhtauduttu, ja sit monet puhuu siitä, että tänä päivänä normaalikoulun puolella luokkakoot on niin hirveen isot. Et jää jatkuvasti sitten jalkoihin jossain tietyissä aineissa.

Jari kokee koulunkäynnin mielekkäänä, normaalina tapahtumana. Hän kertoo koulusta nykyään kotonakin:

Tänä päivänä kertoo erittäin paljon ja käyvään läpi tuota noin päivän asioita ja ei tarvii kysyä siltä yhtään mitään, että mitä teillä oli koulussa, vaan se ite kertoo ja haluaa kertoa niistä asioistaan. Suhtautuminen koulunkäyntiin niin se on... se on nyt semmosta, että nyt sinne mennään joka päivä, että se ei oo pakonomaista, vaan et itse halutaan mennä sinne. Sitten kaikki tämmönen oppimisasia... se on tullu ihan toisella tavalla, että tänä päivänä Jari esimerkiksi tykkää kirjoittaa hirveen paljon. Se kirjoittaa kirjeitä ympäri Suomeen, se oli aikasemmin semmosta, että kun hän ei kuulemma osaa kirjoittaa. Se oli pitkän aikaa, että ei tehä sitä. Samoten sitten yhtenä jännänä piirteenä, Jarilla on pienempiä sisaruksia, niin nykyään ei saa isä eikä äiti lukea iltasatuja, vaan nyt pittää Jarin lukea iltasadut. Hän pääsee näyttämään sitä, että hän osaa myös lukea erittäin sujuvasti.

Luokkakoon pienentäminen ja rauhallisempi opiskelun tahti ovat vaikuttaneet Jariin tuloksellisesti. Isä kertoi opiskeluhalukkuudesta näin:

Justiinsa todellakin se yrittäminen ja halua tullu siihen ja sitten tämmönen omantakeinen tekeminen elikkä kokeilla sitten piirtämisessä, kaikessa tämmönessä ja sitten luetaan semmosia vaikeempia asioita elikkä Jarikin on enemmän panostanut sitten johonkin ruotsin kieleen ja englannin kieleen, koska se osaa ja hallihteet nyt nää perusasiat näissä muissa asioissa. Elikkä halu oppia enemmän ... se on todella suuri.

Erityisopetus on vastannut isän odotuksia. Tulevaisuutta Jarin kohdalla hän mielti näin:

Niin, mahdollisuuksia mä näkisin sen, että jos tää kehitys jatkuu samalla tavalla ku se on tähänkin mennessä niin, kun yheksäs luokka tulee täyteen niin Jari on taas samalla viivalla, kun kaikki muutkin sitten siinä vaiheessa, kun lähetään ehtimään seuraavaa koulutuspaikkaa. Mut sitten taas pelkoja

mulla on hirveesti siinä mielessä, että esinnäkin mua, niin kun tuossa alussa jo mainitsinkin niin näitä ryhmäkokoja, että jos niitä nyt mennään sorkkimaan ja tulee enemmän oppilaita yhteen ryhmään, niin se varmasti heijastuu sitten opetuksen tasoon, opetuksen määrään. Samoiten sitten sitten nämä kaikki turhat... turhat säästöt, niissä pitäis kahtoo päinvastoin elikkä satsata rahaa tälle puolelle, että saadaan opettajia ja opettajien koulutus sille tasolle ja saadaan piettyä niitä päteviä opettajia, ettei niitä jatkuvasti tarttis vaihella aina toisiin opettajiin. Elikkä ihminen, johonka nää oppilaat on oppinu luottamaan ja joitten kans ne on tehny töitä, niin pitäis olla sitten sillä lailla, että ne olis sitten koko kouluajan heijän kanssaan.

Yhteenveto:

Jari on tyypillinen erityiskoulun oppilas, jonka historiaan kuuluu ahdistus koulunkäynnistä. Suoriutumisen paineet kasvoivat niin suuriksi, että poika alkoi oireilla eri tavoin. Siirryttäessä pienempään ryhmään ja vaatimustason muuttaminen yksilöllisemmäksi, muuttivat pojan tilannetta oleellisesti.

4.6 Riina

Riina on 15-vuotias tyttö. Hän on 7. luokalla. Hän siirtyi erityiskoulun yläasteelle edellisenä syksynä. Hän tuli kyläkoululta, jossa oli erilainen ympäristö. Riina on rauhallinen, hiljainen, hymyilevä tyttö. Koulunkäynti on alkanut sujua hyvin jo alkusyksystä lähtien eikä suurempia ongelmia ole ollut.

Riinan erityisopetuskokemukset ovat jo ala-asteelta, jolloin hän sai luki-opetusta kiertävältä opettajalta. Lisäksi hän oli säännöllisesti tukiopetuksessa. Riinan ongelmat liittyvät lähinnä hahmotus- ja lukihäiriöön. Ensimmäisen kouluvuoden Riina kävi keskustan koululla ja toisen kyläkoululla, sillä perhe muutti keskustasta pois. toisen vuoden kokemuksista äiti kertoi näin:

Kun seuraavana syksynä Riina sitten alotti... se toinen vuosi, se oli aivan karkea, kun se ei osannu lukea ja sen ois pitäny osata lukea ja siinä oli hirmu näppäriä toiset oppilaat siinä luokassa, vaikka se oli pieni luokka, vanha opettaja, kokenut ja siinä ei ollu ku ykkös-kakkosluokka, ja opettaja ei ymmärtäny sitä, että se ei kertakaikkiaan pysty siihen työhön ja aina saatiin lissää ja lissää läksyjä ja me tehtiin niitä läksyjä... Lapsi tuli koulusta yhen aikaan, niin puoli yhentoista aikaan illalla lopetettiin ja ne jäi aina kesken, kun se kertakaikkiaan nukahti siihen pöyvän ääreen, kun se ei jaksanu tehdä niitä töitä. Sillon minä sitten tilasin perheneuvolaan ajan ja ... sitten tehtiin ensimmäiset tutkimukset niin sieltähän tuli seleville, että siinä on semmonen, että silmän ja käjen yhteistyö ei pella, että se ei kertakaikkiaan pysty näkemään sitä tekstiä, se ei pysty niinkö,... sillä jäi ihan suunnilleen kaikki vokaalit pois ja se oli ihan käsittämätöntä se teksti, mitä se kirjotti vielä toka luokan kevväällä. Ja se ei ollu sillon vielä oppinu lukemaan. Ja minä sitten pyysin siirtoa erityiskouluun, mutta opettaja ei sitä suositellu eikä sitä suositellu perheneuvola...

Syyksi erityisluokkasiirron hylkäämiseen opettaja ja perheneuvolapsykologit sanoivat:

No, sanottiin, että sen pitäis pärjätä kuitenkin, vaikka se oli kuusvuotiaan tasolla silloin, se täytti kaheksan sitten sinä vuonna, niin .... mutta kuitenkin niin minä sitten, kun sitä neuvoteltiin aikansa sen opettajan kanssa, niin se sano, että hän ei oo nähny kettään tämmöstä vanhempaa, joka itte pyytää, että lapsi siirrettäs ja ehkä se se oli sitten, että kun minä olin niin innokas sitten siirtämään... minusta se oli aivan kauheaa, kun se sairasti niin paljon, se oli joka aamu kuumeessa, se aina mittas kuumetta, ja sillä oli maha kipeenä ja sitten se lopulta sano, että hän ei lähe kouluun ollenkaan... ja tuota... ihan sillai neuvottelemalla sain sen sitten lähtemään. Sitten kun sitä ei sitä siirtoa tänne saatu, minä sitten pyysin, että jätetään ees luokalle, että se ei seleviä kolomannella luokalla. Miten semmonen seleviää, joka ei ossaa lukea. - No niin, ja sitä viis kertaa minun piti se pyytää opettajalta, sitten se vasta sano, että ”minä nyt tämän viijennen kerran vielä kysyn, pittääkö se tosisaanakin jättää luokalle” ja minä sanoin, että kyllä se pittää, että siinä ei oo muuta vaihtoehtoa. Ja sitten se jätettiin luokalle ja niin se tuplas sen toisen luokan, mutta ku se ei oikeestaan... se ois pitäny siirtää toiseen kouluun. Se oli sama opettaja... No sitten käytiin taas perheneuvolassa kesällä ja me tehtiin uuvelleen niitä tutkimuksia ja sitten sieltä tuli selville, että se on ollu niin hirmu rankka se edellinen talavi, niin sieltä sitten syksyllä soitettiin opettajalle, että sillä ei kertakaikkiaan saa teettää niin paljon töitä. No sitten se oli vähän helepompi se toinen kerta toka luokkaa.

Koko ala-aste oli Riinalle vaikeaa. Perheessä oli epä tietoisuutta, mikä olisi paras ratkaisu tytön ongelmiin. Perheen ulkopuolelta otettiin kantaa erityisluokkasiirtoon:

Se oli oikeestaan koko ala-asteen ajan oli sitä hirviää takkuamista ja sitten ku se oli niin itsetunto aivan maassa, kun se oli koko ajan luokan huonoin ja... Ja sitten toisaalta niin tuttavat pelotteli hirveesti, että ”elekää missään tappauksessa laittako erityiskouluun” ja tuota minä olin sitten kahen vaiheilla, kun oli siinä ihan lähelläkin perheitä, joilla oli lapsi täällä ja ... se ei niinkään sen opetuksen takia, mutta sitten nämä sosiaaliset suhteet ja nämä muut tekijät sitten, että ku oppilasaines erityiskoulussa on niin monennäköistä. Ja me sitä mietittiin ja tietysti minäkin taivuvin ja isäntä sitten sano, että tehkää niin ku haluatte... (naurua) .... Taivuvin vähän liian heleposti sitten siihen, että nyt jälestä päin ajattelee, niin se kun ois silloin siirretty, niin oishan se ollu Riinan elämä aivan eri... ja ne ensimmäiset kouluvuojet, että... se oli niin väsyny, että tuntu toisinaan, että seinät hajoaa, ja kun se koulusta tuli, niin kyllä reppu lensi niin äkäsesti seinään ja...sitten se kypsy se päätös, että viijenneltä luokalta ku silloin minä vielä viimeisen kerran käytin tuolla testeissä, ja silloin vielä viimeisen kerran pyysin, että eikö vois siirtää, ja kun sieltä ei annettu suositusta sittenkään, niin se kuuves luokka ja sitten ku se alako olla kevätlukukausi alako ja silloin minä sitten tytön kanssa puhuttiin, että nyt se tehään se siirto, että se... vaikka eivät antais suositusta, niin se anomus laitetaan. Ja sitten kun siinä oli perheneuvolassa silloin vaihtu justiinsa sitten nämä kumpikin sekä psykologi että sosiaalityöntekijä, niin siellähän oli sitten aivan erilainen se suhtautuminen ja... sitten se neuvottelu kevväällä sitten ennen ku koulu oli

loppunu ja tämä opettaja oli sitten siellä mukana siellä ja toivotti tervetulleeksi ja se tuntu ihan mukavalta sitten. Mutta toisaalta kyllähän se mietitytti, että mikä on se sitten, mikä on se kavereitten suhtautuminen. Mutta Riinalla toisaalta sillä ei oo ollu kavereita, se on kohtalaisen julma tuo lasten maailma. Siellä jos joku jää jälkeeseen, niin se putuaa kelekasta ja se... se oli monenakin vuonna niin hirviää se kiusaaminen siellä, että ei ees omat siskot uskaltanu mennä Riinan puolelle, että niitten piti mennä nurkan taakse kattoon, kun toiset kiusas sitä. Se oli koulukiusaamista ja koululla siihen ei sitten niinkö... siellä vaan sanottiin, että ei täällä oo koulukiusaamista.

Perheneuvolassa oltiin sitä mieltä, että Riina selviää yleisopetuksessa tukiopetuksen avulla. Äidin mielestä tukiopetuksen määrä olisi pitänyt olla suhteettoman suuri, jotta asioihin olisi voitu vaikuttaa ratkaisevasti. Perheneuvolan suhtautumisessa äiti koki epäoikeudenmukaisuutta:

No, kyllä se vähän tuntu epäoikeudenmukaiselta. Mutta toisaalta sitä sitten ajatteli aina, että no katotaan nyt vielä tämä vuosi, että jospa se menis ja jospa se... sieltä aina lohutettiin, että kunhan se loksahdaa kohalleen, niin sitten se loksahdaa... ja että kyllä se sitten. Että kunhan se ne aivot kehittyvät siihen tahtiin, että niin se loksahdaa, niin kyllä se sitten.

Äiti näkee itsetunnon kehityksen tärkeänä osana lapsen kehitystä:

...lapsen itsetunto, se on niin tärkeä asia, että niin kun nyt Riina on tämän vuojen ollu, niin sen itsetunto on kehittynyt niin paljon, että vaikka sillä on murrosikä pahimmillaan...niin se kuitenkin on tyyni ja rauhallinen ja semmonen. Mutta, että se ei oo semmosta, ku se oli silloin ennen ku sillä oli ees murrosikää, että se oli aivan hirviää, kun se tuli koulusta, kun sillä oli niin paha mieli, ku se oli epäonnistunut ja toiset oli kiusannu sitä ja läksyjen teko se oli kun tervan juontia, sitä piti vieressä seistä ja kahtoa ja opettajakin aina sano, että jos siellä kotona niin ku viitittäs huolehtia niin että se Riina lukkee ne läksyt. Mutta kun se oli niin työlästä. Nyt ei oo tänä vuonna tarvinnu yhtään kertaa seistä vieressä, se on aivan oma-aloitteisesti tehny ne ihan sieltä alusta lähtien, et se ilmapiiri täällä koulussa oli niin erilainen... ja se suhtautuminen ja sit ku se kilpailu jäi pois. Että kun jokkainen mennee ommaa tahtia.

Ensimmäisen kerran Riina kävi erityiskoululla yksinään. Hän ei halunnut, että äiti tulee mukaan. Sen sijaan tukena oli naapurin tyttö, joka oli käynyt erityiskoulua.

Ja se sitten Riina silloin kävi sen kaksi päivää ja se sano, että ”kyllä minä menen sinne” ja sen jälkeeseen oli sitten ne neuvottelut ja sittenhän minäkin kävin, semmonen ihan mukava tunne tuli, että niinkö ehkä täällä välitettään tosissaan lapsesta eikä vaan... jostain lukusuunnitelmasta taikka opintosuunnitelmasta enemmän. Että kuitenkin, että se ois lapsi pääasia, että menestyminen ja tukeminen siinä opiskelussa... että se on omilla edellytyksillään ja pystys menemään etteenpäin.

Erityisluokanopettaja oli vakuuttanut vanhemmille ja Riinalle, että päätös siirrosta on kokonaan perheen asia ja päätös voidaan tehdä vaikka yhdeksi vuodeksi kerrallaan. Mitään lopullista siirrosta ei ole.

Nyt se Riina jatkaa sitten loppuun asti, että oishan tässä ollu mahdollisuus vaihtaa pois, mutta ei aiota vaihtaa, että sanoin justiina siinä viimeksikin, kun on ollu opettajan kanssa puhetta, niin opettajakin sano, että se on ihan teijän päätös, että kyllähän se Riina seleviää varmasti tuolla normaaliopetuksessakin.

Erityisopetuksessa työskentelystä äidillä oli seuraavanlainen kuva:

Riinan ei tarvii nyt pysyä kenenkään muun tahissa. Se saa pysyä ihan omassa tahissaan. Ja kun sille loksahaa joku asia, niin se etenee. Eikä sen tarvii koko ajan tuntea, että se on aina jälessä toisista. Että se on minusta se tärkein asia, mikä se on sen omaan itsetuntoon on vaikuttanut. Ja sitten se, että ku se ite huomaa, että hän pääsee etteenpäin ja hän ymmärtää sen asisan, että kun sitä on seurannu, miten ihana asia lapselle on, että se voi vaihtaa seittemännellä luokalla kaheksannen luokan kirjan, olokoonkin että se on mukautettu kirja. Mutta kuitenkin, että sitä ei voi kuvitella semmosen lapsen kanssa, joka on koko ajan taistellu siellä... pärjäkö vai eikö pärjää... Sehän sai kaheksannen luokan kirjan ku se sai sen ja se on vanhemmastakin niin mahtava tunne...

Koulukiusaamista ei äidin mielestä ole esiintynyt lukuunottamatta erästä tyttöä, joka käyttäytyy kaikkia kohtaan yhtä huonosti. Yhteistyöstä vanhempien kanssa äiti kertoi näin:

Se on yllättänyt minut, että vanhemmat otetaan mukkaan lapsen koulumenestyksen arviointiin ja se on ollu jotenkin semmonen, toisaalta minä mietin, että onko se meijän asia, mutta sitten toisaalta se on ihan hyväkin, koska kyllä sitä kuitenkin kun ommaa lastaan seuraa niin sen verran pystyy sanomaan, että onko se edistyny taikka eikö se oo edistyny. Ja sitten se, että tytölle on hirmu hyvä se, että se on ite saanu arvioida sitä menestymistään. Ja eka kerran kun sen piti arvioija sitä, niin sehän arvioi aivan penkin alle ittensä, mutta sitten kun ne keskusteli opettajan kanssa niin se sitten korjas niitä arvioita vähän ylöspäin, ja nyt sitten kevväällä kun se arvioihti, niin niillä meni suunnilleen niinkö sammoihin, että Riina arvioi suunnilleen ihtensä siihen tassoon kun mitä sitten opettajakin, että sitä justiinsa puhuttiinkin sitten tuossa kevättalvella opettajan kanssa, että sillä on niin paljon itsetunto noussut, että se pystyy hyväksymään, että hän on menestyy näin. Kyllä Suomessa ei ois niin paljon itsetuntovaikeuksia, jos tämä systeemi ois muuallakin, että vaan pärjätään itteä vastaan. Sitä mä oon ajatellu, että ei pitäis kuitenkaan päästää liian helepollakaan näitä lapsia. Riina on sen tyylinen, että ainakin silloin taikka silloin arvioitiin, mutta en tiä nyt, että kyllä se on kuitenkin ponnistellu aika paljon ja niinkö saanu kiinni. Ehkä se oli se, että sillä oli niin huono itsetunto ja se tuns, että aina hän putuaa. Ja se ei sen takia halunnu ponnistella, että se haluas aina päästä yli siitä, mistä aita oli matalin, ja näin sanottiin siellä perheneuvolassakin.

Tämäntyyppiselle lapselle on hyvä, että sillä on tavoitteita. Mutta minä oon ite huomannu nyt, että se ite asettaa kuitenkin niitä tavoitteita itelleen, kun se pääsee vähän helepommalla. Mutta että kuitenkin sitten, että sitä vaativuutta kuitenkin, ettei päästettäis liian helepolla kuitenkaan, ku se on ihan selevä asia, että kun se elämään lähtee etteenpäin, niin sen täytyy kuitenkin asettaa itelleen tavoitteita.

Muutoksista, mitä Riinassa erityisopetukseen siirtymisen myötä on tapahtunut, äiti kertoi näin:

No, minusta tuntuu, että kun siltä jäi paine pois, niin se niin kun on pystynyt semmoset perusasiat omaksumaan siitä seittemännen luokan aineistosta, mitä se ei varmasti ois tuolla yläasteella kaikkea pystynyt omaksumaan, että sillä ois ollu niin isoja paineita, just kielet ja sitten kun siellä mennään vauhilla ja kun siellä vaihtuu opettajat. Ja Riina tarvii semmosta, että sillä on turvallinen olo, kun sillä on ollut niin hankala se alkuaika, että tuota... kyllä minun mielestä se on niinkö oppinu niitä asioita, mitä niin ku yläasteella pitäs oppia ja epäilenpä, että oisko ollu fysiikka-kemiakaan niin mieluista, ku se nyt on ollu, kun ajattelee, miten vastenmielinen asenne sillä oli matematiikkaakin kohtaan. Ja sitten fysiikka-kemia mennee kuitenkin aika läheltä. Ja biologia sille oli ala-asteella se oli niin kuin tervan juontia ja nyt se on aivan innolla niinkö ollu mukana siinä, että kun se paine on jäänyt pois, niin se on pysty keskittymään siihen opiskeluun ja se on saanu tuloksia siinä, että en minä ois osannu niinkään isoa tavoitetta asettaa, kun olin kuullu monenkin sanovan, että siellä vaan taantuu... *Sulla käsitys on toinen...*

Niin, minulla on toinen käsitys. Kyllä ne etteenpäin mennee, että... jokkainen omilla edellytyksillään ja varmasti, toivottavasti saavuttaa sen tason, että pärjää sitten muissa kouluissa.

Äiti halusi muistella omaa kouluaikaansa verraten sitä tyttärensä kokemukseen näin:

Kun ite olin kansakoulussa, silloin oli se yks poika, joka kuluki perintönä joka vuosi luokalta toiselle... että jos sillekin ois ollu erityiskoulu, niin mikä se ois nyt. Kun se kuustoista vuotiaana lopetti koulun neljänneltä luokalta kansakoulussa ja sanottiin, että se on tyhmä ja se ei opi mittään, ja se oli niin ahistunu, että sillä tuli pissat ja kakat housuun siellä luokassa ja sitä kaikki halaveksi ja hyleksi ja monta kertaa oon miettiny sitä, että hirviän paljon samoja piirteitä omaan lapseen siinä psyykkisessä olotilassa siinä pahassa olossa, että niin ku jännittää niin kauheesti, että Riina oli vielä vuosi sitten semmonen jännittäjä, että kun ouvompi ihminen tuli huoneeseen, niin se jännitti niin paljon, että se aivan tärisi ja sillä käjet vuoti aivan että niin ku ihan litimärät, niin ku se ois hanan alla käyttäny. Nyt se ei enää jännitä. Opettajakin sano, että kun se jännittää niin kauheasti. Kun hän mennee sen viereen, niin se jäykistyy se lapsi. Ja nyt kevättalavella oli siitä puhetta, niin se sano, että se on hän on ihan huomannu, että se on jääny pois, ja minä oon huomannu kans, että se ei enää sillä lailla ja uskaltaa vieraitten ihmisten kanssa jutella paremmin, että jos joku vieras tulee meillekin kyllään, niin aikasemmin istu vaan hyvin hiljaa ja

kiinnostuneena, mutta hyvin hiljaa ja hyvin hiljasella äänellä vastas. Mutta nyt se juttelee ihan, että semmosta avautumista ja semmosta avoimuutta, että on tullu, että se on hirveän ... hyvää ... minusta.

Riinan tulevaisuutta on pohdittu perheessä. Epäilyjä erityisopetuksen todistuksen merkityksestä ja siitä, miten erityiskoulusta tulleeeseen suhtaudutaan äiti kommentoi seuraavasti:

Sitä on nyt hirveesti mietitty ja ihtiään vähän niinkö se pelottaa, että kuinka suhtautuu nämä muut koulut tähän erityiskoulun todistukseen. Että täältä kyllä sanotaan, että sitä seurataan sitä lapsen pääsemistä sitten ammatilliseen koulutukseen tämän koulun jälkeeseen. Mutta, että onko se sitten niin varma, että se sitten hyväksytään, justiinsa ei oo kauan, kun viikko sitten kävi tuota naapurin äiti keskustellessa mun kanssa, ja niillä on justiin täältä erityiskoulusta nyt lähössä, tytär ammatilliseen kouluun, Riinan kaveri ja ... se sano justiin sitä, että nyt on epävarma, että pääseekö se, hyväksytäänkö se sinne.

Yhteenveto:

Riina on tyypillinen esimerkki liian voimakkaasta samanlaisuuden vaatimuksesta peruskoulussa yleisopetuksessa. Riinaa olisi parhaiten autettu joko varhaisemmalla erityisluokkasiirrolla tai mukauttamalla opetusta yleisopetuksessa. Jälkimmäiseen ei välttämättä pystytä. Syyt ovat usein liian suurissa opetusryhmissä. Erityisopetuksella on kyetty korjaamaan vakavaa tilannetta ja antamaan uutta suuntaa Riinan kehitykselle.

4.7 Veijo

Veijo on 13-vuotias poika. Hän on 6. luokalla. Hän on urheilullinen ja hyvä toveri kaikille. Koulunkäynti sujuu ongelmitta.

Perhe on pyrkinyt kohtaamaan asiat aina yhdessä. Haastattelutilanteessa oli paikalla molemmat vanhemmat.

Veijon koulunkäynnin aloittamisessa vanhemmat eivät maininneet olevan mitään erikoista. Veijo on normaali vilkas poika.

Koulutyöhön ilmenneistä käytännön ongelmista äiti kertoi näin:

Hän ei sillai oma-aloitteisesti jaksanut istua eikä paneutua niihin koulutehtäviin heti ensimmäisestääkään päivästä lähtien... että se oli aina mejän isän ja minun patistettava sitä ja oltava sitten vieressä, se ei jaksanut paneutua. Kyllä se se kouluunlähtö ja koulussa oleminen oli kivvaa, mutta se läksyjen teko sitte alako heti. Sitte mitä enempi tuli läksyä niin sitä vaikiammaksi se kävi.

Aloite Veijon asioiden selvittelyyn tuli perheen taholta:

Kotoa se... - *kotoa se (isä) ...*- aika tilattiin tuolta perheneuvolaan, että sinne testeihin ja siellä käytiin ja kyllä se sitten siellä tuli, ilmeni, että Veijon ois parasta siirtyä erityisopetuksen puolelle.

Perheneuvolakäynneissä äidin mielestä kaikki ei ollut kohdallaan:

Jotenki tuntuu, että liian tarkkaan ujellaan aina kaikki. Tuntuu, että sitten jäläkikätteen kun rupiaa ajatteleen, onkiko se meissä vanhemmissa kaikki vika, että ku on lapsilla nuin, että ne on ite kaikkietäviä ja ne erilailla sen asian ajattelee ja kauheesti kysellään ja...

Äidin epäilevä kanta perheneuvolaan kohtaan käy ilmi seuraavassa:

Väijy semmonen, että onko ollaanko me tässä ite tehty semmonen joku virhe, että ... juontaako se sitte, että ollaanko me pietty liika vauvana sitä tai mistä johtuu, että ku se oli pitkä väli, oli yheksän vuotta, onko tämä kaikki kasvatukselta vai mistä, mutta sitten minä rupesin ajatteleen sitä että no ei, että se on lapsi, jokainen on erilainen.

Isän käsitys perheneuvolan toiminnasta oli:

Kyllä se mulla ainaki jäi vähä semmone kuva siitä, että tuota ei oikiastaan mejän mielipiteillä ollut mittään virkkaa suoraan sanoen...No se oli siinä mielessä, se jäi mulle semmonen kuva siitä, että oli minun mielestä ihan turhia käyntejä siinä suhteessa, että sehän oli ennakkoon sovittu tämä asia. Aivan sama käyttiinkö me siellä vai eikö. Se ois samalla lailla siirtynyt kuitenkin...

Isä jatkoi edelleen:

Minä en oikiastaan pitänyt sitä minnään sitä hommaa. Se ois kuitenkin tullu samanlainen tilanne etteen ja samanlainen lopputulos, että olipa tuota niitä neuvotteluja eli ei

Vanhempien mielestä muuta ratkaisua tilanteeseen ei edes ollut. Isä kommentoi tilannetta näin:

Niin tietenki se on pakollinen kuvio, kyllähän se oli kuitenkin ainoa vaihtoehto.

Veijon kesä ennen erityisluokalle siirtymistä oli vaikea. Hän itkeskeli ja oli masentunut. Syksyllä koulu kuitenkin alkoi ja ensimmäisistä kokemuksista äiti kertoi näin:

No, minähän siellä olin pojan mukana sitten heti ensimmäisestä päivästä lähtien ja kyllä minusta sillälaila lämminhenkinen, että kodikkaan tuntonen se... että siltä osin, että lapsi tunsu ite olonsa siellä varmasti turvalliseksi ja semmonen, että en minä ossaa ainakaan sillälaila ainakaan mittää vaistonnut, eikä mittään semmosta - minä oon tuntenut, että siellä on oikein hyvin. On aina sanottu, että aina saa tulla sinne seuraamaan

opetusta, jos on mahdollisuus ja minä oon jonkun kerran ollut, että oon käyny seuraamassa ja on sanottu että ottaa yhteyttä rohkiasti ja sillai, mutta en tiä sitte .. Onko sulla mittään?

Isä jatkoi:

Niin, en minä tiä, minä oon kyllä tyytyväinen siihen siinä mielessä, että... kehitystä rupes tapahtuun - kaikissa asioissa.

Äiti kertoi läksyjentekotilanteesta:

Ja ite jaksaa istua sen, minkä läksyjen teon tarttee niin se ite, vaikka se nyt vähä aina hittaanlaisesti, mutta ku se tietää, että ne läksyt pittää tehdä, niin se tekkee kuitenkin.

Johon isä jatkoi:

Huolehtii se kuitenkin ite niistä, että siihen ei tartte olla höpöttämässä eikä tuota jatkuvasti vahata, että onko ne tehty.

Erityisluokkasiirron yhteydessä vanhemmille tarjottiin riittävästi tietoa itse erityisopetuksesta sekä koulun toimintamalleista sekä oppilaan omien edellytysten mukaan toimivasta opetuksesta.

Veijon kaveripiiri ei ole muuttanut suhtautumistaan häneen erityisluokkasiirron jälkeen. Äiti piti kavereitten vaihtumista aivan normaalina tapahtumana, joka kuului lapsen kehitykseen.

Vaikka koulussa Veijo on osoittautunut monipuoliseksi urheilijaksi, hän ei vanhempien kertoman mukaan halua lähteä mihinkään säännölliseen harrastukseen mukaan, vaikka isä on monesti yrittänyt innostaa vaan tyytyy pelaamaan palloa omaksi ilokseen. Koulussa on yksi miesopettaja, josta on tullut Veijolle tärkeä. Isä kertoi näin:

Kun on tuli tämä - opettajaksi - tämä mies. Se on hirveen tärkeä, kyllä se on ollu hirviän tärkeä Veijolle.

Koulukiusaamista ei ole ilmennyt. Vanhemmat ovat selvillä tilanteesta, sillä asioista on puhuttu vanhempainilloissa.

Erityisopetuksen luonteesta vanhemmat ajattelivat näin. Ensin isä:

Sitähän sitä tuota eikö se tämän pitäs sitä olla, että se mahdollisimman yksilöllistä ois se opetus.

Ja sitten äiti:

Minusta sen pitäis kyllä tosiaan kehittyä sen rinnan normaalikoulun, peruskoulun puitteissa. Että sitä ei sais mihinkään niinku pimittää, muijen rinnalla viä, minusta ne lapset oo sen kummempia oppilaita kuin ne

peruskoulun normaaliluokallakkaan olevat. Aivan tervejärkisiä ja kivoja kavereita siellä, että mitä minäki ku oon ollu ja oikein fiksuja ku tuolla vastaan tulee. Että se pitäs viä siinä rinnan, en minä ossaa sen kummemmin sanua, mutta siinä rinnan, tavallisen opetuksen rinnalla.

Erityisopetuksen tuloksista vanhemmat olivat yhtä mieltä:

Minä oisin kyllä sitä mieltä, että se on näkyny. - Matematiikassa (äiti). - Ja kaikissa aineissa niin sitä on sitä kehittymistä kuitenkin tapahtunut, suhteellisen hyvin minusta ainaki.

Veijon tulevaisuudesta vanhemmat pohtivat seuraavasti. Esillä oli siirto takaisin yleisopetukseen:

Ensin isä:

Niin, tietenki siinä semmonenki mahdollisuus on, mutta sitähan pitäis tietenki mitata ja verrata sitä tietomäärää, että riittäkö se sitten taas, se mennee taas vaikiaksi, jos ei se riitä siellä isommassa ryhmässä.

Sitten äiti:

Ja niinku on ollu monien kans tuolla puhe, että se tuntuu siltä, että kun on päässy tuonne kouluun niin ne, vaikka ois halunneetki lähtiä, niin ne ei halua lähtiä sieltä. Ne haluaa käyä sen siinä loppuun asti. Niillä on se, että ne haluaa tässä... Niin se Veijoki sano tässä kerran, että voi äiti, että en minä taia sinne mennä sinne entiseen kouluun. Opettajan kanssa juteltiin siitä, että onhan siinä se mahdollisuus, mutta että jos tuntuu, niin opettajien ja kaikkien näijen kans käytäs semmonen, pietään semmonen uusi vertailu, niin mahdollisuus päästä, siirtyä takasin normaalipuolelle. Mutta sekkään ei oo hyväksi, jos se tehään liian hepposin perustein ja siirretään taas ja taas sama rullijanssi jatkuu...

Yhteenveto:

Veijon tilanne yleisopetuksessa oli tullut kestäättömäksi liiallisten suoriutumispaineitten vuoksi. Kotitehtävät tuottivat paljon vaivaa koko perheelle. Erityisopetuksen tehtävänä oli korjata pojan itseluottamusta sekä saattaa opetus oppilaan edellytysten tasolle. Pojan tilanne alkoi muuttua ja edistymistä alkoi tapahtua. Koulunkäynti sai mielekkään pohjan.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin vanhempien kokemuksia erityisluokkasiirrosta. Tutkimuksessa kuvattiin prosessia, joka on syntynyt kulloisenkin oppilaan kohdalla.

Tutkimuksessa keskeisinä tarkastelukohteina oli: Millainen oli prosessi ennen erityisluokkasiirtoa/aloittamista? Miten oppilaan tila muuttui erityisopetuksessa? Mitä tuloksia erityisopetuksella on saavutettu?

Tutkimushenkilöiltä kysyttiin: lapsen varhaiseen kehitykseen liittyvistä asioista, käytännön koulutyöhön liittyvistä asioista, mikäli oppilas oli aloittanut yleisopetuksessa, keskusteluista ja palavereista eri tahojen kanssa koulukysymyksistä, tiedonkulusta erityisopetuksessa, erityisopetukseen tutustumisesta, kehittämismielipiteitä, lapsen suhtautumisesta erityisopetukseen ja siellä työskentelystä, tukitoimenpiteistä erityisopetuksessa ja tulevaisuuden näkymistä.

Millainen oli prosessi ennen erityisluokkasiirtoa/aloittamista?

Erään vanhemman haastattelussa sanoma lause: ”Se sano vaan, että tästä pojasta ei oo koulunkävijäksi”-ilmaisee todellisen lapsen tilanteen. Jokainen vanhempi toivoo aina lapsensa parasta ja yrittää voimavarojensa puitteissa omasta mielestään parhaaseen lopputulokseen. Kolmen suoraan erityisopetuksessa koulunkäyntinsä aloittaneen oppilaan diagnoosi ja erityisopetuksessa aloittamisen syy selvisi jo varhaislapsuudessa. Lapsen yleisessä kehityksessä ilmenneet poikkeavuudet ja erilaisuudet vaikuttivat koulumuoto-ratkaisuun. Erityiskouluvaihtoehto tuli yllätyksenä yhdelle vanhemmista. Hän oli pitänyt poikaansa aivan normaalina. Neuvolassa tehtyjen tutkimusten jälkeen hänelle esitettiin erityiskouluvaihtoehtoa. Kyseessä olevien tapausten perusteella voidaan päätellä, että mitä pitempään oppilaan ongelmat ovat olleet selvillä ennen koulumuodon valintaa, sitä helpompaa on koulumuodon hyväksyminen. Kaikki kolme tapausta olivat olleet jossakin varhaiskasvatuksen toiminnan piirissä ja näistä on ollut hyötyä lapselle myöhemmässä elämänvaiheessa. Yhteistyö eri tahojen kanssa on ollut helpompaa ko. kolmelle tapaukselle, koska lapsen ongelmat ovat olleet tiedostettuja. Yhden tapauksen osalta perhe on käynyt läpi myös muita perheen dynamiikkaan liittyviä kysymyksiä lapsen

perheneuvolakäyntien yhteydessä. Neljän puhtaasti erityisluokkasiirtotapauksen yhteydessä läpikäytyt prosessit ovat olleet vaihtelevia. Lapsen ominaisuudet ovat olleet vaikuttavin tekijä esim. perheneuvolatyöskentelyssä. Lapsen arkuus testitilanteissa on vanhempien mielestä ollut vaikuttava tekijä yhteistyössä. Testitilanteita vanhemmat pitivät tärkeinä, koska näin saatiin lasta koskevaa tietoa kykyprofiilista ja tulevaisuuden suunnittelu voitiin käynnistää. Testeillä saatiin varmuutta myös itse ratkaisuun, erityisluokkasiirtoon. Yhden tapauksen kohdalla vanhemmat olisivat halunneet siirtää lapsensa erityisopetukseen, mutta perheneuvola ja opettaja olivat olleet eri mieltä. Vanhemmat olivat kokeneet epävarmuutta tilanteessa, vaikka olivat selvästi nähneet lapsen ahdistuksen. Yhden vanhemman mielestä testeistä ei ollut mitään hyötyä, koska asiat oli päätetty jo ennen testiä. Tiedon puute erityisopetuksesta koettiin puutteeksi. Informaatiota kaivattiin lähinnä perheneuvolan taholta. Yhteenvetona prosessista ennen erityisluokkasiirtoa voidaan sanoa, että oppilaan tila on ollut vaikuttavin tekijä päätettäessä erityisluokkasiirtovaihtoehdosta.

Miten oppilaan tila muuttui erityisopetuksessa?

Jokainen muutos lapsen elämäntilanteeseen on jonkinasteinen kriisi. Silloin, kun se koetaan epäonnistumisen kautta ovat korjaavat teot suunniteltava tarkkaan. Kaikki haastateltavat olivat kokeneet lapsen vastaanoton erityisopetukseen positiivisesti. Vanhemmat pitivät erityisopetuksen ryhmäkokoja vaikuttavana tekijänä erityisopetuksen onnistumiselle. Samoin koettiin rauhallisemman opetustahdin sekä opetuksen yksilöllisyyden vaikuttavan oppilaan menestymiseen. Myös opettajan osittama lapsilähtöinen ja kokonaisvaltainen opetustyyli ja -tapa nähtiin määräävänä tekijänä erityisopetuksen onnistumiselle. Vanhempien näkemyksen mukaan oppilaan oppimisvaikeudet olivat vähentyneet ratkaisevasti ja edistymistä oli tapahtunut huomattavasti. Oppilaan kiinnostus koulutyötä kohtaan oli parantunut merkittävästi. Kaikkein suurin muutos oppilaassa oli tapahtunut hänen elämänmyönteisyyden lisääntymisenä. ”Kuin aurinko olisi tullut pilven takaa”-kuvaa erään vanhemman näkemystä asiasta. Isetunnon parantuminen hyvinkin lyhyessä ajassa on ollut näkyvä piirre oppilaan kehityksessä. Erityisopetuksen keinot mm. lapsen kannustaminen ja

kiittäminen suorituksesta ja onnistumisesta nähtiin merkittävinä parannuksina koulunkäynnissä. Koulukiusaamisen oli havaittu vähentyneen lähes olemattomiin.

Mitä tuloksia erityisopetuksella on saavutettu ja mitä ei?

Oppilaan tilan vakiintuminen koulumyönteiseksi sekä itsetunnon parantuminen nähtiin erityisopetuksen merkittävimiksi tuloksiksi. Oppilas on alkanut uskoa kykyihinsä ja näkee koulunkäynnin mielekkäänä. Oppimistuloksissa parantumista on tapahtunut kaikilla osa-alueilla, erityisesti matematiikassa ja vieraassa kielessä. Oppilaan henkinen tila on parantunut, ahdistuneisuus ja suoriutumispaineet ovat vähentyneet. Erityisopetuksen markkinoima ”kilpailu itsensä kanssa” ja omien saavutusten näkeminen koulutyössä on onnistunut kaikkien haastateltujen tapauksien kohdalla.

Erityisopetuksen todistuksen vastaavuutta muihin peruskoulutodistuksiin epäiltiin. Samoin sitä, tulevatko todistusten arvosanat liian helpolla. Vaatimustasoa tulisi nostaa hieman korkeammalle oppilaan kykyjen sitä vaatiessa. Edelleen kaivattiin oppilasta tukevia toimia erityisongelmissa. Oppilaiden tulevaisuus nähtiin valoisana, mutta samalla kysyttiin löytyykö koulutuspaikkaa peruskoulun jälkeen. Käytännön työ ammattikoulutuksen jälkeen nähtiin hyvänä ratkaisuna tulevaisuutta suunniteltaessa.

Yhteenveto

Erityisopetuksella on tehtävänä tarjota sellaiselle oppilaalle menestymisen mahdollisuus koulunkäynnissä, joka mistä tahansa syystä ei pysty käymään kouluun normaaliopetuksessa. Tutkimuksen perusteella vanhemmat ovat kokonaisuudessaan tyytyväisiä lapsensa saamasta erityisopetuksesta. Erityisopetus on muuttanut oppilaan tilaa kaikissa tapauksissa oleellisesti. On todistettu, että erityisopetuksella on myönteisiä vaikutuksia. Vanhempien mukautetulle opetukselle asettamat odotukset ovat täyttyneet hyvin. Muutosta voidaan kutsua erityisopetuksen tuloksellisuudeksi.

Kaikilla oppilailla oli ennen kouluikää jonkinasteista poikkeavuutta varhaiskehityksessä. Poikkeavuutta pyrittiin tutkimaan ja löytämään siihen apua. Tutkimukset oli suoritettu

aluksi neuvolan, terveyskeskuksen ja myöhemmin tarvittaessa keskussairaalan tasolla. Tutkimustuloksista vanhemmat olivat tietoisia ja toimenpiteitä poikkeavuuden vähentämiseksi oli kaikissa tapauksissa suoritettu. Kolmella oppilaalla oli selvästi määriteltävissä oleva erityisopetuksen keinoin hoidettavissa oleva viivästymä tai puute kehityksessään. Neljä tutkimukseen osallistuneista oli erityisluokkasiirto-oppilaita. Yhdelle näistä neljästä tutkimukseen osallistuneesta oppilaasta oli ennen kouluikää suositeltu jotakin sosiaalistamisen muotoa. Näin ollen ennusteita yleisopetuksessa menestymisestä olisi voitu tehdä jo koulun alkaessa. Näiden tapausten perusteella varhaislapsuuden tilalla on ennustettavuutta lapsen myöhempää koulumenestystä ajatellen.

Neljällä siirto-oppilaalla oli selvästi havaittavissa olevia ongelmia pysyä koulunkäynnissä yleisopetuksen tahdissa. Tämä aiheutti oireilua koulunkäynnissä ja siihen suhtautumisessa. Liian korkea vaatimustaso aiheutti ahdistusta ja kouluhaluttomuutta mitä pitemmälle koulunkäynti yleisopetuksessa oli edennyt. Johtopäätöksenä ko. tapausten kohdalla voidaan sanoa, että erityisopetussiirron aikaistaminen olisi muuttanut oppilaan koulunkäyntitilannetta. Varhaisempi diagnoosi yleisopetuksessa olisi ollut paikallaan, koska yleisopetuksen keinoin oppilaan tilaa ei voitu auttaa. Kaikille vanhemmille oli selvää se, miksi oppilas oli erityisopetuksessa.

Erityisopetuksen keinoista auttaa lasta selviytymään koulunkäynnistä vanhempien mielestä tärkeimpiä olivat pienet ryhmäkoot, rauhallinen opiskelutahti sekä opettajan käyttämät opetusmenetelmät sekä opettajan suhtautuminen oppilaaseen. Suurimpana huolenaiheena vanhemmilla ollut oppilaan epäonnistuminen yleisopetuksessa oli kääntynyt erityisopetuksessa oppilaan kyvyt huomioonottavaksi opetuksen suunnitteluksi ja toteuttamiseksi. Erityisopetuksen omaksuma kokonaisvaltainen kuva oppilaasta oppijana ja kohteena näkyy tutkimuksen aikana. Oppilaan oppimista pyritään arvioimaan suhteessa kykyihinsä eikä toisiin oppilaisiin. Vanhemmat olivat huomanneet myönteistä edistymistä oppilaan koulutyössä kaikissa tapauksissa. Merkillepantavaa oppilaan koulutyössä oli kokonaisvaltainen koulutyön osa-alueiden painottaminen eikä ainoastaan heikkoihin osa-alueisiin tuijottaminen.

Erityisopetuksen kehittämiseksi vanhemmat näkivät tärkeimpänä asiana samanlaisen kehityksen jatkumisen, yksilöllisten opetussuunnitelmien syventämisen, tukitoimenpiteitten parantamisen sekä mahdollisuuden osittaiseen integraatioon yleisopetukseen. Tulevaisuuden vanhemmat näkivät positiivisena, vaikkakin erilaisia uhkia sisältävinä. Suurin uhka on jatkokoulutuspaikan löytäminen ja todistuksen vastaavuus verrattuna yleisopetuksen todistukseen.

Yleisenä johtopäätöksenä tutkimuksesta voidaan sanoa, että tutkittujen tapausten osalta erityisluokkakokemukset ovat olleet myönteisiä. Koulunkäyntinsä erityisopetuksessa aloittaneiden oppilaiden tilanne, verrattuna siirtotapauksiin, on samansuuntainen. Menestyminen yleisopetuksen ehdoilla yleisopetuksessa ei ole ollut mahdollista kenenkään oppilaan kohdalla. Erityisluokkasiirtoa on tarvittu oppilaan koulunkäynnin saattamiseksi oikeille raiteille.

Tapaustutkimuksena toteutettuna työ antaa kuvan niistä tekijöistä, jotka ovat vaikuttaneet vanhempien suhtautumiseen erityisluokkavaihtoehtoon. Uskon, että suoritetulla tutkimuksella on merkitystä sekä yleisopetukselle että erityisopetukselle. Oppilaslähtöinen suhtautumistapa on kaiken opetuksen kulmakivenä.

Tutkimusprosessin aikana olen syventänyt kokonaiskäsitystäni erityisoppilaan asemasta ja tilasta. Erityisesti korostuu perheen merkitys selviytymisprosessissa. Tutkimuksen tehtyäni pystyn huomioimaan paremmin eri tilanteita yhteistyökysymyksissä kotien kanssa. Samalla pystyn tunnistamaan paremmin vuorovaikutukseen liittyviä ongelmakohtia. Tutkimustavan olen kokenut miellyttäväksi. Se on auttanut minua kuuntelemaan ja erityisesti ymmärtämään vanhempien viestejä vaikeissa, lasta koskevissa tilanteissa.

LÄHTEET

- Aaltola, J. 1991. Ei koulua vaan elämää varten. Uusia ulottuvuuksia kasvatukseen ja opettajakoulutukseen. Teoksessa Kiviniemi, K. (toim.) Kahdeksan näkökulmaa opettajankoulutuksen kehittämiseen. Chydenius-Instituutin tutkimuksia 2, 3-19.
- Ahonen, S. 1994. Fenomenografinen tutkimus. Teoksessa Syrjälä, L. & Ahonen, S. & Syrjäläinen, E. & Saari, S. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä, 113-160.
- Ahvenainen, O. & Moberg, S. 1982. Teoksessa S. Moberg (toim.) Erilaiset oppilaat. Jyväskylä: Gummerus, 57-85.
- Alasuutari, P. 1994. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Ehnquist, T. 1993. Peruskoulun ja Steiner-koulun näkemyksellisistä taustoista. Teoksessa Ståhle, P. (toim.) Pedagogisia vaihtoehtoja. Helsinki: Painatuskeskus Oy, 49-60.
- Haavisto, S. & Rinnevuori, R. 1993. Peruskoulun mukautetun opetuksen oppilas, minä käsitys ja tulevaisuuden toiveet. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Kasvatustieteen laitos. Tampereen yliopisto.
- Hautamäki, J. 1992. Erityispedagogiikka - yksilöllisyys opetuksessa ja kuntoutuksessa. Teoksessa K. Tuunainen, H. Savolainen & P. Savolainen (toim.) Erityispedagogiikan tutkijankoulutuksen nykytila. Joensuu. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunnan selosteita 42, 47-54.
- Hautamäki, J. 1993. Schooling the mind. Educability revised. Teoksessa H. Perho, H. Rätty & P. Sinisalo (toim.) Crossroads between mind, society and culture. Joensuu: Joensuu University Press, 1-18.
- Hautamäki, J. 1994. Lasten kehitys ja opettaminen: psykologisen (aine)didaktiikan perusteita. Teoksessa Tella, S. (toim.) Näytön paikka - Opetuksen kulttuurin arviointi. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos, Tutkimuksia 129, 6-15.
- Hirsjärvi, S. 1982. Ihmiskäsitys kasvatustieteen ajattelussa. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteen laitoksen julkaisuja, B 1.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1985. Teemahaastattelu. 3.p. Helsinki: Gaudeamus.
- Hänninen, K. 1994. Mukautettu opetus aikuisen entisen oppilaan arvioimana. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Opettajankoulutuslaitos. Jyväskylän yliopisto.
- Jahnukainen, M. 1994a. Kokemuksia ESY-opetuksesta. Entisten hyvinkääläisten ESY-oppilaiden arvioita ja kokemuksia saamastaan erityisluokkaopetuksesta. Erityispedagogiikan sivu-laudatur-tutkielma. Helsingin yliopisto. Opettajankoulutuslaitos.
- Kauffman, J.M. 1993. Characteristic of emotional and behavioral disorders: Merrill and McMillan.

- Kauppi, R. 1989. Karl Jaspers: Minä ja maailma. Teoksessa Varto, J. (toim.) 1989. Filosofian tutkijaseminaari 1988. Fenomenologeja: Maailma minussa - minä maailmassa. Tampereen yliopisto. Filosofisia tutkimuksia vol. 1, 25-34.
- Keränen, A. 1994. Harjaantumis- ja mukautetun opetuksen oppilaiden koulutusura, ammatilliset toiveet ja sijoittuminen peruskoulun jälkeen. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Kasvatustieteen laitos. Tampereen yliopisto.
- Kivirauma, J. 1989. Erityisopetus ja suomalainen oppivelvollisuuskoulu vuosina 1921-1985. Turun yliopiston julkaisu C 74. Turku: Turun yliopisto.
- Kouluhallituksen yleiskirje Y 17/1985. 20.3.1985
- Kouluhallitus. 1986. Peruskoulun mukautetun opetussuunnitelman perusteet. Valtion painatuskeskus.
- Kulmala, U. 1991. Peruskoulun mukautettua opetussuunnitelmaa noudattavaa luokkaa käyneen oppilaan minäkäsitys. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Opettajankoulutuslaitos. Jyväskylän yliopisto.
- Lahdes, E. 1982. Kasvatustieteellinen ja erityispedagoginen tutkimus. Teoksessa K. Tuunainen (toim.) Erityispedagoginen tutkimus Suomessa. Lastensuojelun Keskusliitto. Julkaisu 65, 29-42.
- Laitinen, V. 1992. Koulu käyttäytymishäiriöisen oppilaan kokemana ennen tarkkailuluokalle siirtoa sekä siirron jälkeen. Syventävien opintojen tutkielma. Lapin yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta.
- Laki Suomen Hallitusmuodon muuttamisesta 969/1995.
- Lehtovaara, M. 1994. Subjektiiivinen maailmankuva kasvatustieteellisen tutkimuksen kohteena. Tampereen yliopiston. kasvatustieteen laitos. Julkaisusarja A 53.
- Majanen, S. & Remsu, S. 1995. Oppimisvaikeuksien ilmeneminen yläasteella. Erityispedagogiikan pro gradu -tutkielma. Erityispedagogiikan laitos. Jyväskylän yliopisto.
- Merriam, S. B. 1988. Case study research in education. A qualitative approach. San Francisco: Jossey-Bass.
- Miller, J. 1988. The holistic curriculum. Toronto: OISE.
- Moberg, S. 1982. Erilaiset oppilaat. Jyväskylä: Gummerus.
- Moberg, S. 1990. Erityiskasvatuksen erityisyys. Kasvatus 21 (4), 241-245.
- Mäkelä, K. (toim.) 1990. Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus.

Mäki-Opas, A. 1993. Älä katko kasvavan siipiä. Auttava, terapeutinen kasvatus Lauri Rauhalan eksistentiaalis-fenomenologisesta näkökulmasta tarkasteltuna. Oulun yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Julkaisusarja E 13.

Opetushallitus. 1994. Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Opetushallitus. 1994. Viikeri. Virtanen,P.(toim.). Helsinki.Painatuskeskus

Patrikainen, R. & Myller, L. 1995. Towards Self-Regulation in teaching and Learning. Paper presented at the 7th Biennial Conference of the International Study Association Teacher Thinking (ISATT). Brock University, St. Catharines, Ontario, Canada. 30 July-3 August 1995. Teoksessa Patrikainen, R. 1997. Ihmiskäsitys, tiedonkäsitys ja oppimiskäsitys luokanopettajan pedagogisessa ajattelussa. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja 36, 62.

Peruskouluasetus 12.10.1984.

Peruskoululaki 27.5.1983/476.

Poikonen,P. et al (toim.). 1981 Eriäinen oppilas, opetusmoniste. Kouluhallitus

Rauhala, L. 1976. Filosofinen orientoituminen psykosomaattikan ongelmaan. Helsingin yliopiston monistuspalvelu.

Rauhala, L. 1981. Merkityksen ongelma psykologiassa ja psykiatriassa. Helsingin yliopiston psykologian laitoksen soveltavan psykologian osaston tutkimuksia 8.

Rauhala, L. 1984. Lauri Rauhala altavastaaajana. Psykologia 19 (4), 290-293.

Rauhala, L. 1987. Psykkisesti häiriintyneen maailmankuvan konstituution analyysi. Ajatus 44. Suomen Filosofian yhdistyksen vuosikirja, 129-146.

Rauhala, L. 1989. Ihmisen ykseys ja moninaisuus.Helsinki: Sairaanhoidajien koulutussäätiö.

Runsas, R. 1991b. Normalius vs. erilaisuus erityispedagogiikan näkökulmasta. Teoksessa R.Runsas (toim.) Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto. 10.

Sarjala, J. 1995. Julkinen valta ja koulutus. Teoksessa R. Laukkanen (toim.) Koulutusjärjestelmän arviointia. Helsinki: Opetusministeriö & Opetushallitus, 9-19.

Smith & Neisworth. 1975. The exceptional Child; a functional approach. New York: Mc Graw-Hill.

Suoranta, J. & Eskola, J. 1992. Kvalitatiivisten aineistojen analyysitapoja luokitteluissa -eli noin 8 tapaa aineiston erittelyyn. Kasvatus 23 (3), 276-280.

Syrjälä, L. & Numminen, M. 1988. Tapaustutkimus kasvatustieteessä. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 51.

Syrjälä, L. 1994. Tapaustutkimus opettajan ja tutkijan työvälineenä. Teoksessa Syrjälä, L. & Ahonen, S. & Syrjäläinen, E & Saari, S. Laadullisen tutkimuksen työtapa. Helsinki: Kirjayhtymä, 9-66.

Tuunainen, K. (toim.) 1982. Erityispedagoginen tutkimus Suomessa. Lastensuojelun Keskusliitto. Julkaisu 65.

Yin, R.K. 1983. Case study Reseach: Design and Metods. Newbury Park, CA: Sage.

Liitteet

Teemahaastattelun runko

Kysymykset:

Millainen oli prosessi ennen erityisluokkasiirtoa/aloittamista?

1. Palauttaisitteko mieleenne ajan lapsenne kouluunlähdistä? Liittykö tuohon aikaan jotain erikoista lapsenne ja perheen kannalta?
- 2a. Miltä luokalta lapsenne aloitti erityisopetuksessa?
2b. Käytännön koulutyössä ilmenneitä ongelmia yleisopetuksessa, mitkä mahdollisesti johtivat lapsenne saaman erityisopetuksen aloittamiseen?
3. Lapsenne aloittaessa koulunkäynnin erityisopetuksessa, mitä toimenpiteitä tuolloin tehtiin, käyntejä testeissä jne?
4. Millaisia olivat neuvottelut ja palaverit, joihin osallistuitte lastanne koskevissa asioissa? Kuka järjesti palaverit, ketä oli läsnä? Miten ne sujuivat?
5. Otettiinko mielipiteitänne riittävästi huomioon lastanne koskevissa palavereissa? Oliko sellaisia asioita, joista teitä ei kuunneltu? Millaisia asioita ne olivat?
6. Kun teille esitettiin erityisluokkasiirtoa/erityisluokalla aloittamista, miten asiat oli valmisteltu mielestänne?
7. Miten lapsenne koki tilanteen ja millaisia käsityksiä hänellä oli erityisopetuksesta?
8. Kerrottinko teille riittävästi erityisopetuksesta ja mitä kerrottiin?

Miten oppilaan tila muuttui erityisopetuksessa?

9. Miten asiat alkoivat sujua lapsenne kannalta erityisopetussiirron jälkeen?
10. Mikä oli parasta lapsenne kannalta erityisopetussiirron jälkeen? Koulussa, kotona, saiko hän uusia kavereita?
11. Voitteko kertoa joistakin vaikeuksista lapsenne erityisopetussiirron jälkeen?
- 12a. Miten erityisopetusta tulisi kehittää, jotta siitä tulisi lapsellenne hyvä ja turvallinen paikka?

12b. Millaisia odotuksia teillä on erityisopetuksesta?

13. Miten lapsenne on suhtautunut koulunkäyntiin, kertooko hän koulusta?

Mitä tuloksia erityisopetuksella on saavutettu?

14. Onko lapsenne koulunkäyntiä tuettu riittävästi erityisopetuksessa ja onko opetuksen tuloksia näkynyt?

15. Miten erityisopetus on vastannut odotuksianne?

16. Millaisia toiveita, mahdollisuuksia, pelkoja näette lapsenne tulevaisuudessa, mitä peruskoulun jälkeen?